หลายปีแล้วที่การท่องเที่ยวเป็นพระเอกเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเกินกว่าร้อยละ 6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของทั้งประเทศ หรือคิดเป็นรายได้เมื่อปีที่แล้วถึง 535,000 ล้านบาท ถือเป็นครึ่งหนึ่งของการส่งออกภาคบริการทีเดียว

เมื่อใดก็ตามที่ภาวะเศรษฐกิจถดถอย การท่องเที่ยวมักเป็นเป้าหมายในการสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ เพราะเป็นธุรกิจที่มีวัตถุดิบคือประเพณีวัฒธรรมและทรัพยากรธรรมชาติพร้อมมูลอยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้คำว่า “อีโคทัวร์” จึงถือกำเนิดขึ้นเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับภาวะ “วิกฤตต้มยำกุ้ง”

ปัจจุบัน ด้วยเศรษฐกิจที่กำลังถดถอยประกอบกับความตื่นตัวเรื่องภาวะโลกร้อน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ยังหวังว่าอีโคทัวร์จะเป็นพระเอกขี่ม้าขาวช่วยกอบกู้ปากท้องคนไทย จึงมีแคมเปญการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดขึ้นมากมาย เช่น “ท่องเที่ยววิถีไทยต้านภัยโลกร้อน” (Low Emission Tourism Thai) และ “เก็บเมืองไทยให้สวยงาม” เป็นต้น

เมื่อหันกลับมาดูการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวแนวธรรมชาติกลับไม่สอดคล้องกับตัวเลขการเติบโตของนักท่องเที่ยวโดยรวม โดยในปี 2550 ททท. ประกาศรับรองมาตรฐานผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพียงน้อยนิด คือ ธุรกิจเดินป่า 4 ราย, ดูนก 4 ราย, ล่องแก่ง 5 ราย และปีนเขา 2 ราย

สถิติเหล่านี้ทำให้คิดไกลไปว่า ฤๅในช่วงสิบปีที่ผ่านมา การเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปตามกระแสและแรงผลักด้านการตลาด และ “ตามมีตามเกิด” เมื่อผู้ประกอบการและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวไม่ได้มาตรฐาน ในที่สุดแหล่งท่องเที่ยวที่เคยมีชื่อเสียงก็จะล่มสลายไป จนเป็นเหตุให้ต้องเปิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ แบบ “อันซีน” ไม่หยุดหย่อน ขัดแย้งกับปรัชญาการท่องเที่ยวแบบอีโคทัวร์ที่เป็นไปเพื่อดำรงสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน ■

For many years now, tourism has been an economic heroine that has generated revenue of over 6% of the country’s GDP, amounting to 535 billion baht ($16.17 billion) which was half of the export of services.

Whenever the economy is on the downturn, tourism becomes the tool in drawing income into the country because its raw materials which are culture and natural resources exist in abundance. For this reason, the term “ecotourism” has become a catch-word for the past decade, just when Thailand was encountering the infamous “Tom Yam Koong” crisis.

Now that the domestic economy is again facing a decline, coupled with public awareness of climate change, the Tourism Authority of Thailand (TAT) is hoping that ecotourism would be the knight in a shiny armor to help rescue the Thai people from an abyss. Several ecotourism campaigns have been launched as a result, such as the Low Emission Tourism Thai and the Keep Thailand Beautiful.

But the basic infrastructures for ecotourism do not seem to be up to par with the growth of tourist arrivals. Last year, the TAT issued ecotourism certificates to only a handful of tour operators: 4 to jungle trekking, 4 to birdwatching, 5 to whitewater rafting and 2 to rock climbing.

With these figures, one can’t help but wonder whether the growth of ecotourism during the past decade was the result of a marketing push that just slid along a haphazard path. With less-than-qualified operators and management of tourist attractions, once-famous attractions soon go downhill, leading to the continual opening up of new “unseen” attractions. Such development is totally contrary to the philosophy behind ecotourism which is meant to promote sustainability of the environment. ■

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฤาจะหลงทาง?
ECOTOURISM, BENIGN AS IT MAY SOUND? 6

กว่า 1 ทศวรรษแล้วที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดขึ้นในสังคมไทย หันกลับมาสำรวจ นี้คือการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมหรือในทางตรงกันข้าม

Ecotourism has made an inroad into Thai society for over a decade now. Now is a good time to review the situation to see whether ecotourism is indeed accountable to society and the environment – or not.

บนความหมายที่สับสน แต่ด้วยหลักการที่ชัดเจน

ท่ามกลางความหลากหลายของชื่อเรียก หากการท่องเที่ยวนี้ต้องเป็นไปเพื่อเรียนรู้ รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น และคนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ที่เป็นธรรมก็ถือว่าเป็นสิ่งเดียวกัน

Confused Definitions but Clear Stance

Ecotourism may take on many names. But if it is undertaken for the sake of learning, taking responsibility for society and the environment, showing respect for local cultures and sharing benefits with local people, then the various names it takes can be regarded as one and the same.

ชุมพรคาบาน่า แม่แบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โรงแรมที่ให้ทั้งความสนุกสนาน ผ่อนคลาย และเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้ถึงการท่องเที่ยวที่มีส่วนรับผิดชอบกับสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อม รวมถึงวิถีชีวิตของคนโดยรอบ

Chumphon Cabana A model of eco-tourism

A resort hotel that offers fun, relaxation and an opportunity to learn about tourism which is responsible for all living things, the environment as well as the people's ways of life.

ลอดรั้วริมทาง THROUGH THE FENCE 26

เที่ยวไปในแสตมป์ *Journey through Postage Stamps*

เส้นทางสีเขียว GREEN LINE 30

"มอแกนพาเที่ยว" *Hop on a Boat with the Mokens*

เส้นทางสายใหม่ ON A NEW PATH 36

ดำน้ำในทะเลสวย-น้ำใส (หรือขุ่นข้น)

Diving into the Clear (or Murky) Blue Sea

เส้นทางเดียวกัน ON THE SAME PATH 44

ท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ *Back to Nature*

สารบัญ • TABLE OF CONTENTS

สัมภาษณ์พิเศษ: พจนา สวนศรี 50
INTERVIEW: POTJANA SUANSRI

ข้ามฟ้า ACROSS THE SKY 56

ครั้งหนึ่งที่นครวัด

กาลครั้งหนึ่งอาร์โนลด์ ทอยน์บี นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ เคยบอกว่า See Angkor and die" ถึงวันนี้แม้นครวัดจะหลุดโผสิ่งมหัศจรรย์ของโลกไปแล้ว แต่ยังมีคนอีกไม่น้อยที่ยังเห็นด้วยกับคำพูดของดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ที่เอ่ยแก้คำของอาร์โนลด์ ทอยน์บี ที่ว่า See Angkor and again and again

Once upon a Time in "Angkor Wat"

British historian Arnold Toynbee once said: "See Angkor and die." *Although Angkor Wat is no longer on the list of the world's wonders, many people still agree with Dr. Chanvit Kasetsiri who rephrased Toynbee's words thus: "See Angkor again and again."*

เสียงชุมชน COMMUNITY VOICE 62

กำไรที่แม่กำปอง *Gains for Mae Kam Pong*

มหิงสาน้อย...นักวิจัยวัยเยาว์ 66

SMALL MAHINGSA...Young Researchers

"ต้นกล้าแห่งสายน้ำ" น้ำตกห้วยโต้

Seedlings of a Waterfall

สี่แยกไฟเขียว GREEN INTERSECTION 68

เรื่องลึกๆ ของการท่องเที่ยว *Tourism Insight*

เรื่องจากผู้อ่าน FROM THE READERS 72

ความทรงจำจากอินเดีย *Memoirs of India*

กิจกรรมกรม DEPARTMENT ACTIVITIES 74

เปิดตัว www.ThaiEcomarket.com-ชุมชนสมุย-ล้นตาร่วมจัดมาตรฐานโรงแรมสีเขียว-ฉลาก G

A New Website for Green Products and Services

ล้อมกรอบ VIEWFINDER 78

ฉิ่งฉับทัวร์ *Boisterous "ching-chub" tour*

50

56

62

66

72

74

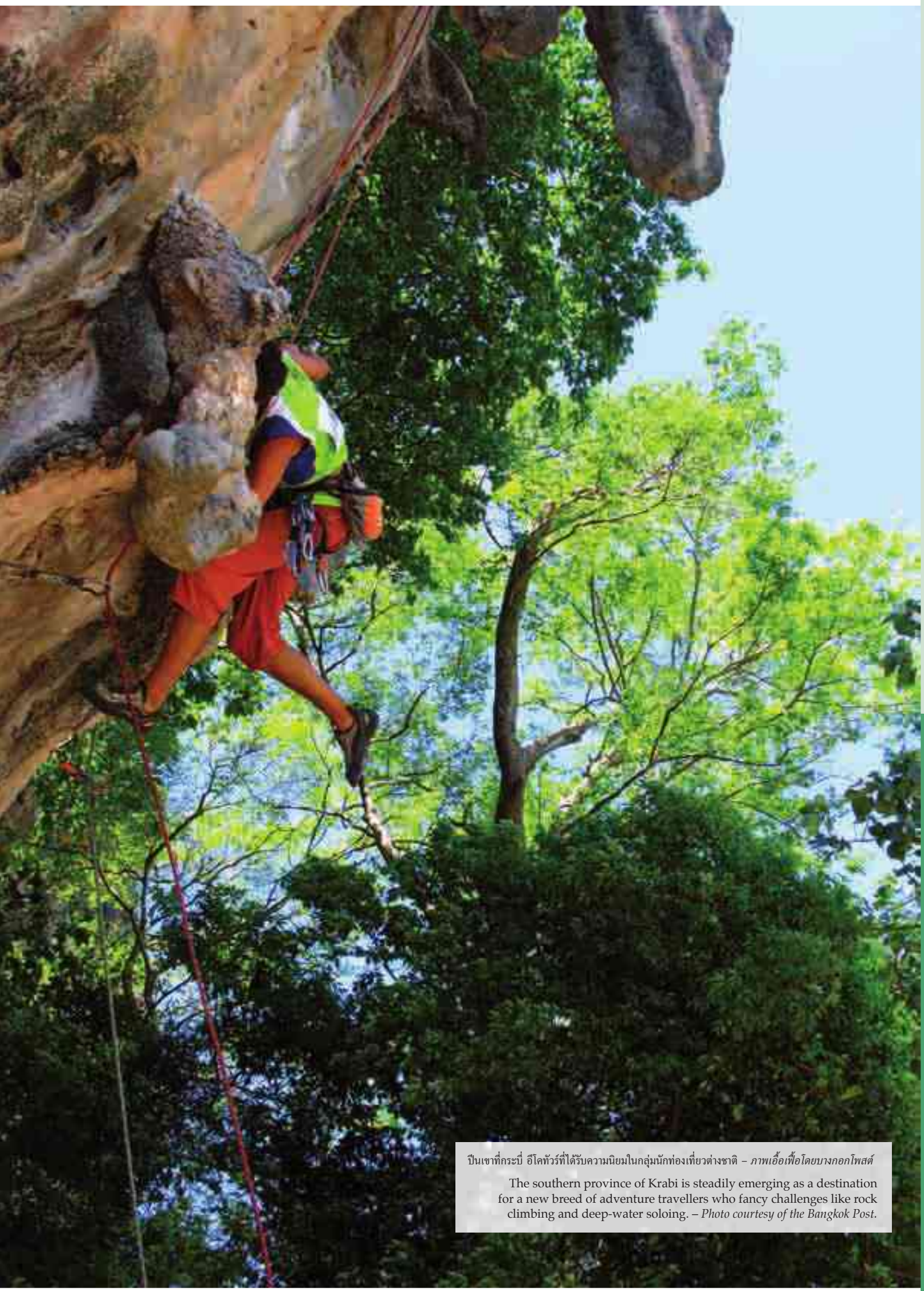

ปีนเขาที่กระบี่ อีโคทัวร์ที่ได้รับความนิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ – *ภาพเอื้อเฟื้อโดยบางกอกโพสต์*

The southern province of Krabi is steadily emerging as a destination for a new breed of adventure travellers who fancy challenges like rock climbing and deep-water soloing. – *Photo courtesy of the Bangkok Post.*

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ๆจะหลงทาง?

เสมอชน ธนพัธ

จริงอยู่ว่าการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่ทำรายได้ให้กับประเทศมหาศาล ด้วยสมมติฐานที่ว่าการท่องเที่ยวเป็นช่องทางสร้างรายได้ที่รวดเร็ว ลงทุนต่ำ ทำให้เมื่อแหล่งท่องเที่ยวใดได้รับความนิยม จนเมื่อช่วงเวลาแห่งการกอบโกยผ่านไป บาดแผลที่ปรากฏอยู่เนืองๆ ก็คือแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย อุทยานแห่งชาติถูกบุกรุก และชุมชนเผชิญวัฒนธรรมแปลกปลอม

ครั้นเมื่อกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดขึ้นในสังคมไทย จึงกลายเป็นภาพลักษณ์ใหม่ที่ใครต่อใครก็อยากแขวนป้าย เพราะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่แสดงตัวตนถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตาม เป็นเวลายาวนานมากกว่า 1 ทศวรรษแล้วที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับการส่งเสริมในสังคมไทย เกิดรูปแบบและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมากมาย ทั้งที่ประสบความสำเร็จบ้างล้มเหลวบ้าง แต่แท้จริงแล้วเกิดอะไรขึ้นบ้าง มีความรับผิดชอบต่อสังคมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจริงหรือไม่ ๆจะหลงทาง

เมื่อการท่องเที่ยวมาถึงจุดเปลี่ยน?

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลายเป็นกระแสในสังคมไทยช่วงปลายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 สมัยนั้นมีคำกล่าวยอดฮิตติดปากว่า เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน นั่นเพราะการพัฒนาตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา นับตั้ง

ECOTOURISM, *Benign as It may Sound?*

Samerchon Thanapat

Tourism is among the top earners, particularly if considering its low investment cost as many assumed. But when the honeymoon period is over, we are left with degraded and depleted natural resources, encroached national parks and alien cultures.

When ecotourism was first introduced, Thai operators eagerly put up the new name tag to show they too are socially and environmentally conscious.

Ecotourism has existed in Thailand for more than a decade and taken many forms. Some succeeded, some did not. After all, is ecotourism really kind to society and the environment as it may sound?

TOURISM AT A CROSSROADS

Ecotourism became a trend toward the end of the 7th National Economic and Social Development Plan when the sound economy was inflicted with social problems and unsustainable development. In fact, the previous six plans have caused many social and environmental headaches, including abrupt degradation of tourism sites.

ล่องแพ จุดเริ่มต้นของอีโคท้วร์ยุคแรกๆ – ภาพเอื้อเฟื้อโดยบางกอกโพสต์

Bamboo rafting marks an early stage of ecotourism in Thailand. – *Photo courtesy of the Bangkok Post*

แต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ได้ก่อให้เกิดปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างมากมาย ไม่เว้นแม้แต่การส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มักเสื่อมโทรมลงในชั่วพริบตาหลังจากที่มีการเปิดพื้นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว

แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จึงได้รับการตอบรับอย่างดีว่าจะเป็นทางออกในการคลี่คลายปัญหา เพราะการท่องเที่ยวแบบนี้มุ่งให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศ

แต่พอเศรษฐกิจฟองสบู่แตกในปี 2540 ประเทศไทยตกอยู่ในสภาพเศรษฐกิจไม่ดี สังคมมีปัญหา และการพัฒนาก็ไม่ยั่งยืน ธุรกิจท่องเที่ยวจึงถูกวางให้เป็นหมากตัวสำคัญในการกอบกู้เศรษฐกิจชาติด้วยการที่รัฐบาลประกาศให้ปี 2541 – 2542 เป็นปี Amazing Thailand หรือปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย และแน่นอนว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศย่อมถูกชูเป็นจุดขายหลักอันหนึ่งในคาราวานการกู้เศรษฐกิจชาติคราวนั้นด้วย

ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบไทยๆ

เมื่อปี 2538 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในฐานะหน่วยงานตรงที่ดูแลและส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ว่าจ้างให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) ศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ โดยทาง วท. ได้กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ทั้งสิ้น 19 กิจกรรม ได้แก่ เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ส่องสัตว์ดูนก เที่ยวถ้ำน้ำตก พายเรือคำน้ำดูปะการัง ตั้งแคมป์ ล่องแพ ขี่ม้านั่งช้าง ถ่ายรูปบันทึกภาพ/เสียง ศึกษาท้องฟ้า ขี่จักรยานท่องเที่ยว (เสือภูเขา) ปีน/ไต่เขา ตกปลา ชมความงามความเก่าแก่ลักษณะเฉพาะตัวของแหล่งประวัติศาสตร์ ศึกษาเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ศึกษาชื่นชมงานศิลปกรรมและวัฒนธรรม ร่วมกิจกรรมเรียนรู้พฤติกรรมของผู้คน และการศึกษาเรียนรู้การผลิตของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

ภราเดช พยัคฆวิเชียร อดีตผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กล่าวถึงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีหลายระดับ โดยในต่างประเทศมักจะมีลักษณะการท่องเที่ยวธรรมชาติบวกการผจญภัย เช่นการสำรวจป่าอเมซอน การปีนยอดเขาหิมาลัย แต่สำหรับประเทศไทย รูปแบบกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจะมีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติบวกการผจญภัยแบบอ่อนๆ เช่น ล่องแก่ง นั่งช้าง หรือมีลักษณะผสมผสานวัฒนธรรม เช่นท่องเที่ยวชุมชนชมวิถีเกษตร เป็นต้น

ทั้งนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เคยสำรวจพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว พบว่ามีจำนวนมากถึง 2,579 แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 1,386 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม 1,193 แห่ง โดยจังหวัดที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ เชียงใหม่ น่าน ตาก แม่ฮ่องสอน สตูล

เรือลากจูง สิ่งที่เข้ามาแทนที่เมื่อไม้ไผ่สำหรับล่องแพเริ่มหมดไปจากป่า – *แม้นวาด กุญชร ณ อยุธยา*

Homemade rafts replace those made of bamboo which was over-exploited leading to crackdown by authorities. – *Maenwad Kunjara na Ayuttaya*

Ecotourism was warmly received as a move towards sustainable tourism and for its conservation of the environment and resources, notably the ecosystem.

When the economic bubbles burst in 1997, tourism was seen as a cure. The Amazing Thailand campaign ran during 1998-1999 to lure overseas travelers.

ECOTOURISM THE THAI STYLE

In 1995, the Tourism Authority of Thailand (TAT) commissioned the Thailand Institute of Scientific and Technological Research (TISTR) to draw up an ecotourism policy. The institute prescribed 19 eco-activities: trekking, natural studies, bird-watching,, cave-waterfall tour, kayaking, snorkeling, camping, rafting, elephant ride, audio-visual recording, sky observation, mountain bike adventure, rock climbing, fishing, ancient ruins tour, ancient ruins-history studies, handicraft-culture studies, human behavior studies, and handicraft production.

Paradej Payakawichean, former TAT governor, said there is a variety of ecotourism. While the overseas market favors natural adventures going to the extremes, such as the Amazon exploring or Himalayas trekking, Thai-styled ecotourism is less heart-pounding, such as rafting or elephant riding, or blends with culture such as agro-tour.

According to the TAT's survey conducted a decade ago, Thailand has 2,579 ecotourism sites, comprising 1,386 natural sites and 1,193 cultural sites. Promising destinations include Chiang Mai, Nan, Tak, Mae Hong Son, Satun, Surat Thani, Phangnga, Chumphon, Krabi, Ranong, Kanchanaburi, Trat, Saraburi, Rayong, Loei and Mukdahan.

Ecotourism emerged out of social responsibility and environmental concerns. But in Thailand, ecotourism was born out of the need to cure economic wounds. Under the Amazing Thailand campaign, ecotourism packages target foreign holiday makers. Budget was injected into promotion, while the Association of Thai Travel Agents helped exploring old and new traveling routes. The local communities, however, were left unprepared.

Potjana Suansri, of Community-Based Tourism Institute (CBT-I), commented that despite high hope on tourism to revive the ailing economy, management was not well thought out. Even national parks, budget was spent on building new struc-

มิตรภาพระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือน
Tourism could mean friendship between hosts and visitors.

สุราษฎร์ธานี พังงา ชุมพร กระบี่ ระนอง กาญจนบุรี ตราด สระบุรี ระยอง เลย และมุกดาหาร

หากจะว่ากันไปแล้วแม้รากฐานแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะอยู่ที่การรับผิดชอบต่อสังคมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แต่การส่งเสริมของบ้านเราในระยะตั้งไข่กลับตั้งอยู่บนเงื่อนไขความต้องการถอนพิษเศรษฐกิจ โดยภาครัฐได้หันมานำเสนอการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขายให้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในปี Amazing Thailand แต่ก็ขาดการจัดการที่เป็นระบบและเตรียมความพร้อมให้กับชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยว แม้จะมีเม็ดเงินลงไปกระตุ้นการท่องเที่ยวก็ตาม ขณะที่ภาคเอกชนโดยสมาคมไทยธุรกิจท่องเที่ยวก็ได้จัดสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวทั้งใหม่และเก่าขึ้นทั่วประเทศเพื่อเสนอขายให้กับบริษัทนำเที่ยวต่างประเทศ

พจนา สวนศรี จากสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้ซึ่งคร่ำหวอดในแวดวงการท่องเที่ยวทางเลือกมาอย่างยาวนาน ให้ความเห็นว่า พอเศรษฐกิจตกต่ำในตอนนั้น ทุกคนเลยมองว่าท่องเที่ยวน่าจะเป็นตัวกู้วิกฤตเศรษฐกิจได้ แต่ก็เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่ค่อนข้างไร้ระเบียบ อย่างแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอุทยานฯ ทางอุทยานฯ ก็จะเสนอแผนการจัดการเชิงโครงสร้างมากกว่า จะเห็นว่าช่วงนั้นมีงบประมาณมากมายเหลือเกินให้อุทยานฯ อุทยานฯ ก็จะไปสร้างที่พัก ลานจอดรถ ไปสร้างสิ่งปลูกสร้าง แทนที่จะพัฒนาคอนเซ็ปต์หรือกระบวนการจัดการเพื่อวางแผนระยะยาว คือมีการเอาเม็ดเงินมากระตุ้นการท่องเที่ยว หากแต่ทางที่ไป คือไปสร้างที่พักเพื่อแข่งกับโรงแรม

ส่วนแหล่งท่องเที่ยวอื่นในชุมชน อย่างกรมพัฒนาชุมชน หรือกรมส่งเสริมการเกษตร หลายหน่วยงานก็ใช้ท่องเที่ยวไปกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน เข้าไปอัดฉีด ชวนทำท่องเที่ยว แต่คนที่ลงไปไม่มีความรู้ ไม่มีการวางแผนว่าถ้าจะเอาชุมชนมาเข้าสู่เส้นทางการท่องเที่ยว ควรจะมีการเตรียมความพร้อมชุมชนอย่างไร ตรงไหนที่จะเปิดให้มาท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าใน

บนความหมายที่สับสน แต่ด้วยหลักการที่ชัดเจน

เมื่อสัก 10 ปีก่อนที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นสินค้าใหม่แกะกล่องของสังคมไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ขอให้ราชบัณฑิตยสถานกำหนดความหมายของศัพท์คำนี้

ในที่สุดราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติศัพท์คำว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ หมายถึงการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

มิใช่เรื่องแปลกที่นิยามความหมายของคำว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะอ่านแล้วเข้าใจยาก เพราะแม้แต่ในแวดวงการท่องเที่ยวเองก็ยังคงถกเถียงกันด้วยความคิดเห็นอย่างหลากหลายมาจนปัจจุบัน ทั้งในระดับแนวคิด รูปแบบ หรือการดำเนินกิจกรรม ส่วนหนึ่งนั้นก็เนื่องมาจากว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากซีกโลกตะวันตก และเป็นกระแสที่ขยายวงกว้างไปทั่วโลกภายหลังจากที่มีการประชุมสิ่งแวดล้อมโลกที่เมืองริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อปี 2535 ซึ่งชูเป้าหมายเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นในวงการอุตสาหกรรมการ ท่องเที่ยวจึงต้องปรับตัวเพื่อร่วมขบวนรถโดยสารเดียวกัน

...Most eco-tourists head to national parks, which are under the care of the National Park, Wildlife and Plant Conservation Department (previously under the Forestry Department). Some parks, such as Doi Inthanon national park and Doi Luang Chiang Dao wildlife sanctuary both in Chiang Mai province, allow locals to work as porters and tour guides and even run training courses for them. At many national parks, however, the locals have been pushed to the sidelines...

tures, such as parking lots and accommodations, competing with hotels, instead of long-term management or concept development.

For destinations in local communities, many agencies, including the Community Development Department or the Department of Agricultural Extension, are entrusted with tourism promotion but lack the capability to manage ecotourism sites effectively. They failed to prepare local people to face up to and participate in the new activity, eventually leading to confusing tourism development in localities.

"Many sites and communities keep changing their name tags to whichever was trendy from eco-tour to homestay and now community-based tourism," she said.

Without clear direction, deep-seated problems remain in many tourist destinations.

ENVIRONMENTAL HAZARDS

Pristine forests, high mountains, adventurous caves and white-water rafting expeditions are some of the main spices that made popular jungle tours in the upper North, especially Chiang Mai, Chiang Rai and Mae Hong Son.

The outdoor adventure would not do without a bonfire to sit around so trees were cut down for firewood and bamboos for raft making. Forests were encroached by elephant farms and cleared to accommodate tourist infrastructures. Other unpleasant by-product of tourism boom is exploding garbage piles.

The South noted for strikingly beautiful sea with its clear blue waters could not escape private operators wearing ecotourism hats. Underwater adventurers are finding the waters near Koh Mah, Koh Kradan, Koh Chueak, Koh Hey and Koh Adang-Rawi increasingly crowded. The uncontrolled diving industry has disturbed coral reefs

Confused Definitions but Clear Stance

Ecotourism was such a brand-new concept in Thailand a decade ago that the Tourism Authority of Thailand (TAT) asked the Royal Institute to define the word.

The institute defines ecotourism as tourism with unique local identity and cultural sources relating to the ecosystem, environment and tourism in which there is a participatory learning process among concerned parties under the management with local participation in order to instill awareness of sustainable ecological conservation.

It is no surprise that such definition is mind-boggling, even those involved in tourism has continued to argue over its concept, form and activities. Partly, that is because Thailand has just jumped on the ecotourism bandwagon that has become a trend from the Western world following the 1992 Earth Summit in Rio de Janeiro, Brazil, which has as its goal sustainable development.

Paradej Payakawichean, former TAT governor, said sustainable development was a constant theme in the Earth Summit and had driven change in tourism operations. The fact that tourism in the past consumed huge resources and in many cases hurt the environment and local communities eventually led to the idea of responsible tourism. Development of the idea first emerged in the Americas where natural tourism was offered, such as exploration of the Amazon. But in Thailand indigenous culture has been part and parcel of natural tourism, thus leaving the concept and form of ecotourism activities open for argument.

"Arguments over the definition are still going on, depending on varying social contexts. All in all, ecotourism is about sustainable tourism management. If the concept remains in tact, it would be alright if we label the many activities differently, such as agro-tourism, rural way of life tourism, or community-based tourism," he said.

ช่วงเวลานั้นมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกิดการกระจายตัว แต่เป็นการกระจายตัวโดยที่ชุมชนไม่ได้ตั้งหลัก คนทำงานไม่ได้มีทักษะความรู้ แม้มีมากมายเต็มไปหมด แต่ก็ขาดความคมชัดลึก

“แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนบางแห่งนิยามตัวเองยังไงก็ได้ แล้วแต่กระแส พออีโคทัวร์มาแรงฉันก็เป็นอีโคทัวร์เหมือนกัน พอกระแสอีโคทัวร์เบาบางแล้วโฮมสเตย์มาแรง ฉันก็เป็นโฮมสเตย์เหมือนกัน พอตอนนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนมาแรง ฉันก็เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีหลายแห่งที่ไหลไปตามกระแส ก็จะป้ายสีเปลี่ยนไปเรื่อยๆ” พจนากล่าว

ด้วยเหตุเพราะขาดความคมชัดลึกในการส่งเสริม แหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากจึงยังคงย่ำอยู่กับปัญหาการท่องเที่ยวในแบบเดิมๆ

กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

ผืนป่าเขียวขจี ภูสูงเสียดฟ้า การผจญภัยในถ้ำลึกท่ามกลางสุมทุมพุ่มไม้ในป่าทึบ และการล่องแพในสายน้ำไหลเย็น ได้กลายมาเป็นจุดขายสำคัญของธุรกิจทัวร์ป่าในเขตภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน และถือเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมากในยุคบุกเบิกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย

ธุรกิจทัวร์ป่าจำนวนมากได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม กรณีที่กล่าวขวัญกันทั่วไปถึงผลเสียที่เกิดจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร้ทิศทาง คือการตัดไม้เป็นฟืนเพื่อบริการนักท่องเที่ยว การตัดไม้ไผ่เพื่อ

ภราเดช พยัคฆวิเชียร อดีตผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เล่าว่า ในการประชุมสิ่งแวดล้อมโลกเมื่อคราว 2535 ทุกบริบทพยายามพูดถึงเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะฉะนั้นในกระแสการท่องเที่ยวจึงมีการปรับตัวด้วย เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมา การท่องเที่ยวในหลายลักษณะมีการบริโภคทรัพยากรค่อนข้างมาก หลายครั้งมีการทำลายสิ่งแวดล้อม และสร้างปัญหาให้กับชุมชน แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบจึงเกิดขึ้น กลายเป็นกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งในระยะแรกเกิดขึ้นในทวีปอเมริกา โดยเน้นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น การสำรวจป่าอเมซอน ครั้นเมื่อกระแสเข้ามาในเมืองไทย บ้านเราไม่ได้มีธรรมชาติโดดๆ แต่เรามีวัฒนธรรม มีวิถีชีวิตผสมผสานอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาตินั้นด้วย จึงเกิดข้อถกเถียงถึงแนวคิดและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว

“ถ้าถามคำจำกัดความ ก็ยังคงถกเถียงกันไปตามแต่สภาวะสังคมต่างๆ ซึ่งมีเงื่อนไขไม่เหมือนกัน ในที่สุดแล้วกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็คือการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้นถ้าเรานำหลักการมาใช้ ที่นี้กิจกรรมจะหนักไปทางไหน เราจะเรียกอย่างอื่นบ้าง ก็ไม่น่ามีปัญหา เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยววิถีชีวิตชนบท การท่องเที่ยวโดยชุมชน” ภราเดชกล่าว

ทั้งนี้หลักการที่ภราเดชกล่าวถึง มีองค์ประกอบ 4 ประการด้วยกัน คือ

ประการที่ 1 จะต้องเป็นเรื่องของการพักผ่อนหย่อนใจ และเกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยนักท่องเที่ยวได้ทั้งประสบการณ์และความรู้ไปพร้อมๆ กับนันทนาการ

ประการที่ 2 เป็นการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่ไปอย่างผู้ทำลาย แต่ต้องไปอย่างรับผิดชอบ เคารพต่อวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของสังคมที่นั่น รวมทั้งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประการที่ 3 เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย ซึ่งผู้ซื้อมักเสียงดังกว่า หากแต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องเป็นเรื่องของผู้มาเยือนกับเจ้าของบ้าน บนหลักการข้อนี้จึงหมายถึงว่า ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจที่จะดำเนินการ อะไรควรหรือไม่ควร เจ้าของบ้านย่อมต้องมีสิทธิ์เลือก

ประการที่ 4 มูลค่าที่ได้จากการท่องเที่ยวต้องตกสู่ประชาชนในท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม เพราะต้นทุนการท่องเที่ยวมิได้มีเพียงเรื่องที่พัก การเดินทาง และการลงทุนของภาคธุรกิจ แต่ธรรมชาติและวัฒนธรรมก็รวมอยู่ในต้นทุนการท่องเที่ยวด้วย ดังนั้นคนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นเจ้าของหรือดูแลทรัพยากรเหล่านั้นอยู่ จึงควรได้รับการปันส่วนผลประโยชน์หรือรายได้อย่างเป็นธรรมด้วย

ดังนั้นไม่ว่ารูปแบบการท่องเที่ยวจะเป็นเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ล่องแก่ง นั่งช้าง โฮมสเตย์ในหมู่บ้านชาวเขา เที่ยวสวนผลไม้ พายเรือชมหิ่งห้อย และอื่นๆ อีกสารพัดสารพัน หากบกพร่ององค์ประกอบ 4 ประการข้างต้น ก็ไม่อาจจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ได้ และไม่สอดรับกับกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ■

"ชมสวน" เรียนรู้วิถีชุมชน "Orchard Tour" – a way to see community life.

and other marine organisms. During the long holidays, the sites have turned into slum communities in the middle of the ocean.

ALIEN CULTURE AND THE HUMAN ZOO

The heart of ecotourism is its learning value, where visitors absorb, are aware of and respect local culture and environment. This is not the case for operators who put on a nature-friendly label, but harm indigenous cultures and traditions a great deal.

Ms. Potjana said the locals have become objects of photo-shooting. Visitors have misconceptions about ethnic cultures. She attributed such cultural hazards to failure of government officers to educate visitors and prepare the local communities.

One of the most regrettable examples is the sacred swing ceremony to worship the ancestors of an indigenous tribe along a jungle tour route in Mae Hong Son which was normally performed annually. They now jump on a swing at the request of tour guides just to entertain visitors, thereby debasing their long-held traditional beliefs.

Uninformed visitors put on skimpy dresses and unintentionally engage in activity with sexual overtones in a way or a place which is deemed as disrespectful to the local culture

Homestay tourism also brought shocking social problems. From his experience in ecotourism management in the South, Jidsak Putjorn, of Walailak University, reported in 2002

The concept he referred to must satisfy all four requirements:

Firstly, ecotourism is a mixture of pleasure and education. Visitors enjoy and at the same time experience and learn new things.

Secondly, ecotourism is social and environmental friendly. Visitors are not invaders but have respect for local culture and livelihood as well as nature and the environment.

Thirdly, ecotourism is not based on customer-seller relationships where customers are always right. It is all about guest-host where the host has the say. This way, community decides on what course to take.

Lastly, a fair share in tourism benefits must go into the pockets of the locals. The cost of tourism is more than just lodging, transportation and investment, but also nature and local culture. The locals as the owners or caretakers of the resources must have a fair slice of tourism pie.

Be it trekking, rafting, elephant ride, homestay at hill-tribe villages, fruit orchard tour or firefly-watching cruise, without all four elements it is not at all ecotourism and inconsistent with sustainable tourism development. ■

"สมมติว่าชุมชนมีทั้งหมด 50 หลังคาเรือน แล้วมี 15 หลังคาเรือนที่มาทำการท่องเที่ยว ที่เหลือเป็นสมาชิกทางสังคมในด้านอื่น ซึ่งการท่องเที่ยวมีผลกระทบทั้งบวกและลบ ดังนั้นไม่ใช่ว่าเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาแล้ว 15 หลังคาเรือนนี้รวยอย่างเดียว แต่การท่องเที่ยวต้องไม่ทำลายอีก 35 ครัวเรือน และต้องให้เขาได้ประโยชน์โดยอ้อมด้วย"– ภราเดช พยัคฆวิเชียร

ต่อแพในการล่องลำน้ำ การทำลายป่าอันเนื่องมาจากการเลี้ยงช้าง การเพิ่มขึ้นของขยะมูลฝอย และปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากธุรกิจทัวร์ป่าทางภาคเหนือแล้ว ภาคใต้ซึ่งมีความโดดเด่นและสวยงามด้านทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน เนื่องจากภาคธุรกิจเอกชนจำนวนมากทั้งในคราบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวทั่วไป ต่างพยายามใช้เสน่ห์ของหลายพื้นที่เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวโดยมิได้คำนึงถึงผลกระทบสิ่งแวดล้อม อาทิ การดำน้ำที่เกาะม้า เกาะกระดาน เกาะเชือก เกาะเฮ เกาะอาดังราวี ซึ่งเป็นแหล่งที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวอย่างจำกัด แต่กลับมีจำนวนนักท่องเที่ยวในปริมาณที่มากเกินกว่าที่พื้นที่จะรองรับได้ จึงส่งผลเสียหายต่อปะการังและสิ่งมีชีวิตในท้องทะเล ยิ่งในช่วงเทศกาลวันหยุด พบว่ามีปริมาณนักท่องเที่ยวมากจนเกิดสภาพความวุ่นวาย กลายเป็นชุมชนแออัดกลางท้องทะเล

วัฒนธรรมแปลกปลอมกับการถูกมองว่าเป็นของแปลก

หัวใจข้อหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการสร้างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความประทับใจ ความเข้าอกเข้าใจ และจิตสำนึกที่ดีในการรักษาสภาพแวดล้อมและเคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นำมาใช้แต่เปลือก หลายครั้งกลับส่งผลเสียต่อวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมเป็นอย่างมาก

พจนา สวนศรี กล่าวว่า ในหลายชุมชนที่ขาดการเตรียมความพร้อม และหน่วยงานที่ส่งเสริมขาดความเข้าใจ การนำท่องเที่ยวเข้าไปในหมู่บ้านก็ไม่แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบเดิมๆ คือชาวบ้านกลายเป็นเป้าให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูป เป็นเสมือนของแปลก และเกิดทัศนคติผิดๆ เนื่องจากไม่ได้เตรียมความพร้อมชุมชน และไม่ได้เตรียมความพร้อมของนักท่องเที่ยวว่าควรปฏิบัติตัวอย่างไร

ตัวอย่างที่เห็นชัดในกรณีวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมได้รับผลกระทบ คือพิ่น้องชนเผ่าในเส้นทางทัวร์ป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เช่น พิธีโล้ชิงช้า พิธีไหว้ผีที่เดิมจัดขึ้นปีละครั้งตามวิถีการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม ก็กลับถูกนำมาแสดงซ้ำๆ เพื่อสนองความอยากดูของนักท่องเที่ยว ทำให้ประเพณีและความเชื่อต่างๆ มีมาช้านานกลับคลอนแคลน เรียกว่าสามารถปฏิบัติได้ทุกเวลาตามที่นักท่องเที่ยวร้องขอหรือมัคคุเทศก์สั่งการ

นอกจากนี้ การขาดการให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง บ่อยครั้งยังก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การแต่งกายล่อแหลม พฤติกรรมทางเพศที่ผิด กาละเทศะ ซึ่งถือเป็นการลบหลู่วัฒนธรรมท้องถิ่น

ในการผลักดันให้เกิดโฮมสเตย์ในพื้นที่ต่างๆ หลายแห่งก็เกิดปัญหาอย่างไม่คาดคิด จากการประมวลประสบการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้ที่นำเสนอในปี 2545 ของอาจารย์จิตศักดิ์ พุฒจร สาขาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ พบว่าบางหมู่บ้านกลายเป็นแหล่งบริการทางเพศที่อยู่ในรูปการท่องเที่ยวชุมชน จนกลายเป็นปัญหาสังคม และไม่อาจฟื้นฟูสภาพวิถีชีวิตดังเดิมได้

รายได้กระจุก ความเดือดร้อนกระจาย

มีงานวิจัยจำนวนมากในยุคที่ชื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขายดีระบุว่า รายได้จากการ ท่องเที่ยวในรูปแบบทัวร์ธรรมชาติก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวแบบอื่นๆ นั่นคือการ

การท่องเที่ยวกับเศรษฐกิจไทย

ในบทความ "บทบาทการท่องเที่ยวจากต่างชาติต่อเศรษฐกิจไทย" ของกรมเศรษฐกิจการคลังกล่าวว่าหากจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศเพิ่มขึ้น 100,000 คน จะส่งผลทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นประมาณ 3,700 ล้านบาท ทำให้ดุลบัญชีเดินสะพัดเกินดุลเพิ่มขึ้นประมาณ 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีส่วนสนับสนุนให้ GDP สามารถขยายตัวเพิ่มขึ้นจากกรณีฐาน (Baseline) ที่ร้อยละ 0.15 ต่อปี

ในช่วงที่ผ่านมา ภาคการท่องเที่ยวถือว่ามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจไทยอย่างมากโดยมีสัดส่วนในผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) สูงถึงกว่าร้อยละ 6.3 และคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 50 ของมูลค่าการส่งออกภาคบริการ (Export of Services) ทั้งหมด ในปี 2550 นักท่องเที่ยวต่างชาติมีจำนวนทั้งสิ้น 14,464,228 คน คาดการณ์รายได้ประมาณ 535,000 ล้านบาท สามารถขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.9 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา ส่วนในปี 2551 ททท. คาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวประมาณ 15.37 ล้านคน รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติจะเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 10 หรือมีรายได้ประมาณ 589,000 ล้านบาท

ปัจจุบันยังไม่มีการจัดเก็บตัวเลขสถิติรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่หากพิจารณาจากสถิติข้อมูลนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติที่จัดทำโดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะพบว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (2541-2550) นักท่องเที่ยวทยอยลดลง จาก 16.8 ล้านคนในปี 2541 เหลือเพียง 12.2 ล้านคน ซึ่งสวนทางการตัวเลขการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวโดยรวม ■

(บน) ดำน้ำ-ปีนเขา ที่เกาะโพดา กระบี่ – ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลคือต้นทุนราคาถูกของอีโคทัวร์เมืองไทย – *ภาพเอื้อเฟื้อโดยบางกอกโพสต์*

(Above) A quiet corner of Koh Poda island in Krabi where the competitors gathered for deep-water soloing. Marine natural resources are cheap capital of ecotourism in Thailand. – *Photo courtesy of the Bangkok Post*

that many villages were turned into a red-light district, causing irreparable damage to the society and the traditional way of life.

FEW BENEFITS AT THE COST OF MANY

Researches confirmed that ecotourism is no different from other forms of tourism when it comes to income distribution. Most of the profit went into the pockets of tour operators, guides and community leaders. The little number of local people is employed at meager rate, or less than hundred baht (about US$3) a day. The whole community, however, suffered from environmental degradation.

A true reflection is the plight of Kayah community in Huay Pong On and the Black Lahu tribal community in Ban Boh Krai in the northern province of Mae Hong Son which

Tourism and the Thai Economy

In an article "The Role of Foreign Tourists on the Thai Economy," the Fiscal Policy Office estimated that an increase of 100,000 foreign visitors would boost tourism revenue by 3.7 billion baht or US$100 million extra in current account surplus and a 0.15 percentage rise in GDP from baseline annually.

Over the past years, tourism has been a leading economic driver, representing 6.3% of the GDP and half of the country's export of services.

Last year saw the arrival of 14,464,228 foreign holiday-makers who spent about 535 billion baht ($16.17 billion), up 10.9% from the previous year. This year, the Tourism Authority of Thailand hopes to welcome 15.37 million foreign visitors and collect 589 billion baht ($17.8 billion) in revenue or a rise of 10%.

The country has not compiled statistics on ecotourism revenue. Based on the compilation of the National Park, Wildlife and Plant Conservation Department which oversees most ecotourism sites, however, the past decade witnessed a decline in tourist arrivals from 16.8 million in 1998 to 12.2 million last year. ■

"อุทาหรณ์เตือนใจในอีกกรณีคือการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ภราเดชเล่าว่า เมื่อการท่องเที่ยวเข้าไป คุณยายที่ขายขนมดีใจใหญ่ เริ่มจากทำขนมขายเพียงหนึ่งเตา ทีนี้ขนมอร่อยมาก ก็เพิ่มเป็นสองเตา แล้วก็สามเตา หลังจากนั้นก็เลิกขายเพราะป่วย ไม่คุ้มค่ายา ค่าไปหาหมอ เพราะทำเกินกำลังกว่าที่มีอยู่"– ภราเดช พยัคฆวิเชียร

กระจายผลประโยชน์มิได้เป็นไปอย่างทั่วถึงหรือตกถึงมือชาวบ้านทั่วไปในท้องถิ่น ในทางตรงกันข้ามรายได้ส่วนใหญ่ยังคงตกอยู่กับผู้ประกอบการ เช่น บริษัทนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ตลอดจนผู้นำชุมชนจำนวนน้อยที่สามารถฉกฉวยโอกาสหาผลประโยชน์ส่วนตนได้ ขณะที่ชาวบ้านในท้องถิ่นกลับได้ค่าตอบแทนจากการรับจ้างเพียงคนละไม่กี่สิบบาทต่อวันเท่านั้น แต่ต้องแบกรับผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว

กรณีชุมชนกะเหรี่ยงแดง ห้วยโป่งอ่อน และมูเซอดำบ้านบ่อไคร้ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเคยเป็นข่าวเมื่อหลายปีก่อนในหน้าหนังสือพิมพ์ นับเป็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนของปัญหาดังกล่าว เนื่องจากบ้านพักรับรองนักท่องเที่ยวล้วนแต่เป็นของผู้ใหญ่บ้าน ขณะที่ชาวบ้านทั่วไปได้รับประโยชน์บ้างจากการขายสินค้าหัตถกรรมและการเป็นลูกหาบบริการนักท่องเที่ยว แต่ต้องประสบปัญหาจากขยะ และการนำช้างมาเลี้ยงในชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของป่า รวมทั้งมีการเหยียบย่ำพืชไร่และสวนของชาวบ้านคนอื่นๆ

อีกตัวอย่างหนึ่งซึ่งถือเป็นกรณีล่าสุด คือทัพนักท่องเที่ยวแห่ล่องเรือชมหิ่งห้อยในยามค่ำคืนที่อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านในละแวก โดยในแต่ละค่ำคืนมีเรือหางยาวนับร้อยลำพานักท่องเที่ยวไปชมหิ่งห้อย ซึ่งหางเรือไปตีแหอวนที่ชาวบ้านวางไว้ ส่องไฟฉูบวาบและส่งเสียงดังในเวลาที่ชาวบ้านต้องการนอนหลับพักผ่อน สุดท้ายชาวบ้านซึ่งทนความเดือดร้อนไม่ไหว จึงตัดต้นลำพูทิ้ง

ต่อเรื่องนี้ ภราเดช พยัคฆวิเชียร ให้ข้อคิดว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

"สมมติว่าชุมชนมีทั้งหมด 50 หลังคาเรือน แล้วมี 15 หลังคาเรือนที่มาทำการท่องเที่ยว ที่เหลือเป็นสมาชิกทางสังคมในด้านอื่น ซึ่งการท่องเที่ยวมีผลกระทบทั้งบวกและลบ ดังนั้นไม่ใช่ว่าเมื่อมี นักท่องเที่ยวมาแล้ว 15 หลังคาเรือนนี้รวยอย่างเดียว แต่การท่องเที่ยวต้องไม่ทำลายอีก 35 ครัวเรือน และต้องให้เขาได้ประโยชน์โดยอ้อมด้วย" ภราเดชกล่าว

เปิดโครงสร้างองค์กรการท่องเที่ยว

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อสท.) ถูกก่อตั้งขึ้นในปี 2503 สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนรัชต์ ต่อมาอสท. ถูกยกระดับให้เป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)ในปี 2522

การปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวครั้งใหญ่เกิดขึ้นอีกครั้งในปี 2545 กล่าวคือมีการจัดตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยแบ่งอำนาจหน้าที่ที่เดิมอยู่ในความรับผิดชอบของ ททท. ให้เป็นสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว มีหน้าที่ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการประกอบการการท่องเที่ยว ส่วน ททท. มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาด

นอกจากนี้ในปี 2546 ได้มีการจัดตั้งองค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) เป็นองค์กรมหาชนภายใต้สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีอำนาจในการประกาศเขตพื้นที่ท่องเที่ยวพิเศษขึ้นมา และประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาพื้นที่ อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า หน่วยงานดังกล่าวมิได้สังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

โครงสร้างการบริหารจัดการเช่นนี้ถูกวิจารณ์ว่าไม่เกิดการบูรณาการ ทั้งๆ ที่เจตนาในการตั้งกระทรวงฯ ก็เพื่อปฏิรูประบบราชการให้มีการทำงานที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงหน่วยงานต้นสังกัดที่เป็นผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีภารกิจและอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่งด้วย เช่น อุทยานแห่งชาติ เป็นต้น ■

ท่องเที่ยวอุทยานฯ กับการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแผ่วเบา

โดยข้อเท็จจริงที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางธรรมชาติจำนวนมากอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (เดิมอยู่ภายใต้การดูแลของกรมป่าไม้) แม้ในบางอุทยานฯ จะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมบ้าง เช่น มีการฝึกอบรมลูกหาบ นำคนท้องถิ่นมาเป็นมัคคุเทศก์ ทำให้มีการกระจายรายได้ อาทิ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวงเชียงดาว แต่ก็มีบางอุทยานฯ ที่ชุมชนอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว แต่ก็ไม่ได้รับการใส่ใจเท่าที่ควรจากหน่วยงานของรัฐ

ในกรณีอุทยานแห่งชาติน้ำตกแม่สุรินทร์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ชุมชนท้องถิ่นที่นั่นเป็นชาวปกากะญอและมีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนอยู่แล้ว ทำให้บางครั้งเกิดข้อขัดแย้งกับทางอุทยานฯ

พจนา สวนศรี เล่าถึงกรณีนี้ว่า ทางอุทยานฯ มองพื้นที่ตรงนั้นว่าเป็นเขตอุทยานฯ ในขณะที่ชาวบ้านซึ่งอยู่ตรงนั้นก็มองว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ดังนั้นโดยปกติถ้าชุมชนพาเที่ยว ชาวบ้านก็จะเป็นมัคคุเทศก์ แต่ถ้าอุทยานฯ พาเที่ยว เจ้าหน้าที่ก็จะเป็นมัคคุเทศก์ แต่ที่นี้มีเหตุการณ์อยู่ครั้งหนึ่งที่ทางอุทยานฯ ตั้งงบประมาณขึ้นมาเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ แต่ชุมชนไม่เห็นด้วย เพราะ

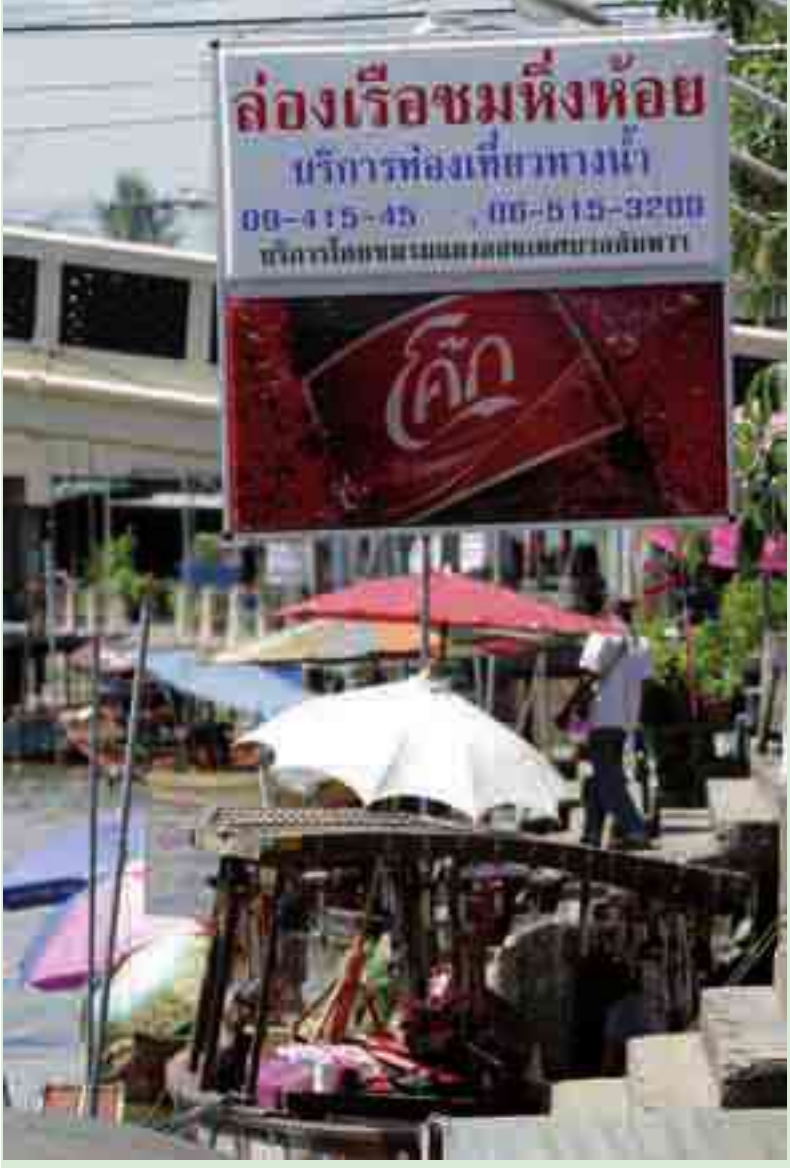

เรือยนต์ชมหิ่งห้อยนับร้อยลำกำลังเป็นดาบสองคมของการท่องเที่ยวอัมพวา – *ภาพเอื้อเฟื้อโดยบางกอกโพสต์*

A billboard advertises cruises on Klong Amphawa. More than 100 boat operators offer firefly tours in the district. The service has drawn numerous complaints from canalside residents about loud engine noise and disturbance to their daily life. – *Photo courtesy of the Bangkok Post*

made headlines several years ago. The village headmen owned accommodations, while villagers sold handicrafts or worked as porters. The villages were clogged with garbage and elephants raised in the village for elephant incursions trampled on villagers' farmland.

Another example is a troop of long-tailed boats in their hundreds taking visitors on firefly-watching trips which prompted canal-side residents to cut down *Lamphu* trees, the firefly habitat, in Samut Songkram's Amphawa district. The ecotourism bonanza has not only affected prawn fishing, the main career of many locals, but noisy tourists and the noise and lights from tourist boats have disturbed their sleep.

Mr. Paradej suggested fair distribution of income as a solution.

"In a community of 50 households, if 15 families engage in tourism and make it rich, other 35 families must not sacrifice. They too must enjoy some kind of indirect benefits," he said.

Analyzing the Tourism Management Structure

The Tourism Promotion Organization was first set up in 1960 under Field Marshal Sarit Thanarat's administration. It was upgraded to the Tourism Authority of Thailand (TAT) in 1979.

A major shake-up took place in 2002 with the establishment of the Ministry of Tourism and Sports. A major part of the TAT's responsibility was transferred to the ministry's Office of Tourism Development, leaving the TAT with only public relations and marketing tasks.

A year later, the Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (DASTA) was formed under the direction of the Prime Minister's Office. It was entrusted with declaring special development zones and cooperating with related agencies to ensure development of such designated areas.

The new agency is not alone outside the ministry's umbrella. Many agencies were left out after the overhaul, including the National Park, Wildlife and Plant Conservation Department which oversees many tourism sites and have contributed a great deal to tourism promotion.

The new structure has thus drawn much criticism for steering away from a holistic approach toward tourism management even though the rationale for setting up a new ministry was to enable more efficient and speedy performance.

TRAVELING IN THE PARK WITH COMMUNITY AT THE SIDELINES

Most eco-tourists head to national parks, which are under the care of the National Park, Wildlife and Plant Conservation Department (previously under the Forestry Department). Some parks, such as Doi Inthanon national park and Doi Luang Chiang Dao wildlife sanctuary both in Chiang Mai province, allow locals to work as porters and tour guides and even run training courses for them. At many national parks, however, the locals have been pushed to the sidelines.

Pagagayoh (Karen) people have managed their own tourism services and reportedly have been at loggerheads with Mae Surin Waterfall national park in Chiang Mai.

เกี่ยวข้องกับบทบาทในอนาคตของชุมชนที่จะอยู่อาศัยในเขตป่า ถึงแม้ท้ายที่สุดจะลงเอยด้วยการทำประชาพิจารณ์ก็ตาม

“นี่เป็นกรณีหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าเมื่ออีโคทัวร์เข้าไป ไม่ได้หมายความว่าชุมชนจะมีส่วนร่วม แต่มันขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของชุมชนและบริบทของพื้นที่” พจนากล่าว

นักท่องเที่ยวมากไปก็ไม่ดี

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหลายแห่งที่ขาดการเตรียมความพร้อมชุมชนและขาดการจัดการที่ดี เมื่อได้รับความนิยม สุดท้ายก็ประสบความล้มเหลวเพราะไม่อาจรับมือคลื่นนักท่องเที่ยวได้ อัมพวานับเป็นตัวอย่างที่ดีที่สะท้อนภาพปัญหาดังกล่าว

ภราเดช พยัคฆวิเชียร เปรียบเทียบให้ฟังว่า การท่องเที่ยวอัมพวาเป็นเหมือนกระแสน้ำป่าไหลมา ทุกคนพากันตักตวง แทนที่จะพอ ตอนหลังน้ำเลยท่วม ก็ตาย พอฟื้นมาอีกที กระแสท่องเที่ยวก็ไปทางอื่นแล้ว

อุทาหรณ์เตือนใจในอีกกรณีคือการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ภราเดชเล่าว่า เมื่อการท่องเที่ยวเข้าไป คุณยายที่ขายขนมดีใจใหญ่ เริ่มจากทำขนมขายเพียงหนึ่งเตา ทีนี้ขนมอร่อยมาก ก็เพิ่มเป็นสองเตา แล้วก็สามเตา หลังจากนั้นก็เลิกขายเพราะป่วย ไม่คุ้มค่ายา ค่าไปหาหมอ เพราะทำเกินกำลังกว่าที่มีอยู่

หรือในหลายกรณีที่ชุมชนได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากจนเจ้าของพื้นที่ไม่สามารถไปทำสวนทำไร่ได้ตามปกติ เพราะต้องคอยต้อนรับนักท่องเที่ยว สุดท้ายก็ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง และเสน่ห์ทางวัฒนธรรมหายไป

ภราเดช พยัคฆวิเชียรย้ำว่า การท่องเที่ยวเป็นของใหม่ ไม่เหมือนการเกษตรที่ทำมาเป็นร้อยเป็นพันปี การที่ชุมชนลุกขึ้นมาทำท่องเที่ยวก็เหมือนกับการเล่นหมากรุก เขารู้แค่ว่าพอเดินหมากนี้ เขาก็ได้กินเบี้ยตัวนี้ นึกว่าเป็นประโยชน์ ได้รายได้ พอเดินไปเดินมา กลับถูกกินยกกระดาน หรือถูกรุกฆาต คือเจ๊ง เพราะมองไม่เห็นปัญหาระยะยาว ดังนั้นหน่วยงานที่ลงไปส่งเสริมจึงต้องเข้าใจเกมด้วย

มรสุมจากความสำเร็จ

การที่เกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ได้รับรางวัล Destination Stewardship Award จากนิตยสารเนชั่นแนล จีโอกราฟิก แทรเวลเลอร์ ในฐานะโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีบริการดีเด่นด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เมื่อปี 2546 นอกจากจะทำให้เกาะยาวน้อยกลายเป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศแล้ว ยังส่งผลให้เกิดการลงทุนด้านโรงแรมที่พักทั้งเกาะยาวน้อยและเกาะยาวใหญ่มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นไปด้วย โดยมีนักลงทุนเข้าไปกว้านซื้อที่ดินจำนวนมาก ว่ากันว่าเป็นเหตุให้ราคาที่ดินปรับตัวสูงขึ้นจากเดิมถึง 3 เท่า

พจนา สวนศรีเล่าว่า ถ้าพูดถึงเกาะยาว แต่เดิมภาคธุรกิจไม่ได้สนใจ เพราะไม่ใช่เกาะที่มีหาดทรายสวย ลงเล่นน้ำไม่ค่อยได้ แต่สงบ เพราะฉะนั้นลงทุนไม่ค่อยคุ้ม สู้ไปลงทุนที่พังงา กระบี่ หรือภูเก็ตไม่ได้ แต่เมื่อชุมชนได้รับรางวัลในจุดนี้ ก็เหมือนเป็นที่ยอมรับในระดับโลก ประกอบกับแนวโน้มของรูปแบบการท่องเที่ยวก็เริ่มเปลี่ยน คือไม่จำเป็นต้องพักและเดินเล่นหาดทรายที่นี่ก็ได้ แต่สามารถเนรมิตโรงแรมท่ามกลางความเงียบสงบของธรรมชาติ อยากว่ายน้ำก็ว่ายน้ำในสระ อยากเดินเล่นชายหาดก็นั่งเรือยอร์ชไปที่อื่นได้ ดังนั้นเมื่อเกาะยาวมีชื่อเสียง แต่ขาดแผนการจัดการที่ดี

ชุมพรคาบาน่า
แม่แบบท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เรื่อง/ภาพ กู้ชาติ กุญชร ณ อยุธยา

เส้นทางจากกรุงเทพ-ชุมพร เราได้ขับมาถึงทางแยกเลี้ยวซ้ายจากถนนเพชรเกษมเข้าตัวอำเภอท่าแซะ ระยะทางประมาณ 18 กิโลเมตร จนได้มาถึงทางแยกเล็กๆ ด้านซ้ายมือ มีป้ายบอกทางไปหาดทุ่งวัวแล่น จากถนนเส้นนั้นขับตรงไปจนสุดหน้าหาด

เรารู้สึกลังเลใจเมื่อไปถึงชุมพรคาบาน่า โดยทางเข้ารีสอร์ทนั้นมิได้เหมือนกับโรงแรมทั่วไปที่เน้นความโดดเด่นของตัวอาคารรับรอง ที่นี่ทางด้านขวามือของทางเข้าเป็นที่จอดรถกลมกลืนท่ามกลางสุมทุมพุ่มไม้ ส่วนด้านซ้ายที่ติดหาดนั้นเป็นอาคารเอนกประสงค์ชั้นเดียวโดยอยู่ติดกับร้านอาหารชั้นเดียวเพดานสูง โครงสร้างของหลังคาทำจากไม้ทั้งหมด หลังคาตับจาก เช่นเดียวกับอาคารรับรองซึ่งอยู่ลึกถัดเข้าไปไม่ไกลนักก็ใช้โครงสร้างวัสดุที่ทำจากธรรมชาติเสียเป็นส่วนใหญ่

Ms. Potjana said park officials saw the tourist spot as part of the park, while the people claimed it belonged to the community. Local guides have overlapped with park officials who also double as tour guides. Dispute intensified when the locals opposed the park's plan to develop landscape which might cost them their homes in the park. Public hearing was held to clear the air.

"Eco-tours do not necessarily translate into local participation. The strength of the community and local contexts are what make their voice heard," she said.

TOO MANY TOURISTS NOT ALWAYS GOOD

Any community which is not well-prepared and managed cannot cope with an influx of eco-tourists. Amphawa serves as a perfect example.

Mr. Paradej compared the popularity of firefly-watching cruises to a forest run-off. Everyone kept pumping in water until it became a flood and they could not survive it. When they finally became conscious, the tide of tourism had gone elsewhere.

Another striking example is a grandma who sold Thai sweets at Koh Kred in Nonthaburi. To keep up with a deluge of tourists, the grandma doubled her production output. By the time she tripled her output, she had to call it quits after falling ill and spending untold amount of money on medical bills due to overwork, Mr. Paradej said.

In other trendy destinations, the villagers could not work in the farms because they were busy welcoming tourists. The local way of life and community charm eventually disappeared.

Mr. Paradej stressed that tourism is a relatively new occupation to villagers. They are like amateur chess players who enjoy winning a pawn once in a while but head into checkmate and lose all at the very end because they are unable to see the long-term threats. The authorities who oversee ecotourism promotion must be able to execute the chess plan and see the moves ahead.

THE MONSOON OF SUCCESS

Yao Noi Island in Phangnga province won the Destination Stewardship Award from the National Geographic Traveler magazine in 2003 for their excellent homestay services. Such accolade was a real crowd-puller. Hotels shortly sprouted up in Koh Yao Noi as well as nearby Koh Yao Yai, pushing land prices up almost threefold.

Ms. Potjana said the peaceful Koh Yao was previously overlooked because the beach is not all that attractive nor was the rock-strewn water fit for swimming. As far as investment prospects go, it is not as promising as Phangnga, Krabi or Phuket. But its global accreditation and natural serenity caused a rethink in the investors' circle. The island's serenity, rather than its attractive beaches, became a drawing card. If the visitors want to swim, they could do so in the hotel pool, and if they wish to take a stroll

Chumphon Cabana
A model of eco-tourism

Story/photos: Kuchart Kunjara na Ayutthaya

On Phetkasem highway from Bangkok to Chumphon, we turned left and proceeded for 18 kilometers before arriving at a small junction where there is a signpost on the left showing a road to Thung Wua Laen beach. Along that road we shortly arrived at the beach.

We were a bit taken aback as we arrived at Chumphon Cabana, a hotel and resort. The path leading to the compound is different from those normally seen at other hotels. There, on the right side of the small road

ครอบครัวนักท่องเที่ยวกับ ณ มุมหนึ่งของสวนเพลิน

A family of tourists enjoy activities at Plearn Garden.

ของหน่วยงานรัฐ จึงเกิดการเก็งกำไรและที่ดินเปลี่ยนมือไปอย่างรวดเร็วมาก

“ถ้าถามว่ามีผลกระทบต่อชุมชนไหม ก็มีผลกระทบในเชิงของที่ดินเปลี่ยนมือ ถ้าเรามองว่าที่ดินเป็นทุนของชุมชน และมันเป็นที่ดินชายหาด แต่ถ้าถามว่าปัจจุบันชาวบ้านเดือดร้อนไหม ในปัจจุบันชาวบ้านไม่ได้ใช้ชายหาดในการเพิ่มมูลค่า เขาใช้ท้องทะเลในการเพิ่มมูลค่า ดังนั้นถ้าเปรียบเทียบวิกฤตจากการสร้างโรงแรม-รีสอร์ตกับเรืออวนรุนอวนลาก สิ่งที่กระทบเขามากกว่าคือเรืออวนรุนอวนลาก ส่วนผลกระทบในระยะยาวยังเป็นสิ่งที่ต้องดูกันต่อไป ขณะที่ผลกระทบทางด้านสังคม จากเดิมที่คนเกาะยาวรู้จักกันหมด แต่เมื่อมีการสร้างโรงแรมรีสอร์ต ก็เริ่มมีคนจากข้างนอกเข้ามาเป็นแรงงาน ก็อาจมีปัญหาสังคมเกิดขึ้นบ้าง” พจนากล่าว

นอกจากที่เกาะยาวน้อย ผลจากชื่อเสียงและความสำเร็จก็ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกหลายแห่งเผชิญปัญหาเดียวกัน เช่นที่หมู่บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ประสบความสำเร็จและมีการจัดการที่ดี แต่ปัจจุบันก็ประสบปัญหาอยู่ในภาวะหัวเลี้ยวหัวต่อที่ชาวบ้านต้องรับมือกับปัญหาที่เป็นปัจจัยภายนอก เนื่องจากมีเอกชนต่างถิ่นเข้ามาลงทุนทำทัวร์โหนสลิง หรือ Flight of the Gibbon ในพื้นที่ป่าสมบูรณ์ซึ่งชาวบ้านดูแลรักษาอยู่

ใช่จะมีแต่ปัญหากับความล้มเหลว

ในช่วงที่กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาแรง หน่วยงานและชุมชนหลายแห่งหันมาส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อหวังผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ แต่สุดท้ายก็ประสบปัญหา หรือถึงขั้นล้มเหลว กระนั้นก็ยังมีชุมชนอีกเป็นจำนวนมากที่ประสบความสำเร็จ เพราะไม่เพียงชุมชนมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวแล้ว แต่การท่องเที่ยวยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน

ภราเดช พยัคฆวิเชียร เล่าถึงตัวอย่างที่หมู่บ้านลีเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานีว่า แต่เดิมชุมชนไม่ได้ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยว หากแต่เกิดจากกระบวนการต่อสู้ของชุมชนเพื่อต่อต้านการทำประมงเรืออวนรุนอวนลาก ซึ่งทำให้ระบบนิเวศชายฝั่งพังจำนวนสัตว์น้ำลดลง ชาวบ้านจึงต่อสู้เพื่อให้ได้ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติกลับคืนมา แล้วใช้การท่องเที่ยวในการสื่อสารกับคนภายนอก ด้วยการพาไปล่องเรือชมป่าโกงกางเพื่อให้เห็นถึงความสวยงามของธรรมชาติ เมื่อความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมา ชาวบ้านก็เอากุ้งเอาเคยไปทำกะปิเป็นรายได้เสริม แล้วเมื่อขบวนการ ท่องเที่ยวเกิดขึ้น ปัญหาการทำประมงแบบทำลายล้างก็ลดลง เพราะชาวบ้านเข้มแข็งและมีแนวร่วม

พจนา สวนศรี เล่าในทำนองเดียวกันถึงประสบการณ์ที่พบในหลายชุมชนที่เป็นชนเผ่าทางภาคเหนือและหันมาทำการท่องเที่ยวว่าชุมชนเหล่านี้ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูวัฒนธรรม สร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นให้กับชุมชนตนเอง และชุมชน

ในที่สุดความลังเลใจก็ค่อยๆ เปลี่ยนเป็นความแปลกใจในความแตกต่างของรีสอร์ทที่ไม่ค่อยจะเหมือนกับรีสอร์ทอื่นๆทั่วไปนัก

ถ้าจะจัดอันดับโรงแรมรีสอร์ทระดับห้าดาว ก็คงจะหนีไม่พ้นโรงแรมดังๆ ในเมืองใหญ่ หรือในแหล่งท่องเที่ยวดังๆ ที่มีอยู่มากมายคณานับทั่วเมืองไทย แต่สำหรับชุมพรคาบาน่าต้องขอติดดาวให้ 6 ดาวทีเดียว เพราะไม่เพียงแต่ความโดดเด่นในเรื่องกิจกรรมของการท่องเที่ยว อีกทั้งการบริการที่ได้มาตรฐานระดับดีแล้ว แต่ชุมพรคาบานายังโดดเด่นในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยผสมผสานไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเชิงกว้างและเชิงลึกอย่างชนิดเข้าถึง เข้าใจและปฏิบัติได้อย่างเป็นจริง

ในความรู้สึกถึงการพักผ่อนของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและเทศที่ได้เข้ามาสัมผัสกับชุมพรคาบาน่านั้นไม่เพียงแค่จะได้ความสนุกสนานและผ่อนคลายแล้ว แต่ยังได้มีโอกาสสำเหนียกถึงการมีส่วนรับผิดชอบร่วมกันกับสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อมไม่มากก็น้อย นับเป็นหนึ่งในจำนวนโรงแรมและรีสอร์ทไม่กี่แห่งที่เอาจริงเอาจังกับเรื่องเช่นนี้

เราได้มีโอกาสพบกับเจ้าของรีสอร์ท (คุณวริสร รักษ์พันธุ์) ในช่วงสั้นๆ ขณะกำลังสาละวนอยู่กับกลุ่มนักเรียนดำน้ำ เราจึงพลาดโอกาสที่จะได้สนทนาพาที แต่ก็ได้ตัวแทนคือคุณต่าย (สุชาวลี วนิชาชีวะ) ที่พูดคุยด้วยวาทีถ้อยอาศัย ฉะฉาน และเต็มเปี่ยมไปด้วยความรู้ในรีสอร์ทเป็นอย่างดี จัดอยู่ในระดับหัวกระทิของชุมพรคาบาน่ามาช้านาน เธอพาเราเดินชมผ่านในส่วนต่างๆ ของโรงแรมอย่างเป็นกันเองและได้เล่าความเป็นมาของชุมพรคาบาน่าให้ฟัง

เปิดธนาคารต้นไม้สาขาชุมพรคาบาน่าในสวนเพลินของรีสอร์ท
The Tree Bank at Chumphon Cabana Resort.

along a beautiful beach, they could jump on a boat to go to one nearby. Without state control, speculators rushed in to Koh Yao and land changed hands quickly as prices moved up in a spiral.

"Of course, the community is affected, if we view seaside land plots, which have changed ownership, as community assets. But the locals are not disturbed. They do not bank on beaches for a living, but the sea. The rise of hotels and resorts do not bother them as much as big trawlers that take away sea animals from their fishing areas (as they are small-scale fishing folks). We have to wait and see the long-term impacts. At the moment, the social landscape has changed. Previously, all islanders knew one another. With the hotels and resorts employing outsiders, social problems may erupt," she said.

Besides Koh Yao Noi, other ecotourism sites have borne the brunt of fame and success. Mae Kham Pong village in Mae On district of the northern tourist city of Chiang Mai is at the crossroads with an investor running an excursion called "Flight of the Gibbons" in a lush forest they have been taking care of. (The tour mimics the way gibbons negotiate their way through the forest with use of treehouses, platforms, cables and "sky bridges" to cover a distance of some two kilometers.)

SUCCESS DID HAPPEN

Ecotourism has nevertheless created additional income in many communities and become a powerful tool for community development.

Mr. Paradej cited Lee Led village in Surat Thani's Phunphin district as a case in point. The community originally wanted nothing to do with tourism, but ecotourism was brought in to highlight their struggle against commercial trawlers, which ravaged the marine ecosystem and fish population. They took tourists on boat rides to a mangrove forest in their relentless efforts to restore nature. With the forest restored, abundant marine animals returned which provided them with additional income. The villagers' strong will and their partnership with outsiders have eventually sharply discouraged destructive fishing by trawlers.

Ms. Potjana said many northern tribes adapt ecotourism for their cultural survival and self pride. Tourism served as a bridge to communicate with the outsiders, breaking down the stereotypes and prejudices that hilltribe people were unclean

คุณต่ายกำลังเปรียบเทียบคุณลักษณะของข้าวก่อนการสีและข้าวที่สีแล้ว
Khun Tai shows paddy and rice, before and after milling

sat a car park in the middle of greenery. On the left, which is next to the beach, there is a multi-purpose single-storey building adjacent to a restaurant with a wooden structure supporting a thatched roof made with dry palm leaves. Deeper along the road is a reception house made of mostly natural materials.

We were surprised by how Chumphon Cabana was different from other resorts we had seen.

Most five-star hotels and resorts can be found in major cities and hot tourist spots. Chumphon Cabana, on the other hand, deserves six stars – not only because it is outstanding for its many activities to boost tourism and services of a high standard but also because of its eco-tourism activities which blend in with environmental conservation which is both broad and deep as well as practical.

Not only that tourists, foreign and Thai alike, can experience fun and relaxation staying at Chumphon Cabana, they can, to a certain extent, also become aware of their responsibility for all living things and the environment.

We met only briefly with Varisorn Rakphan, the owner of the resort, who was at the time busy giving a lesson to a group of diving novices. However, we were treated to an informative introduction of the resort by his representative, Suchawalee Vanichacheeva or Khun Tai who has long been an important asset of the place. She showed us the resort and briefed us on how it came to be what it is today.

In its early stage, the resort's main activities offered snorkeling, coral boat trips and island sightseeing trips. All the activities had as their theme the marine environmental and coral conservation.

When the resort became widely known, it expanded its activities to include forest and wildlife sightseeing trips and visits to local communities to experience the local way of life. Owner Varisorn's natural conservation-mindedness and interest in communities drew respect from the locals and helped form an interdependent community tourism network that has held together for over 15 years of the resort's existence.

สามารถใช้การท่องเที่ยวเป็นสะพานในการบอกเล่าเรื่องราวดีๆ กับคนภายนอก เช่น ชาวเขาไม่ใช่คนสกปรก ชาวเขาไม่ใช่นักทำลายสิ่งแวดล้อม ชาวเขามีภูมิปัญญาและสามารถอยู่กับป่าได้อย่างยั่งยืน

แลไปข้างหน้า

ถึงอย่างไรต้องยอมรับว่าในปัจจุบันพฤติกรรมนักท่องเที่ยวดีขึ้นกว่าแต่ก่อน การท่องเที่ยวแบบฉิ่งฉับทัวร์มีน้อยลง ความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมีมากขึ้น แต่หากประเมินสถานการณ์โดยภาพรวม การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบก็ยังคงเป็นสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับการท่องเที่ยวทั่วไปที่มักก่อผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมเสมอ

ภราเดช พยัคฆวิเชียรเปรียบเทียบว่า การท่องเที่ยวทั่วไปเป็นเหมือนหญ้าคา มีเยอะแยะไปหมด ส่วนข้าวหอมมะลิที่ดีๆ มีอยู่นิดเดียว ดังนั้นการขยายของข้าวหอมมะลิย่อมไม่ทันหญ้าคา จึงต้องทำอย่างไรให้ข้าวหอมมะลิมีมากขึ้น ในขณะที่หญ้าคาคงยังต้องมีอยู่ แต่จะควบคุมและใช้ประโยชน์จากหญ้าคานั้นอย่างไร โดยทำการท่องเที่ยวกระแสหลักให้ถูกต้องมากขึ้น มีจรรยาบรรณมากขึ้น ส่วนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีๆ ก็ต้องส่งเสริมให้มีมากขึ้น

ในสายตาของพจนา สวนศรี มองว่า ในขนาดเล็กๆ มีหลายแห่งที่พยายามทำดี แต่ในภาพรวมระดับประเทศ ถือว่าภาครัฐยังขาดแผนงานที่จริงจัง

"เรื่องนี้นำเข้ามาในเมืองไทยประมาณ 10 ปีได้แล้ว ถ้าถามว่ามีความก้าวหน้าไหม แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการที่ดีหรือเปล่า อันนี้ไม่แน่ใจ ส่วนนักท่องเที่ยวไปแล้วได้ความรู้เพิ่มเติมไหม บางแห่งอาจได้ความรู้มากขึ้น มีสื่อ มีเอกสารประกอบ มีการจัดทำเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ แต่ถ้าถามว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด ก็ต้องถามต่อว่าร่วมในระดับตัดสินใจด้วยหรือเปล่า ก็จะเห็นได้ว่าบางกรณีก็ล้มเหลว แล้วถ้าพูดว่าชุมชนได้ประโยชน์หรือไม่ ส่วนใหญ่ก็ยังเหมือนเดิม" พจนากล่าว

ทั้งนี้ปัญหาใหญ่ประการหนึ่งที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบ้านเราไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร คือความเหลื่อมล้ำระหว่างคนชนบทกับคนเมือง ซึ่งก็หมายถึงเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนนั่นเอง ภราเดชมองว่าคนในท้องถิ่นของไทยมีข้อด้อยอย่างน้อยด้วยกัน 3 ประการเมื่อเปรียบเทียบกับคนเมือง ประการแรกคือความอ่อนด้อยทางเศรษฐกิจ ทำให้เวลาจะลงทุนทำอะไรสักอย่างก็ต้องคิดแล้วคิดอีก กลัวพลาด ซึ่งนำไปสู่ข้อด้อยประการที่สอง คือความอ่อนด้อยทางสังคม หมายถึงไม่ค่อยมีสิทธิ์มีเสียง พูดอะไรไม่ค่อยมีคนฟัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อสู้ในเชิงนโยบาย ส่วนจุดอ่อนประการที่สาม คือความอ่อนด้อยองค์ความรู้ในเชิงโลกาภิวัตน์ แม้ชาวบ้านจะมีภูมิปัญญา แต่ก็เสียเปรียบในเรื่องการตลาด เรื่องคอมพิวเตอร์ เรื่องบัญชี บ่อยครั้งจึงถูกเอาเปรียบ

สำหรับทางออกในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภราเดชแนะว่า ควรจะส่งเสริมจากบนลงล่างในระดับนโยบาย และส่งเสริมจากล่างขึ้นบนในเชิงการเตรียมความพร้อมให้กับท้องถิ่น

แม้ภายหลังจากปี 2545 จะมีการตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และมีการตราพระราชบัญญัติบนโยบายการท่องเที่ยวแห่ง

เมื่อแรกเริ่มก่อตั้งรีสอร์ทธุรกิจหลักคือกิจกรรมทางทะเล เช่น การดำน้ำ ดูปะการัง นั่งเรือชมเกาะ โดยตั้งโรงเรียนดำน้ำชุมพรคาบาน่าขึ้น กิจกรรมทั้งหมดเน้นการรักษาสภาพแวดล้อมทางทะเลและอนุรักษ์ปะการังเป็นสำคัญ.

จนกระทั่งเริ่มเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ต่อมาได้เริ่มแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติอื่นๆ เช่น ป่าเขา ลำห้วย ถ้ำ น้ำตก และดูสัตว์ป่า รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวแบบชมวิถีชีวิตของชาวบ้านในละแวกอำเภอใกล้เคียง ความที่เจ้าของรีสอร์ทเป็นคนมีอุดมการณ์ในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งใส่ใจในเรื่องของวิถีชีวิตชุมชนเป็นทุนเดิมอยู่แล้วจึงทำให้ผู้คนเริ่มศรัทธาและเกิดแนวร่วมของชุมชนเครือข่ายท่องเที่ยวขึ้นโดยอาศัยพึ่งพิงกันตลอด 15 ปี นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งรีสอร์ทมา.

แต่แล้ววิกฤตฟองสบู่แตกในปี 2540 ก็ได้ทำให้ธุรกิจของชุมพรคาบาน่าซวนเซเป็นอย่างมาก แต่ด้วยเจตนารมณ์อันแน่วแน่ของคุณวริสร รักษ์พันธุ์ ที่จะดำเนินกิจการธุรกิจของรีสอร์ทให้ผ่านพ้นวิกฤติตามเจตนารมณ์ของมารดาจึงประคองรีสอร์ทอยู่ได้

จุดเปลี่ยนวิกฤติเป็นโอกาสอันยิ่งใหญ่ของชุมพรคาบาน่าเกิดขึ้นเมื่อคุณวริสรได้พบกับอาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำธร ซึ่งภายหลังได้กลายมาเป็นที่ปรึกษาโครงงานของรีสอร์ทตามรอยหฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง และได้ริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมากมาย

พื้นที่ส่วนหลังของรีสอร์ทค่อยๆ ถูกแปรสภาพไปเป็นห้องทดลองที่เรียบง่ายโดยทดลองทั้งในเชิงกายภาพและชีวภาพ ไม่ได้เน้นไปด้านใดด้านหนึ่ง แต่เน้นบูรณาการแบบครบวงจรโดยยังคงยึดหลักการในแนวระบบนิเวศวิทยา. อาทิ

การผลิตพลังงานชีวภาพ เช่น การนำมูลสัตว์มาผลิตเป็นก๊าซไบโอชีวภาพ, การนำน้ำมันพืชที่ใช้แล้วมาสกัดเป็นน้ำมันเชื้อเพลิง และการประดิษฐ์เครื่องทุ่นแรงโดยใช้แรงคนเป็นพลังงาน

การแปรรูปของเสียที่เกิดจากรีสอร์ท เช่น การบำบัดน้ำเสียจากโรงแรมโดยใช้พืชน้ำบำบัด, การนำสิ่งขับถ่ายของผู้มาพักรีสอร์ทมาทำเป็นปุ๋ยชีวภาพโดยเรียกกันเล่นๆ ว่า "ปุ๋ยอินเตอร์นานาชาติตราลูกโลก", การนำเศษอาหารเหลือใช้จากรีสอร์ทมาทำปุ๋ยหมัก หรือการผลิตน้ำยาทำความสะอาดโดยหมักจากกากของผลไม้หรือพืชบางชนิด

การเกษตรกรรม-กสิกรรมแบบครบวงจร เช่น การเลี้ยงปลาในบ่ออนุบาลจากบ่อบำบัดน้ำเสีย, การเลี้ยงไก่ไข่เพื่อเป็นอาหารของแขกโรงแรมและพนักงานในรีสอร์ท, การปลูกพืชสมุนไพรเพื่อนำมาทำแชมพู-สบู่เพื่อบริการแขกที่มาพักและจำหน่ายในร้านขายของที่ระลึกในโรงแรม เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวพนักงานโดยทางอ้อม, การปลูกข้าวในรีสอร์ทโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ โดยได้มีส่วนรณรงค์ให้ชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงได้มีส่วนร่วมในการปลูกข้าวพันธุ์เหลืองประทิวโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพได้สำเร็จ จนถึงปัจจุบันชาวบ้านก็ได้นำข้าวดังกล่าวมาขายให้กับรีสอร์ท,.การปลูกพืชตามทฤษฎีเกษตร 4 ชั้น (การปลูกพืชที่ลดหลั่นตามระดับความสูงเพื่อใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างเต็มที่) และยังมีส่วนร่วมในการเปิดสาขาธนาคารต้นไม้สาขาชุมพรคาบานาขึ้นตามแนวร่วมของชาวบ้านพะโต๊ะอีกด้วย

หลักการบูรณาการย่อๆ ดังกล่าวได้ถูกวาดแบบเรียบง่ายติดป้ายไว้ในรีสอร์ทเรียกว่า "สวนเพลิน" อันเป็นชื่อที่มาจากแนวคิดในการศึกษาธรรมชาติของ ดร.เชียอนันต์ สมุทวานิช ว่า "ให้การศึกษาที่เกื้อกูลกัน" โดยเชื่อว่า การศึกษาจะเกิดประโยชน์ได้ต่อเมื่อ play +

and destroyed the environment. In fact, they have wisdom and can live in harmony with forests.

FORWARD LOOKING

More and more tourists have become more ecologically and socially sensitive, but they remain a tiny part of the whole.

Mr. Paradej likened mainstream tourism to weeds, which spread more quickly than jasmine rice. While we grow more rice, we need to find ways to control and utilize weeds at the same time. The wrongs of mainstream tourism must be righted and operator ethics must be promoted.

Ms. Potjana shared the view that many tourism sites have done a good job. But when looking at the big picture, the government lacks clear and practical plans.

"Has there been progress in terms of management of tourist destinations after a decade of ecotourism? I am not sure. In regard to its learning values, some places have improved their information media and nature study trails. Still, community rarely plays a part in decision-making. The sharing of benefits with communities remains unfair," she said.

A big stumbling block is a huge gap between the rural and urban, i.e. the guests and the hosts. Mr. Paradej said the rural people are at a disadvantage. Economically, they do not possess investment skills. Socially, they could not make their voices heard, particularly in trying to exert influence in policy making. They also lacks knowledge about globalization. Their local wisdom cannot help them master computer, accounting and marketing. They thus often are taken advantage of.

"ทอผ้า" ลงมือทำ มิใช่แค่เพียงมาถ่ายรูปและชม "ของแปลก"
Visitors to villages offering community tourism can have a hands-on experience with local life like weaving cloth the old-fashione way

ภาพทริปกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆของชุมพรคาบาน่า
Photo displays on a wall advertise various tours and activities on offer at Chumphon Cabana.

However, the economic meltdown of 1997 had hit the resort's business hard. But, Mr. Varisorn's strong determination, managed to push the resort through the crisis.

Crisis turned into opportunity when he later met Vivat Salyakamthorn, who introduced to him various projects based on His Majesty the King's theory of sufficiency economy.

An area behind the resort has gradually been turned into grounds for physical and biological experiments. Emphasis is not placed on any single aspect but on a holistic eco-friendly approach. The activities include:

Production of bio-energy. Animal waste and used vegetable oil are used to produce energy and labour-saving devices were invented.

Treatment of wastes. Wastewater is treated with water plants. Human waste is turned into fertilizer which the staff nicknamed the "Globe Brand international fertilizer." Leftover food is made into compost and waste from fruits and plants is fermented and made into a bio-extracted cleaning liquid.

Integrated farming management. Raising fish in a pond of treated wastewater. Raising chickens which produce eggs for guests and employees. Growing of herbal plants to produce shampoo and soap for guests and sale as souvenirs to help families of employees make a supplementary income. Cultivation of rice using bio-fertiliser. A campaign for villagers living nearby to grow rice of Luang Prathiew strain, using bio-fertiliser, and sell their produce to the resort. Growing plants with the four-level farming theory (Growing plants on different ground levels to make full use of land). Opening of Tree Bank, Chumphon Cabana branch, with participation of villagers from Phato district.

The grounds for these experiments are marked with simple signs and collectively called "Plearn (Play + Learn) Garden", based on Dr. Chai-anand Samudavanija's idea of "complementary study" of nature. The idea is based on the belief that education can be effective by com-

ตลาดน้ำเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิตชาวตะวันออก ทำให้หลายแห่งฟื้นฟูตลาดน้ำโบราณกลับมาอีกครั้ง ตลาดน้ำอัมพวา (ในภาพ) เป็นแห่งหนึ่งที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวไทยและเทศ – *ภาพเอื้อเฟื้อโดยบางกอกโพสต์*

Floating markets have attracted foreign tourists to learn the way of the East, leading to the revitalization of many old markets. The Amphawa floating market (photo) is popular among both Thai and foreign tourists. – *Photo courtesy of the Bangkok Post*

ชาติ โดยหวังว่าจะสามารถบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ รวมทั้งยังเปิดโอกาสให้มีการตั้งคณะกรรมการในระดับพื้นที่เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนสามารถดูแลและจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นได้ อย่างไรก็ตาม หากไม่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารงานราชการเพื่อให้สอดรับ กฎหมายดังกล่าวก็มิอาจเกิดประโยชน์

ภราเดชกล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่มีหน่วยงานเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก แม้จะมีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาก็ตาม ก็ไม่ใช่ดูแลงานทั้งหมด อย่างแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติก็อยู่ในความดูแลของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้นกับกระทรวงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรไปเกี่ยวกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องโครงสร้างพื้นฐานพวกถนนหนทางเป็นงานของกระทรวงคมนาคม ดังนั้นหากไม่มีการบูรณาการ สุดท้ายก็จะทำงานกันไปคนละทิศทาง

นอกจากนี้ ภราเดชชี้ว่า ภาครัฐควรทำหน้าที่เข้าไปช่วยเหลือดูแลและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน กล่าวคือชุมชนควรได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน ขณะเดียวกันชุมชนเองย่อมต้องมีขีดความสามารถและข้อจำกัด ซึ่งภาครัฐควรนำเครื่องมือต่างๆ เข้าไปช่วยเหลือหรือสร้างเครื่องมือบางอย่างให้กับชุมชน เช่น กฎหมายผังเมือง และพระราชบัญญัติป่าชุมชน เป็นต้น ก็จะช่วยป้องกันปัญหาอย่างที่เกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา และหมู่บ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ ■

หมายเหตุ: ผู้เขียนถือความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างกว้างๆ ซึ่งหมายรวมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ที่ใกล้เคียงกัน เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชน ฯลฯ เนื่องจากเห็นว่ามีที่มา ทิศทาง หลักการ และเป้าหมายที่ใกล้เคียงกันหรือร่วมกัน (อ่านความหมายและหลักการในล้อมกรอบ)

Mr. Paradej suggested top-down policy and bottom-up community preparation as the way-outs.

Much hope has been put on the Tourism and Sports Ministry, which was established in 2002, and the National Tourism Policy Act to integrate works among related agencies and promote public participation in tourism management via grassroots panels. However, administrative structure has not been reformed accordingly.

Mr. Paradej said the new ministry is not the sole agency responsible for tourism. Natural sites are under the care of the Natural Resources and Environment Ministry, while the Culture Ministry handles cultural sites. Agrotourism is under the Agriculture and Cooperatives Ministry. The Transport Ministry takes care of roads and other infrastructures. It is crucial that all agencies work in sync.

He called on the state to immunize local communities in the forms of laws, such as city planning law or community forest bill, to empower them to participate in tourism management. The legislations would give what communities like Koh Yao Noi in Phangnga and Mae Kham Pong village in Chiang Mai need to fight off problems arising from tourism development. ■

***Remark:** The writer defines ecotourism broadly to include relevant forms of tourism, such as agro-tourism, cultural tourism and community-based tourism, because they all share the same origin, direction and concepts. For more info, see box story.*

learn = เพลิน สำหรับที่นี่ยึดหลัก 4 ด. คือ ดูได้ ดมได้ ดื่มได้ และ แ_ก ได้ โดยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเน้นการมีส่วนร่วมของพนักงานและชุมชนเป็นสำคัญ

คุณต่าย ยังได้เล่าถึงการบริหารงานของชุมพรคาบาน่าว่ายึดหลัก “เศรษฐกิจพวกเรา” โดยการให้พนักงานในรีสอร์ท ซึ่งส่วนใหญ่มีครอบครัวอยู่ในละแวกรีสอร์ทได้มีส่วนให้ครอบครัวได้มีโอกาสนำผลิตผลทางการเกษตรมาขายให้กับรีสอร์ท เป็นไปในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน อุ้มชูกัน จึงทำให้หลัก “เศรษฐกิจพวกเรา” จึงเป็นหลักการที่ยั่งยืนและใช้ได้จริง.

1 วัน 1 คืนกับอาหารมื้อค่ำและอาหารเช้าปลอดสารพิษที่เสิร์ฟพร้อมขนมครกข้าวกล้องอันแสนอร่อย และการได้เดินท่องชมบรรยากาศของสวนเพลิน เล่น-รู้ในช่วงเวลาสั้นๆ ทำให้เรารู้แล้วว่า ที่นี่ควรค่าแก่การกลับมาเยือนอีกครั้ง.

เราเดินลาจากชุมพรคาบาน่าไปด้วยความอิ่มเอิบใจ มิใช่ด้วยความรู้สึกอิ่มเอิบกับความหรูหราสะดวกสบาย หรือกับการบริการระดับห้าดาว แต่เรากลับอิ่มเอิบใจในจิตสำนึกร่วมอันยิ่งใหญ่ของกลุ่มผู้ประกอบการเล็กๆ กลุ่มหนึ่ง ที่มีอุดมการณ์อันแรงกล้าในอันที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และอุ้มชูวัฒนธรรมวิถีชุมชนท้องถิ่นให้ยั่งยืนสืบไปชั่วลูกชั่วหลาน ■

bining “playing” with “learning”. The principle of being able to see, smell, drink and eat was applied to suit the environment and emphasis was given to participation by employees and communities.

Khun Tai said the administration of Chumphon Cabana adheres to the principle of “our economy”. Under this principle, employees, whose families mostly live near the resort, are encouraged to sell their agricultural produce to the resort in the manner of helping one another. The principle of “our economy” is, therefore, practical and sustainable.

After a one-day and one-night stay, a dinner and a breakfast of pesticide-free dishes, delicious *khanom krok* (a kind of dessert made of sticky rice flour, sugar and coconut milk) and unpolished rice, and a tour of Plearn Garden, we knew the place is worthy of another visit.

We left Chumphon Cabana with fulfillment, not because of its style, convenience or five-star services, but because of gratitude towards a group of entrepreneurs who have a strong determination and principle to conserve natural resources and the environment, and maintaining local cultures and ways of life for children of younger generations. ■

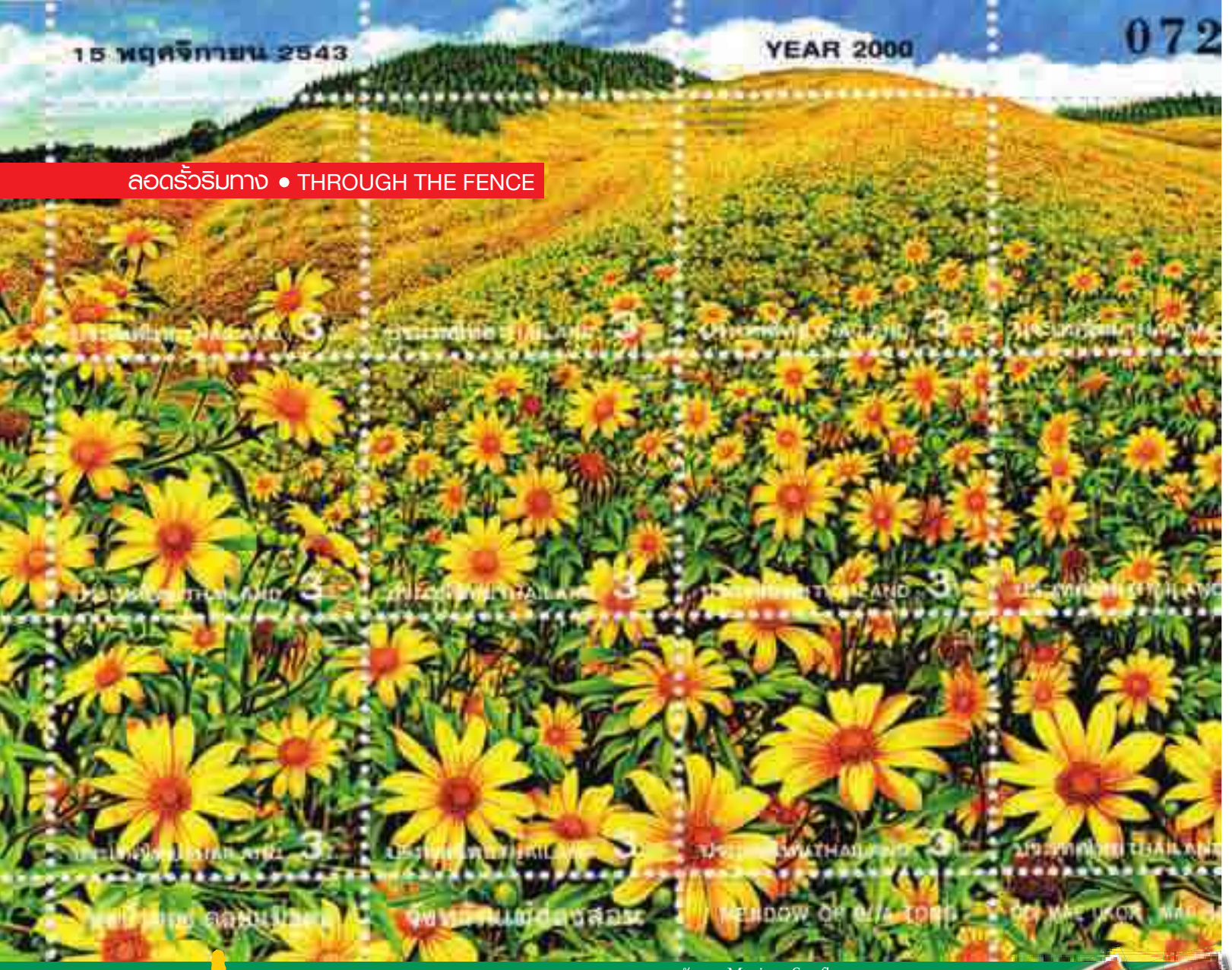

ดอกบัวตอง Mexican Sunflower

เที่ยวไปในแสตมป์

แม้นวาด กุญชร ณ อยุธยา

กระดาษแผ่นหนึ่งมีรอยปรุสี่เหลี่ยมเล็กๆ แบ่งเรียงเป็นช่อง มีภาพของทุ่งดอกไม้งดงามจนเคลิ้มแว่วเพลงเมืองเหนือ “ดอกบัวตองนั้นงามอยู่บนยอดดอย .....”

หากใครมีแสตมป์ทุ่งบัวตอง ก็คงจะเข้าใจความรู้สึกนี้ดี และคงแอบคิดในใจเหมือนกันว่า ชีวิตขอได้ไปเห็นสักครั้งคงเป็นบุญตา

ในขณะที่จดหมายกลายเป็นการสื่อสารที่สุดเชยตกยุค แต่เสน่ห์ลึกซึ้งของการเขียนด้วยลายมือ ต้องนำส่งด้วยบุรุษไปรษณีย์และมีแสตมป์ ก็ยังมีมนต์สำหรับคนกลุ่มหนึ่งมิสร่างซา โดยเฉพาะกับผู้รักชอบในเอกลักษณ์และความงดงามของแสตมป์ ที่หลายสิบปีที่ผ่านมาได้สร้างความตื่นตาตื่นใจ ไม่ว่าจะด้วยรูปภาพ รูปแบบ และเรื่องราวที่แฝงความหมายของยุคสมัยหลายๆ อย่างไว้ในแสตมป์ดวงน้อยได้อย่างแนบเนียน

แต่สำหรับคนที่เหินห่างกับการสื่อสารทางนี้ไปแล้ว ก็จะขออัพเดทเรื่องแสตมป์ทั้งยุคเก่าและยุคใหม่ว่าเร้าใจอย่างไร และอยากจะนำจินตนาการของคุณโลดแล่นสู่การท่องเที่ยวอันหลากหลาย

เริ่มต้นแง่มุมกว้างๆ ด้วยแสตมป์จิกซอว์รูปทุ่งดอกไม้ที่บานเพียงปีละครั้ง รูปแรกเป็นทุ่งดอกบัวตอง ดอยแม่อูคอ ต.แม่อูคอ อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน เป็นภาพวาดในยามที่ดอกบัวตองบานสะพรั่งพร้อมๆ กันในเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม จนทิวเขาอันสลับซับซ้อนสุดลูกหูลูกตาสว่างไสวเรืองรองราวทุ่งทอง

ในบรรยากาศท้องทุ่งแห่งดอกไม้ในรูปแบบของแสตมป์จิกซอว์นั้น ยังมีรูปทุ่งกุหลาบขาว ดอยหลวงเชียงดาว จ.เชียงใหม่ ที่จะบานในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคมของทุกปี ภาพนี้ละเอียดอ่อนช้อยจนสัมผัสได้ถึงความบางเบาของกลีบกุหลาบขาวประดับเกสร

Journey through Postage Stamps

Maenwad Kunjara Na Ayuttaya

The sheet of paper with perforations showing a beautiful field of flowers looks so real, as if it sings a Northern song, "Bua Tong flower (Mexican Sunflower) blossoming on the hill top…".

Anyone who has this postage stamp will understand this kind of feeling and will wish to see it for real at least once.

While letter seems like an out-of-fashion mode of communication these days, the fact that it is hand-written, sealed in a stamped envelope and delivered by a postman is still truly charming to some people who love the uniqueness and beauty of stamps. For a few decades now, stamps have wowed people with fine drawings or photographs that subtly tell stories of the times.

For those of you who have lost touch with this form of communication, let me update you on the exciting world of stamps from the times past and present and take you on a wonderful trip that should inspire your imagination.

Let's start with the "jigsaw stamp" of a flower field that blooms only once a year. The stamp set of Thung Bua Tong of Mae Oo Kho mountain in Khun Yuam district of the northern province of Mae Hong Son. It is a drawing of the famous Mexican sunflower field in bloom during November-December which gives the entire mountain range a golden hue.

Another set depicts the field of white roses in Chiang Dao mountain in Chiang Mai Province, which blossoms during February-March every year. The stamp was so intricately drawn that one can almost feel the fragile and soft petals of the white rose, decorated with yellow stigmas, that contrast sharply with the green surrounding of the highland forest. Another stamp set depicts Kra Jieu (Siam Tulip, Patumma) field at Hin Ngam National Park in Chaiyaphum province. This pink flower, blooming during June-August, brightens up the diterocarp forest as if a first love blossoms in the mist of dream.

A four-stamp set to commemorate the centennial anniversary of the Department of Forest was produced to raise public awareness of the importance of the forest. It shows the various forest ecosystems ranging from the greenness of the tropical rain forest, the dry evergreen forest with its leaves in various shapes and forms, the multi-hued mixed deciduous forest and the mangrove forest with its spider web of funny-looking roots.

Back in the year 2005, the government launched the "Unseen Thailand" campaign to promote Thailand as a tourism hub of Asia, and "Tour Thailand" to encourage Thai people to take trips inside the country. In response, the Thai Post Office issued a four-set, 76-stamp album called

เหลืองอ่อนที่เบ่งบานอยู่ท่ามกลางป่าดิบเขาบนยอดภู รวมถึงแสตมป์รูปทุ่งดอกกระเจียว อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อ.เทพสถิตย์ จ.ชัยภูมิ ที่สีชมพูหวานของดอกบานในช่วงเดือนมิถุนายน - สิงหาคม แต่งแต้มผืนป่าเต็งรังไว้ราวกับความรักแรกแย้มเย็นใสในสายหมอกแห่งฝัน

แสตมป์ที่ผลิตขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนากรมป่าไม้ครบรอบ ๑๐๐ ปี และเพื่อรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักเห็นความสำคัญของป่าไม้ โดยย่อส่วนระบบนิเวศป่าไม้ของไทยมาไว้ในแสตมป์ 4 ดวง ในรูปวาดสามารถชื่นชมกับความเขียวชอุ่มของป่าดิบชื้น ใบไม้หลากหลายชนิดที่มีรูปทรงแปลกตาในป่าดิบแล้ง ยลความงามของสีสันแดง เหลือง ม่วงเขียวสลับของไม้ผลัดใบในป่าเบญจพรรณ และเห็นรากอันเก้งก้างโก่งโค้งของโกงกางในป่าชายเลน

ย้อนกลับไปในปี 2548 เมื่อครั้งที่รัฐบาลประกาศหนุนเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชีย พร้อมๆ กับชูสโลแกน “เที่ยวทั่วไทย...” “อันซีนไทยแลนด์” พร้อมทั้งชวนคนไทยเที่ยวเมืองไทยมาอย่างต่อเนื่อง ไปรษณีย์ไทยเองก็ตอบสนองนโยบายโดยการผลิตแสตมป์อัลบั้มพิเศษออกจำหน่าย ชื่อ “อัลบั้มอันซีนไทยแลนด์” 4 ชุด 76 ดวง ใน 76 ดวงนี้จะมีรูปสถานที่ท่องเที่ยวและความพิเศษในเรื่องต่างๆ ของทุกจังหวัดย่อส่วนลงมาอยู่ในแสตมป์

ตัวอย่างความตระการตาของสถานที่ พืช หรือสัตว์เฉพาะถิ่นในแสตมป์ชุดนี้ จะนำคุณไปสัมผัสกับกลิ่นไอของเกาะหลีเป๊ะ จ.สตูล เดินป่าในอุทยานแห่งชาติเขาหลวง นครศรีธรรมราช ดูนกเงือกหายาก ในป่าฮาลา-บาลา จ.นราธิวาส ชมความอัศจรรย์ของน้ำตกลงรู จ.อุบลราชธานี เพลินกับเมเปิลแดง ที่อุทยานแห่งชาติภูกระดึง จ.เลย ลงเรือชมทะเลล้านบัวที่ทะเลน้อย จ.พัทลุง หรือล่องเรือดูปลาโลมา ปากอ่าวบางปะกง จ.ฉะเชิงเทรา เดินเล่นในภูเขาหญ้า จ.ระนอง ดูสัตว์หายาก เช่น ค่างแว่นถิ่นใต้ จ.เพชรบุรี, ปูไก่ เกาะสิมิลัน จ.พังงา ล่องแก่งทีลอเร จ.ตาก หรือชมวิวทะเลหมอกที่ทับเบิก อุทยานภูหินร่องกล้า จ.เพชรบูรณ์ เป็นต้น

แสตมป์ชุดนี้เป็นที่ฮือฮาในแวดวงนักสะสมแสตมป์มาก เพราะถ้าเป็นการเที่ยวก็เรียกได้ว่าเที่ยวทีเดียวเที่ยวเหนือจรดใต้ ปัจจุบันกลายเป็นแสตมป์หายากของนักสะสมไปเสียแล้ว

อย่างไรก็ตาม ยังมีแสตมป์อีกมากมายที่ยังหาได้ตามไปรษณีย์ เช่น แสตมป์เชื้อเชิญให้เที่ยวน้ำตก เป็นภาพน้ำตกสวยงาม 4 แห่ง ได้แก่ น้ำตกแม่ยะ จ.เชียงใหม่, น้ำตกแก่งโสภา และน้ำตกหมันแดง จ.พิษณุโลก, น้ำตกแม่ขมิ้น จ.กาญจนบุรี หรือ แสตมป์ชุดอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ที่ใช้เทคนิคพิเศษในการเคลือบรูปด้วยวัสดุที่ทำมาจากหินในบริเวณใกล้เคียงกับอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม เหมือนได้รับสัมผัสกับหินตามธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวได้จริงจากดวงแสตมป์

ในมุมที่น่าสนใจอีกเหมือนเคย แสตมป์ไทยยังให้ข้อมูลของทรัพยากรธรรมชาติประเภทต่างๆ เช่น แสตมป์ชุดสัตว์ป่าสงวน ชุดแมลง ผีเสื้อ นก ปลา ชุดเห็ดป่าชนิดต่างๆ รวมทั้งสัตว์และพืชหายากในเมืองไทยอีกมากมาย ที่ใส่ใจทั้งความสวยงามชัดเจนของภาพ ชื่อเสียงเรียงนามทั้งชื่อสามัญ ชื่อวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถสืบค้นรายละเอียดข้อมูลได้ต่อไป

ส่วนในแวดวงของนักสะสมแสตมป์ที่นับวันจะขยายกลุ่มออกไปอย่างกว้างขวาง ก็มีบรรยากาศของการพูดคุยกันอย่างสนุกสนานตามประสาของคนที่มีความสนใจเดียวกัน

ลองแอบไปสอดรู้สอดเห็นเรื่องที่เขาพูดคุยกันดูที่ www.siamstamp.com/forum นักสะสมในนาม “HIACON” ได้จัดอันดับสิบแสตมป์ในประเทศไทยที่เขาชื่นชอบมากที่สุด โดย 5 อันดับในนั้นจะเรียกว่าเป็นแสตมป์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่นักท่องเที่ยวสนใจก็ว่าได้

HIACON อธิบายเหตุผลของแสตมป์ที่เขาเลือกว่า “นกชุด 1 อันนี้ชอบตรงขนาดเล็กกะทัดรัด แต่เก็บรายละเอียดได้หมด ชุดนี้ตอนแรกเห็นในแค็ตตาล็อก ก็เฉยๆ มาก แต่พอไปเห็นตัวจริงแล้ว โอ้ พระเจ้า จอร์จ มันยอดจริงๆ”

“สัตว์ป่าสงวนชุด 1 ชุดนี้จะต่างจากสี่ชุดแรกที่เด็กๆ ผมเห็นแต่ของชาวบ้านเค้า ชุดนี้ได้มาเกือบครบ แต่มาเจอตัวติด 2 ดวง เลยจอดสนิท ถ้าถามผมว่าชอบตรงไหน คงชอบตรงไอเดียในการออกแบบ ที่ให้ภาพสัตว์เป็นรูปเงาสีดำ และแบ็คกราวน์สีค่อนข้างร้อนแรง ดูแล้วรู้สึกได้เลยว่า สัตว์พวกนี้กำลังถูกล้างผลาญ จนเหลือแต่เงาให้คนรุ่นหลังได้เห็น”

“กล้วยไม้ชุด 1 ชุดนี้ต่างกับชุดอื่น ตรงที่ตอนเด็ก ผมไม่ได้เคยเห็นตัวเป็นๆ เลย เพิ่งมาได้จาก อีเบย์ ตอนแก่ ชุดนี้ชอบตรงที่ความเป็นงานแฮนด์เมดครับ ขนาดตัวหนังสือยังเป็นลายมือเขียนเอา”

ด้านนักสะสมในนาม “Adman” ที่เข้ามาร่วมพูดคุยตอบว่า “มีชอบเหมือนคุณ HIACON อยู่เหมือนกัน อย่างชุดปลาชุด 2 ชุดนี้ผมให้เต็มสิบด้วยคน ภาพวาดได้สวยงาม การจัดองค์ประกอบเยี่ยม ดูแล้วลงตัว ให้ความรู้สึกดี หรืออย่างชุดสัตว์ป่าสงวนชุดที่ 1 ที่ดูแล้วมีความลึกในการออกแบบ ถ้าจำไม่ผิดเป็นแนวคิดดีๆ ของท่านศาสตราจารย์เกียรติคุณประหยัด พงศ์ดำครับ”

มาถึงตรงนี้คงบอกได้ว่าจุดเด่นของแสตมป์ ไม่ได้อยู่แค่ความละเอียดปราณีตสวยงามของสถานที่หรือสิ่งต่างๆ จากรูปเท่านั้น แต่หากรวมถึงเรื่องราวที่สื่อสารอัดแน่นอยู่ข้างใน คือ นอกจากจะสะท้อนให้เห็นคุณค่าของสถานที่ท่องเที่ยวที่คนไทยเป็นเจ้าของแล้ว ดวงแสตมป์ยังย้ำเตือนให้เห็นสถานการณ์ด้านต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวควรสนใจ เพื่อปฏิวัติการท่องเที่ยวให้เป็นการเรียนรู้และเข้าใจต่อทุกสรรพสิ่งในธรรมชาติได้อย่างแท้จริง ■

the "Unseen Thailand Album" depicting attractions in all 76 provinces.

Examples include the pristine Li Pae Island in the southern province of Satun, forest trekking in Khao Luang National Park in Nakhon Si Thammarat, red maple trees at Phu Kadeung National Park in Loei, the "million lotuses" in Thalae Noi swamp in Phatthalung, dolphin watching at Bang Pakong Bay in Chachoengsao, rare animals in Phetchaburi, the diving haven at Similan Island in Phangnga, water rafting at Thi Loh Rae in Tak and the sea of fog at Phu Hin Rong Kla in Phetchabun.

These stamp sets had been a talk of the town among stamp collectors and have now become very rare items.

There are more stamps available at post offices, however, for example, those promoting four beautiful waterfalls, namely Mae Ya in Chiang Mai, Kaeng Sopha and Mun Daeng in Phitsanulok and Mae Kha-min in Kanchanaburi. Another set is the Pa Hin Ngam (beautiful rock forest) National Park stamp, which was produced with a special technique using coating made from rocks from areas adjacent to the park, thus transporting the collectors to the place by imagination.

Thai stamps can also be informative with regard to natural resources. For example, those depicting protected wildlife, insects, butterflies, birds, fish, wild mushrooms, and other rare species, are beautifully presented, accompanied by common and scientific names useful for further research.

Stamp collectors have been mushrooming and have been engaging in lively discussion. Take a sneak at *http://www.siamstamp.com/forum.* A philatelist with a user name of HIACON posts his 10 most favorite stamps in Thailand. Five of them are what tourists would find interesting.

HIACON explains why he chose the Bird set: "It is small but contains all details. The first time I saw it in the catalog, I felt indifferent. But when I saw the real thing, 'Oh, God, George, it's really fantastic!'.

"This set of protected wildlife is different from the first four sets I saw years ago. I managed to collect almost a complete set. If you ask why I like it, the answer is the design that portrays the animals as dark shadow in fiery-color background. It makes you feel the animals are being decimated leaving only their shadows for us to see.

"The orchid set is different from others. I never saw them before until I got them from eBay. I like it for its hand-made quality. Even the words are hand-written."

Another philatelist named Adman adds: "My favorites are similar to HIACON. For example, I give perfect score to the two fish sets for beautiful rendering and composition. Or the first protected wildlife set is very intricately designed. If I'm not mistaken, the idea belongs to Professor Emeritus Prayat Pongdum."

As we can see, the remarkable thing about stamps is not just the intricate and beautiful design of their subject matter but also the story that is compressed into a little space. Besides illustrating the value of tourist attractions that belong to all Thais, stamps also remind people about situations that tourists should take interest in so that they would strive to make tourism a learning process in order to understand all about Nature. ■

สาธิตการแจวเรือมอแกนแบบดั้งเดิม Moken men demonstrate traditional boat paddling.

“มอแกนพาเที่ยว”

จีระวรรณ์ บรรเทาทุกข์
ภาพ พลาเดช ณ ป้อมเพชร
โครงการนำร่องอันดามัน สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลังเหตุการณ์สึนามิปี 2547 พวกเราชาวมอแกน หมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงาเป็นที่รู้จักในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง ในฐานะผู้รอดชีวิตจากพิบัติภัยด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าด้วยตำนานคลื่นเจ็ดชั้นหรือที่ผู้เฒ่ามอแกนเรียกว่า “ละบูน” ที่ว่า “หากมีน้ำลดลงอย่างรวดเร็วจะเกิดคลื่นใหญ่พัดเข้ามา ให้ลูกหลานรีบวิ่งขึ้นที่สูง” ซึ่งทำให้มอแกนเกาะสุรินทร์ไม่สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักในเหตุการณ์คลื่นยักษ์ครั้งนี้

ณ วันนี้ การใช้ความรู้และภูมิปัญญาพื้นบ้านค่อยๆ เลือนหายไปทีละน้อยเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว การสร้างสรรค์กิจกรรมผ่านงานท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในชื่อ “มอแกนพาเที่ยว” น่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งให้มอแกนได้มีความภูมิใจในวัฒนธรรมและดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้งยังทำให้ผู้สนใจได้รู้จักวิถีมอแกนอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ร่วมเรียนรู้วิถีมอแกน จ่านาดอันดามันจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ก่อนอื่น “มอแกนพาเที่ยว” ขอพาทุกท่านมารู้จักวิถีชีวิตของพวกเราก่อน

“มอแกน” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองที่อาศัยอยู่ตามเกาะและบริเวณริมฝั่งทะเลอันดามัน ในสมัยก่อนพวกเราไม่ได้ใช้เรือเป็นพาหนะอย่างเดียว แต่ได้ใช้เป็นบ้านด้วย พวกเราเดินทางแวะเวียนไปตามชายฝั่งทะเลและเกาะต่างๆ ทำให้คนภายนอก โดยเฉพาะชาวยุโรปที่เดินทางมาภูมิภาคนี้ในยุคอาณานิคมเรียกขานพวกเราว่า “ยิปซีทะเล” (sea gypsies)

เขาบอกว่ามอแกนชอบอพยพโยกย้ายไปเรื่อยๆ อยู่ไม่ติดที่ คล้ายกับชาวยิปซีที่เดินทางด้วยเกวียนในยุโรปสมัยก่อน เราขอบอกว่านี่แหละคือวิถีชีวิตของพวกเรา เราโยกย้ายเดินทางเพื่อทำให้ธรรมชาติบริเวณอ่าวต่างๆ ได้ฟื้นตัวและไม่ถูกรบกวนมากเกินไป

Hop on a Boat with the Mokens

Jeerawan Bantaotuk
Photos Paladej na Pombejra
Andaman Pilot Project, Social Research Institute, Chulalongkorn University

After the tsunami struck in 2003, the Moken sea gypsies of the Surin archipelago in the southern province of Phangnga have made our name as the survivors. The zero casualty is attributed to our faith in ancestral lore about "La Boon" (seven-tier wave) which says: "If water recedes fast, giant waves will follow and thou shall run to high ground."

"Hop on a Boat with the Mokens", a cultural eco-tour program, is an attempt to piece together the tribe's knowledge and wisdoms which have gradually disappeared in the modern world. With the tour we the Mokens can once again take pride of our culture and hold our heads up while giving visitors insight into our way of life.

GET TO KNOW THE MOKENS
THE CHILDREN OF THE ANDAMAN SEA

First, "Hop on a Boat with the Mokens" will introduce you to our traditional way of life.

"Moken" is an indigenous tribe which lives along the coast and islands of the Andaman Sea. In days gone by, the boats we used to roam the seas, hopping from shore to shore and from islet to islet, were also our homes.

Back in colonial times, the Europeans called us the "sea gypsies." They said we wandered around and never settled anywhere just like the gypsies, the minorities who wandered across the European continent by carts. That was our way of life; we

เรือก่าบางมอแกนที่ร่วมกันฟื้นฟูขึ้นภายหลังสึนามิ Gabang boat, the boat-making arts revived after the 2003 tsunami

พวกเรามีความผูกพันใกล้ชิดกับทะเลมาเป็นเวลาหลายร้อยปี เราเรียกตัวเองว่า “จ่านาดอันดามัน” หรือลูกของทะเลอันดามัน เรามีความชำนาญในการเดินเรือ ว่ายน้ำ ดำน้ำ และการทำมาหากินทางทะเล อีกทั้งยังหาของจากป่าบนเกาะได้เก่งอีกด้วย

ผู้เชี่ยวชาญที่มาวิจัยบนเกาะบอกว่า พวกเรามีความรู้เกี่ยวกับป่าและพืชพรรณไม้ที่หลากหลาย มีความรู้ด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน รู้จักใช้พันธุ์ไม้ในป่าอย่างน้อย 159 ชนิด ด้วยเพราะเราเข้าป่าเพื่อตัดไม้และใบไม้มาทำเรือ ทำเสาบ้าน หลังคาบ้านและหลังคาเรือ ฝาบ้าน ไม้ฟืน และใช้พืชสมุนไพรบางชนิดเพื่อรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยต่างๆ

สมัยก่อนพวกเรามอแกนใช้เรือ หรือ “ก่าบาง” เป็นทั้งพาหนะ เครื่องมือทำมาหากิน บ้านที่พักอาศัย และบ่อยครั้งเป็นที่เกิดและที่ตายของเรา เรือจึงเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตของมอแกนอย่างเรามาก พวกเราใช้เรือ “ก่าบางก่อมัน” เรือขุดเสริมกราบด้วยไม้ระกำซึ่งมีน้ำหนักเบา เรือของเราจึงได้ชื่อว่าเป็นเรือที่ไม่มีวันจม เพราะแม้น้ำจะปริ่มเรือแต่เรือก็ไม่จม เมื่อวิดน้ำออก เรือก็จะลอยขึ้นและแล่นได้ตามเดิม

สมัยนี้มอแกนส่วนใหญ่เลิกใช้ไม้ระกำเสริมกราบเรือแล้ว เพราะไม้ระกำมีอายุใช้งานเพียง 3-6 เดือนเท่านั้น หลายคนหันมาใช้ไม้กระดานเนื่องจากมีความคงทนใช้ได้นานหลายปี หลังจากที่มอแกนหันมาใช้ไม้กระดาน ใบเรือก็หมดประโยชน์ใช้สอยไปด้วย เนื่องจากเรือไม้กระดานมีน้ำหนักมากต้องขับเคลื่อนด้วยเครื่องยนต์

เป็นที่น่าเสียดายมากที่เรือก่าบางกอได้หายไปจากหมู่บ้านเรา เกือบ 30 ปีแล้ว จนในช่วงปี 2541 ยูเนสโกร่วมกับดร.นฤมล อรุโณทัย จากสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ชวนคนเฒ่าคนแก่ให้มาสอนการสร้างเรือก่าบางให้คนรุ่นหนุ่มอย่างเราด้วยเพราะเรือก่าบางคือเอกลักษณ์ที่สะท้อนชีวิตของมอแกน หากความรู้และภูมิปัญญานี้เลือนหายไปพร้อมกับคนรุ่นก่อน ลูกหลานของเราคงได้ฟังเพียงเรื่องเล่าจากความทรงจำและคงนึกไม่ออกว่ามอแกนรุ่นปู่ย่าตายายสร้างเรือโดยไม่ใช้ตะปูได้อย่างไร

ปัจจุบันหากท่านมีโอกาสไปเที่ยวเกาะสุรินทร์ จะพบเห็นเรือก่าบางมอแกนที่เราสร้างขึ้นด้วยน้ำพักน้ำแรงอย่างภูมิใจ แล่นไปมาเพื่อรอรับนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้วิถีมอแกนอย่างเราในชื่อ “มอแกนพาเที่ยว”

ป่อลาว หล่าต๊ะ: การท่องเที่ยวบนเส้นทางชีวิตที่มอแกนเลือกเอง

เมื่อประมาณยี่สิบกว่าปีที่แล้ว หมู่เกาะสุรินทร์ หรือป่อลาว หล่าต๊ะ ชื่อที่มอแกนอย่างเราเรียกขานกันมาหลายชั่วอายุคนยังไม่เป็นที่รู้จักของสังคมมากนัก หลังจากที่มีการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติในปี 2524 จึงเริ่มมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวและสนับสนุนให้พวกเรานำเปลือกหอยสวยงามมาขายนักท่องเที่ยว

หลายปีต่อมาเกาะสุรินทร์กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมสำหรับผู้ที่ชอบว่ายน้ำ ดำน้ำดูปะการัง ที่สำคัญนักท่องเที่ยวชอบซื้อเปลือกหอยของพวกเราก่อนกลับอีกด้วย ภาพที่คุ้นตาในช่วงนั้นคือกลุ่มผู้หญิงมักจะแจวเรือนำกระจาดใส่เปลือกหอยหลายหลากชนิดมาวางขายบริเวณที่พักในอุทยานฯ เปลือกหอยที่เป็นที่นิยมคือหอยเบี้ยชนิดต่างๆ หอยสังข์มะระ และหอยมือผี ซึ่งส่วนใหญ่เก็บมาจากหมู่เกาะในพม่า ทำให้พวกเรามีรายได้จากการขายเปลือกหอยอย่างมากตลอดช่วง 6 เดือนของฤดูกาลท่องเที่ยว

ทว่าการขายเปลือกหอยได้ถูกยกเลิกไปเมื่อปี 2541 เนื่องจากกระแสความห่วงใยทรัพยากรธรรมชาติที่เข้มข้นมากขึ้นประกอบกับข้อกำหนดที่เข้มงวดขึ้นของอุทยานแห่งชาติฯ มอแกนเก็บและล่าหอยมือเสือ หอยมุกโข่ง หอยนมสาว ปลิงทะเล กุ้งมังกรและเต่ากระไม่ได้อีกต่อไป อุทยานฯ จึงพยายามช่วยเหลือโดยการตั้งกองทุนมอแกน รับบริจาคของจากนักท่องเที่ยว เพื่อนำเงินจ้างพวกเรามาถือหางเรือ ช่วยงานในครัว ขนของ กวาดขยะและล้างห้องน้ำห้องส้วมเป็นต้น การจำกัดวิถีการทำมาหากินดั้งเดิมมาสู่การเป็นลูกจ้างได้ลดทอนความรู้และภูมิปัญญาทางทะเลของมอแกนไปมาก และยังทำให้ผู้หญิงมอแกนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าจะทำมาหากินอะไร ต้องกลายเป็นคนว่างงาน หลายคนหันมาเล่นไพ่ทั้งวันไม่ทำหน้าที่ของตนจนทะเลาะกับสามี ผู้ชายบางคนก็ติดเหล้าเมามายจนพาลทำร้ายร่างกายภรรยาตัวเอง ดังนั้นภาพที่คนภายนอกมองมอแกนอย่างเราก็คือพวกชอบ “กินเหล้าเล่นไพ่”

ยิ่งภายหลังเหตุการณ์สึนามิ พวกเราได้รับความช่วยเหลือเป็นข้าวสาร ของยังชีพ ทั้งเรือและอุปกรณ์การซ่อมเรือจากองค์กรและมูลนิธิต่างๆ ทว่าการช่วยเหลือดังกล่าวกลับสร้างวัฒนธรรมการแบมือขอและความรู้สึกแตกแยกในชุมชนของเรามากขึ้น เนื่องด้วยความช่วยเหลือที่ไม่ทั่วถึง ไม่เท่าเทียม และไม่เข้าใจวิถีวัฒนธรรมของเรา เช่น ที่ตั้งบ้าน รูปแบบบ้าน และการรวมคนสองหมู่บ้านไว้ที่เดียวกัน กลายเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่มากเกินไป ทำให้หมู่บ้านวุ่นวายไปหมด ไม่มีหน่วยงานใดมาทำงานทางความคิดเพื่อให้เราอยู่แบบพึ่งตนเองได้เลย

มอแกนอย่างเรามีฝีมือทำหัตถกรรมพื้นบ้านมาก เช่น ทำเรือจำลอง สานกระปุก สานเสื่อและกำไลจากเตยหนาม พวกเรานำมาวางขายให้นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมชุมชน ซึ่งสามารถทำรายได้ให้พวกเราได้ดีทางหนึ่ง ส่วนผู้อาวุโสบางคนยังมีความรู้และภูมิปัญญาพื้นบ้านสำคัญ เช่น การเดินเรือ การเก็บหาสัตว์ทะเล ตำนานเรื่องเล่า ศิลปะการร้องรำเพลงมอแกน การทำเครื่องดนตรี การเก็บหาพืชสมุนไพรและอาหารในป่า เป็นต้น แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าความรู้เหล่านี้กำลังถูกลืมเลือนไป เพราะว่าแทบไม่มีการถ่ายทอดสู่ มอแกนรุ่นหลัง

หากมอแกนมิอาจกำหนดชะตาชีวิตในฐานะผู้มีสิทธิในชุมชนและวัฒนธรรมของตนได้แล้ว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะเกิดในชุมชนมอแกนและอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์แห่งนี้ได้อย่างไร

วิถีท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยมอแกนเพื่อมอแกน

ภายหลังเหตุการณ์สึนามิ “มอแกนพาเที่ยว” ได้รวมตัวกันขึ้นภายใต้การสนับสนุนของดร.นฤมล อรุโณทัยและทีมงานจากสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พวกเราร่วมมือกันนำเสนอวิถีวัฒนธรรมมอแกนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมอันหลากหลาย อาทิ

บ้านหลังน้อยของพวกเรามอแกน Humble, cozy homes of the Mokens

moved around to give nature around the gulfs a break and time to heal.

We have close ties to the sea for centuries. That is why we called ourselves "Janad Andaman" or the Children of the Andaman. We are skilled sailors, swimmers, divers and poachers both in land and at sea.

Researchers recognized our knowledge of forests and indigenous plants. We knew at least 159 plant varieties because we felled trees and collected leaves to make our boats, as well as the pillars, walls and roofs of our homes and for use as firewood and medicinal herbs.

In the past, the Mokens rode "Gabang" boat which served as our vehicle, our home, our professional gear and often where we were born and died. Boat is Moken's basic necessity. We also use "Gabang Gorman" which is a light-weighted canoe made from salacca trunk. It is noted that it will never sank -- just empty the water, the boat will float and set sail once again.

These days, we frown upon salacca wood because it lasts only 3-4 months. We shift to durable wooden boards. Sails became useless because the boats are too heavy and must be powered by engine.

For almost 30 years, "Gabang Gor" boats had disappeared from village. But then in 1988, the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) in association with Dr. Narumon Arunotai from Chulalongkorn University's Social Research Institute invited the elders to teach the young ones the arts of Gabang Gor boat-making. They said Gabang Gor boat is our identity and such knowledge should not become the thing of the past. Otherwise, our children cannot imagine how we can build a boat without nails used for joining.

If you have a chance to visit Surin Islands, book "Hop on a Boat with the Mokens" tour and we will proudly pick you up for a Gabang Gor boat ride.

POH LAO LAH TA
THE MOKENS' CHOICE OF A LIVING

Some 20 years ago, the Surin archipelago or Poh Lao Lah Ta as we have called it for generations was nowhere on tourist maps. After it was declared a national park in 1981, promotion campaigns seemed to have done the trick and we were encouraged to capture and sell sea shells to visitors.

A while later, Surin island was booming as a great setting for diving and snorkeling. Our sea shells became a must-have souvenir. Moken women paddling boats filled with baskets of various sea shells to the park became a familiar sight. The big hits were cowries, conches, rock shells and scorpion conches, mostly collected from Burmese islands. We did brisk trade during the 6-month tourism season.

ไกด์มอแกนกำลังพาชมเส้นทางศึกษาธรรมชาติ-วัฒนธรรม “ช่อกมาดีะห์” A Moken guide takes visitors on “Chock Madoh” natural-cultural trail

กระท่อมนิทรรศการ ด้วยพวกเราเห็นว่าวิถีทางหนึ่งที่จะทำให้สังคมและนักท่องเที่ยวเข้าใจวัฒนธรรมมอแกนได้ดีคือการนำเสนอข้อมูล วิถีวัฒนธรรมผ่านศูนย์วัฒนธรรมในชุมชน นั่นก็คือการสร้างกระท่อมนิทรรศการขึ้นในหมู่บ้านเพื่อเป็นสื่อกลางในการทำความเข้าใจและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่กลุ่มนักท่องเที่ยว สื่อมวลชน และหน่วยงานภาคส่วนต่างๆ ที่เข้ามาในชุมชน กระท่อมนิทรรศการนี้ยังเป็นที่ที่ให้พวกเราได้ฝึกฝนตนเองในการเป็นผู้อธิบายวัฒนธรรมของตนด้วย

ฟื้นฟูการสร้างเรือก่าบางมอแกน ปัจจุบันมอแกนส่วนใหญ่หันมานิยมใช้เรือหัวโทงเป็นพาหนะในการเดินทาง เป็นเวลาเกือบ 30 ปีแล้วที่ไม่ได้มีการสร้างเรือไม้ระกำขึ้นเลย การรื้อฟื้นสร้างเรือนี้เพื่อให้ลูกหลานมอแกนรุ่นหลังได้สืบสานความรู้ และเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของเราเอง ภายหลังสร้างเรือเสร็จนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติต่างอยากสัมผัสวิถีชีวิตดั้งเดิมบนเรือมอแกนอย่างมาก พวกเราเลยขออาสาพาท่านที่สนใจขึ้นเรือก่าบางไปดำน้ำดูปะการังและทดลองแจวเรือมอแกนด้วยตัวเอง

พัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติ-วัฒนธรรมช่อกมาดีะห์ และเส้นทางเลียบราวป่า ตะบิง-ก่อตาน เดิมเส้นทางนี้เป็นเส้นทางหาพืชผักและของป่าของพวกเรา มอแกนมีความรู้เกี่ยวกับพืชพรรณต่างๆ บนเกาะหลากหลายชนิด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการอนุรักษ์ดั้งเดิมของพวกเรา และสามารถจะนำมาต่อยอดเพื่อการอนุรักษ์ในพื้นที่อุทยานฯได้ แต่ด้วยเงื่อนไขและข้อจำกัดใช้ทรัพยากรในพื้นที่อนุรักษ์และวิถีชีวิตที่ค่อยๆ ปรับเปลี่ยนไป ความรู้เหล่านี้กำลังจะสูญหาย เพราะไม่มีการถ่ายทอดสู่มอแกนรุ่นหลัง พวกเราจึงได้ร่วมให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของมอแกน และรวมกลุ่มมอแกนพาเที่ยวจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ-วัฒนธรรมนี้ขึ้น

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมตามวิถีมอแกนจะมีความยั่งยืนได้ ยังต้องการปัจจัยสนับสนุนหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้วิถีชีวิตของเพื่อนต่างวัฒนธรรม ความร่วมมือของอุทยานแห่งชาติ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมอแกนที่เห็นคุณค่าในวิถีวัฒนธรรมและความรู้พื้นบ้านของเรา...เพื่อทำให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมตามวิถีมอแกน โดยมอแกน เพื่อมอแกนอย่างแท้จริง ■

ข้อมูลสำหรับบทความนี้มาจาก – สุทัด กล้าทะเล และ จ้าว กล้าทะเล ตัวแทนกลุ่มมอแกนพาเที่ยว, ดร.นฤมล อรุโณทัย และ พลาเดช ณ ป้อมเพชร โครงการนำร่องอันดามัน สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“มอแกนพาเที่ยว” ค่อยๆ ก่อตัวขึ้นจากกลุ่มมอแกนที่เล็งเห็นความสำคัญของวิถีวัฒนธรรมมอแกน เริ่มดำเนินกิจกรรมมาตั้งแต่ปี 2548 โดยการพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมกระท่อมนิทรรศการ-เลือกซื้อหัตถกรรมพื้นบ้าน เดินชมเส้นทางศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรม และปิดท้ายด้วยการนั่งเรือก่าบางมอแกนดำน้ำดูปะการังตามอ่าวต่างๆ มีค่าบริการท่านละ 300 บาท/ท่าน/ครึ่งวัน (มีบริการชูชีพและหน้ากากดำน้ำให้ฟรี) ท่านใดสนใจ สามารถดูรายละเอียดและสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ “www.andamanproject.org” *e-mail andamanproject1@yahoo.com โทรศัพท์ 083-7030 925*

พาชมสถานีต้นเลือด “กะเอ้ด่าลาก” พวกเราใช้ไม้จากต้นนี้มาทำกรรเชียงเรือ
A visitor to “Ga Ae Dalak” where we fell the tree to make a canoe

The sale of sea shells was banned in 1998 due to strong environmental concerns and the park’s stricter regulations. The Mokens can no longer collect giant clams, pearl oysters, top shells, sea cucumbers, lobsters and hawksbill sea turtles. The park has set up the Moken Fund to collect donations to help the Mokens made jobless by the ban. The funding went to hire us as sailors, kitchen staff, porters and janitors. After we shifted to nine-to-five kind of job, our knowledge of the sea has been put aside. To deal with joblessness, Moken men turned to drinking and women to playing card. Domestic violence became commonplace. The Children of the Andaman Sea is now known for “drinking and gambling”.

Our post-tsunami lives were bitter although aids poured in from many directions in the forms of rice, occupational gears, boats and boat repair tools. This has created a “culture of waiting for hand-outs” and fanned division among Moken communities. The aids were not fairly distributed and made without knowledge of our culture, such as the location and design for our houses. Chaos erupted after two Moken villages were located in the same area. No agencies stepped in to train us to be self reliant.

Our splendid handicrafts, e.g. scale boats, woven baskets, mats and bracelets made from screwpine leaves, generate considerable income. The silver-haired have knowledge, such as sailing, fishing, myths and folklores, dances, Moken songs, musical instruments, and how to collect herbs and foods in the wild. Such knowledge is gradually being forgotten because it has not been passed on to the young generation.

Today, life is no longer in our hands. How could tourism be made sustainable in our Moken community and the Surin Marine National Park?

SUSTAINABLE CULTURAL ECO-TOURISM BY THE MOKENS, FOR THE MOKENS

After the tsunami, “Hop on a Boat with the Mokens” tour was made possible by the backing from Dr. Narumon and her team from the Social Research Institute. Many activities were designed to showcase how we live, including:

Exhibition Hut. One of the best ways to explain our culture to tourists and the society at large is through dissemination of information. Consequently, an “exhibition hut”, or our so-called cultural centre, is built as a medium to communicate with tourists, media people and state officials. It is also a stage for our tour-guide wannabes to practice.

Revival of Gabang boat. Over 30 years, engine-powered Hua Thong boat has replaced salacca wooden boat. The revived arts of traditional boat-making allow the Mokens to take pride of their cultural past. Thai and foreign tourists were excited with the exotic boats so we offer them a boat ride to snorkel as well as try their hand at paddling one.

Tabing-Kau Tan forest trail and Chock Madah natural-cultural trail. Both are the Moken’s poaching routes. Given the park’s rules and restrictions on use of natural resources, we can no longer put our extensive knowledge of plant varieties in good use. To preserve our knowledge, we offer the tour which allows our youngsters to master the knowledge and share them with visitors.

The Mokens’ cultural eco-tourism depends on various supportive aspects to be sustainable, including tourists who are interested in learning about life in a different culture, cooperation from the marine national park, and a Mokens learning center that respects the values inherent in our culture and wisdom. Only then will the Mokens’ cultural eco-tourism be by the Mokens and for the Mokens. ■

Information for the article comes from: *Suthad Klatalay and Chao Klatalay, representatives of Hop on the Boat with the Mokens tour,Dr. Narumon Arunotai and Paladet Na Pompetch, of Andaman Pilot Project by Social Research Institute, Chulalongkorn University.*

ดำน้ำในทะเล สวย-น้ำใส (หรือขุ่นข้น)

เรื่อง/ภาพ กุลธิดา สามะพุทธิ

ภายในร้าน “เวสต์โคสต์ไดเวอร์” เต็มไปด้วยอุปกรณ์ดำน้ำทันสมัย ชุดดำน้ำ และอุปกรณ์เสริมมีราคา จอแอลซีดีใหญ่ที่ฉายภาพใต้น้ำอันน่าตื่นตาอย่างต่อเนื่อง

สองชั่วโมงที่อยู่ในนั้น สังเกตเห็นนักท่องเที่ยวต่างชาติเปลี่ยนหน้าเข้ามาซื้อทัวร์ดำน้ำ จ่ายกันสดๆ

นั่นคือความเคลื่อนไหวริมถนนราษฎร์อุทิศ ใกล้ชายหาดป่าตอง ต้นเมษายน ช่วงเวลาที่ฤดูท่องเที่ยวฝั่งอันดามันใกล้จะวาย

หากคิดว่า ภาพลักษณ์ความเป็นไปของร้านนี้คือภาพตัวแทนของธุรกิจดำน้ำภูเก็ตและอันดามันในปลายฤดูท่องเที่ยว ก็ต้องนับว่าธุรกิจดำน้ำคึกคักเลยทีเดียว

หาดป่าตองเป็นเสมือนศูนย์บัญชาการกลางของนักท่องเที่ยวที่มาภูเก็ต ร้านดำน้ำจึงมากระจุกตัวกันอยู่เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในจำนวนนี้ กว่า 80 เปอร์เซ็นต์เป็นของชาวต่างชาติ

คนในวงการดำน้ำให้ตัวเลขไว้ว่า ในฤดูกาลท่องเที่ยวจะมีแขกออกทัวร์ดำน้ำที่ภูเก็ตราววันละ 500 คนเป็นอย่างน้อย ทำให้เกิดเม็ดเงินจากธุรกิจดำน้ำ บริษัทหนึ่งเฉลี่ยอยู่ที่ปีละ 3-10 ล้านบาท (ยังไม่หักค่าใช้จ่าย) ซึ่งเป็นรายได้ที่ค่อนข้างสูง จำนวนร้านดำน้ำทั่วเกาะตีคร่าวๆ 90-100 แห่ง รวมรายได้ก็เฉียดๆ พันล้านบาทต่อปี

นี่คือ อีโคทัวร์ที่เสียค่าใช้จ่ายต่อหัวสูงสุด ชนิดที่คนจ่ายเองก็เต็มใจจ่าย มีความพร้อมจะจ่าย

แต่...มันจะเป็นอีโคทัวร์ที่กอบโกยรายได้เข้าประเทศมากที่สุดเมื่อเทียบกับอีโคทัวร์ประเภทอื่นหรือเปล่า นั่นก็เป็นอีกเรื่อง เพราะว่าร้านดำน้ำส่วนใหญ่เป็นของชาวต่างชาติหรือถือหุ้นใหญ่ แถมมีคนวิจารณ์ด้วยว่า เงินค่าทัวร์จำนวนมาก จ่ายเสร็จสรรพกันมาแล้วแต่ต้นทาง--ต่างประเทศ เหลือเศษๆ มาจ่ายในนี้ หมายถึงบริษัทต่างชาติเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยพื้นฐานจากเราโดยสะดวก แต่เงินกลับไม่เข้ากระเป๋าประเทศไทย

แน่ละ ตลอด 10 กว่าปีที่ผ่านมา “อีโคทัวร์แนวปะการัง” ถูกมองด้านลบไว้มาก ข้อกล่าวหาล้วนแต่รุนแรง-- มีส่วนทำลายแนวปะการังให้อยู่ในภาวะวิกฤต รบกวนสัตว์ทะเล และที่สำคัญ ยากต่อการจัดระเบียบและตรวจสอบจากฝ่ายราชการ ไม่ว่าการขึ้นทะเบียนให้ถูกต้อง เงินรายได้และภาษีอากร รายละเอียดการจัดทริปดำน้ำ หรือความเข้มงวดต่อนักดำน้ำ

ปัญหาหมักหมมแบบนี้ใช่จะแก้กันวันสองวันจบ ขณะนี้ฝ่ายราชการ นำโดยจังหวัดภูเก็ต ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ที่ 4 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กำลังหารือกันอย่างเข้มข้นกับสมาคมดำน้ำทีดีเอ (ประเทศไทย) และชมรมผู้ประกอบธุรกิจดำน้ำจังหวัดภูเก็ต ทั้งสองฝ่ายหวังลึกๆ ว่าภูเก็ตจะเป็นพื้นที่นำร่องในการแก้ปัญหา หากสำเร็จ (หมายถึงตกลงกันตามเงื่อนไขและนำไปปฏิบัติจริง) ก็จะขยายไปสู่จังหวัดกระบี่ พังงา หรือสุราษฎร์ธานี ต่อไป

หากคำถามใหญ่ยังดูเหมือนจะห่างไกล เราลองไปจับเข่าคุยกับร้านดำน้ำ หาคำตอบเล็กๆ ดูซิว่า ท่ามกลางผลประโยชน์ ข้ออ้างเรื่องความอยู่รอดทางธุรกิจ กลุ่มร้านดำน้ำจะใส่ใจต่อการอนุรักษ์แนวปะการังซึ่งเปรียบเป็นที่ทำงานของเขาเพียงใด และในแง่ใดบ้าง...

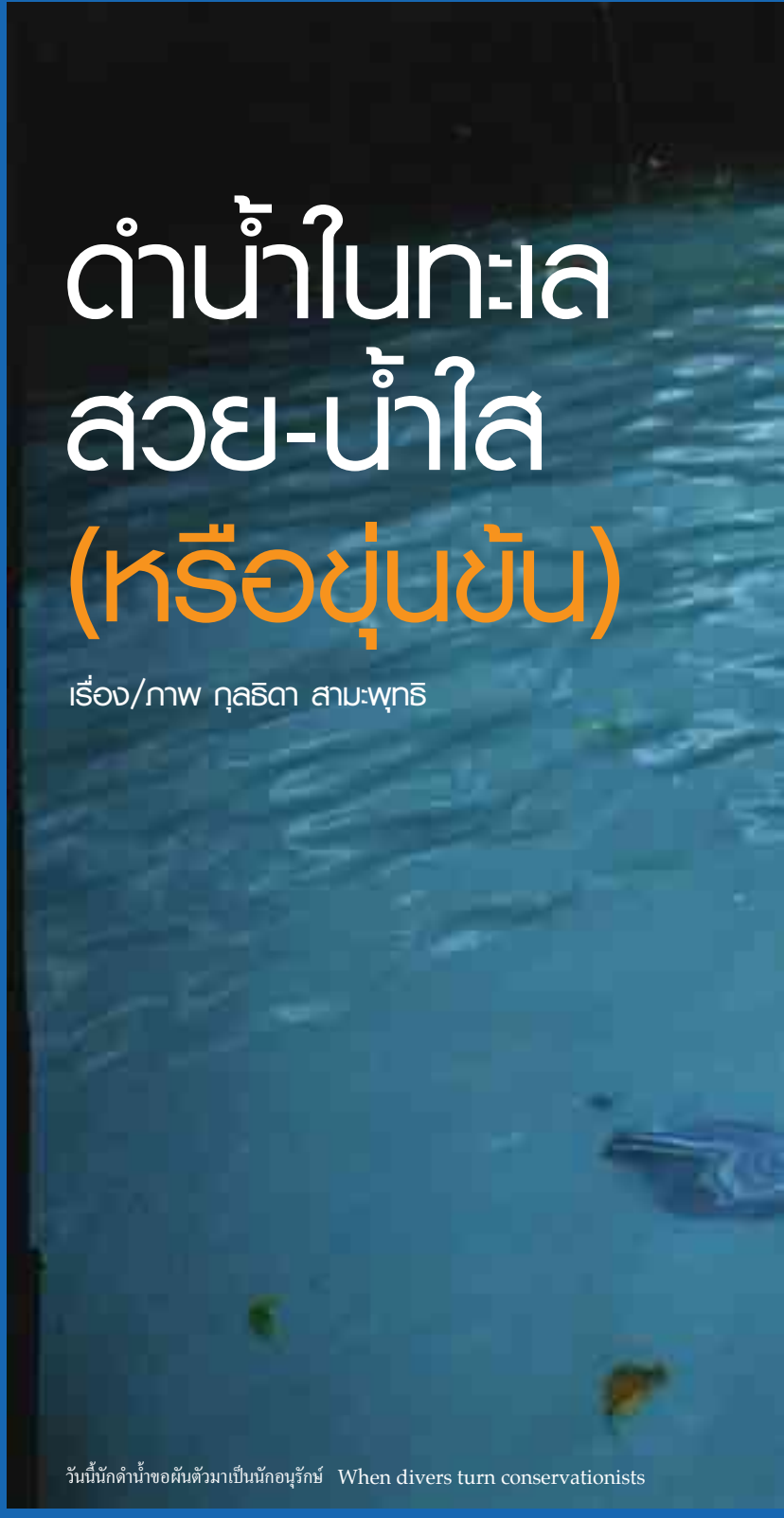

วันนี้นักดำน้ำขอผันตัวมาเป็นนักอนุรักษ์ When divers turn conservationists

“ดำน้ำเก็บขยะในแนวปะการังธรรมชาติ” ดูจะเป็นกิจกรรม “อนุรักษ์ปะการัง” ที่ร้านดำน้ำนึกถึงก่อนเพื่อน ร้านดำน้ำในป่าตองส่วนหนึ่งเคยเข้าร่วมแข่งขัน หรือมีส่วนสนับสนุนการดำน้ำเก็บขยะในอ่าวป่าตองซึ่งจัดต่อเนื่องมาแล้ว 18 ปี ปีละ 2 ครั้ง คือ วันเปิดหาดป่าตอง – 1 พฤศจิกายน และวันสิ่งแวดล้อมโลก – 5 มิถุนายน

แอนเดรีย ฮินริชส์ สาวเยอรมันเจ้าของ.”ซานตาน่าไดวิ่ง” ร้านดำน้ำแห่งแรกของป่าตองเมื่อ 30 ปีที่แล้วก็สนับสนุนกิจกรรมเก็บขยะใต้น้ำประจำปี ไม่เพียงเท่านั้น ที่นี่ยังมีข้อตกลงร่วมกันว่า

Diving into the Clear (or Murky) Blue Sea

Story/photos: Kultida Samabuddhi

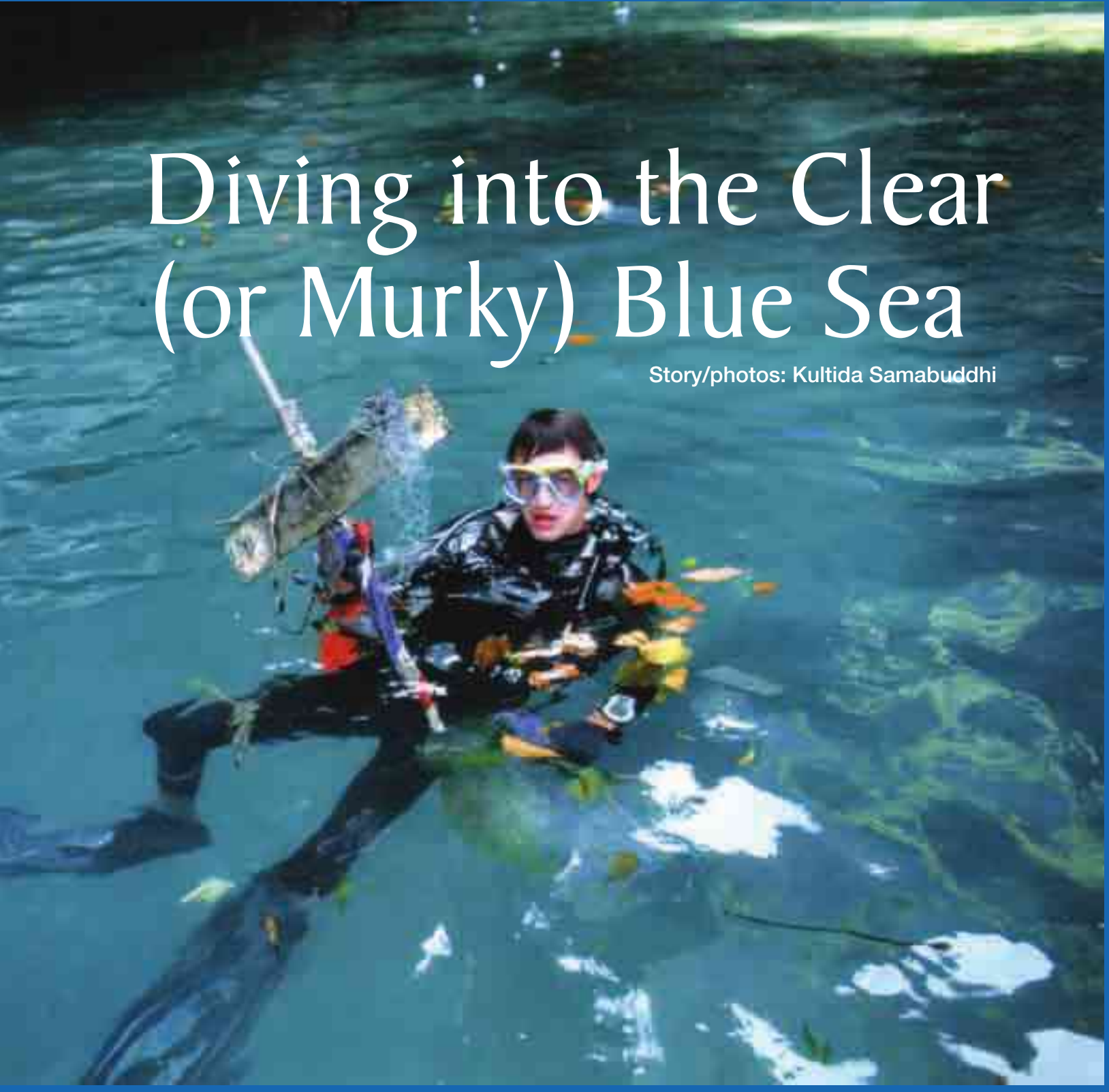

Modern diving equipment, wet suits, and other expensive diving accessories are packed inside West Coast Divers shop while a large LCD monitor runs a video footage of a diving trip and fascinating undersea pictures to lure clients.

A number of foreign tourists walked in to book diving trips. Cash keeps changing hand from the tourists' to the shop cashier's.

This was what happened at one of the biggest diving shops on Patong Beach in early April when the high tourist season of the Andaman coast is nearing an end.

Judging from the brisk business going on at West Coast Divers, it could be assumed that other Patong diving shops are reaping huge income from the lucrative industry, too.

Patong is like the headquarters of Phuket tourism, so it has become a hub of tourism-related businesses, including diving shops, 80% of which are foreign-owned.

An insider in Phuket's diving industry estimates that each diving center has around 500 tourists a day, generating 3-10 million baht income annually. As there are around 90-100 diving operators in the province, the industry could fetch almost a billion baht per year.

เตรียมตัวออกปฏิบัติการเก็บขยะ
A team of divers prepare to go underwater in search of garbage.

ทุกไดฟ์ในแต่ละวันที่พานักท่องเที่ยวลงไป ไกด์ดำน้ำ ครูสอนดำน้ำ จะเก็บขยะที่พบขึ้นมาด้วย

เธอไม่เห็นด้วยถ้าจะสรุปว่า กระแสการท่องเที่ยวใต้น้ำคุกคามแนวปะการัง

“โดยพื้นฐานร้านดำน้ำจะใส่ใจระมัดระวังแนวปะการังนะ เพราะเป็นสถานที่ทำงาน ถ้ามันถูกทำลายธุรกิจก็พัง”

แต่เธอคิดว่าปัญหาหลักที่เกิดกับแนวปะการังน่าจะอยู่ที่มีการประมงขนาดใหญ่มากเกินไป

“ต่อให้ปิดจุดดำน้ำบางจุดเพื่อให้ปะการังฟื้นตัว อย่างที่เกาะสิมิลัน ทุกๆ ปีเมื่อเปิดฤดูดำน้ำ ใต้น้ำจะมีตาข่าย เครื่องมือประมงเต็มเลย”

หากคุณดำน้ำกับซานตาน่าไดวิ่งก็จะรู้ว่าบริษัทมีกฎเฉพาะตัว นั่นคือเวลาอยู่ในแนวปะการัง นักดำน้ำจะไม่สวมถุงมือ อนุญาตให้สวมถุงมือเมื่อออกนอกบริเวณแนวปะการัง กฎข้อนี้เป็นกุศโลบายป้องกันไม่ให้นักดำน้ำจับต้องสัตว์น้ำหรือปะการังอันบอบบาง เพราะเมื่อไม่สวมถุงมือนักดำน้ำก็จะไม่กล้าเข้าไปใกล้มาก และกฎอีกข้อหนึ่งที่เป็นตัวช่วยคือ ห้ามนักดำน้ำเข้าใกล้แนวปะการังในรัศมี 2 เมตรนั่นเอง

ประเสริฐ บ้านเมือง ทำร้านดำน้ำ “โอเชี่ยนไดเวอร์” บุกเบิกป่าตองมารุ่นเดียวกับเจ้าของซานตาน่า มองว่าทะเลอันดามันเปลี่ยนแปลงมาตลอด บัดนี้ภายในร้านของหนุ่มใหญ่มีถ้วยรางวัลจากการแข่งขันดำน้ำเก็บขยะ และจากกิจกรรมสาธารณะอื่นๆ วางประดับ

โอเชี่ยนไดเวอร์จัดโปรแกรมดำน้ำแบบนอนค้างในเรือเฉลี่ยเดือนละ 4 ครั้ง ลูกทัวร์ประมาณ 15 คน รวมครูสอนดำน้ำและไกด์ดำน้ำอีก 4-5 คน ลูกทัวร์ส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ เหมือนร้านอื่นๆ

ประเสริฐ บ้านเมือง Prasert Banmuang

ภักดี ครุฑานัง Pakdee Karutanang

แอนเดรีย ฮินริชส์ Andrea Hinrichs

Judging from cost per head, diving is probably the most expensive "ecotourism" though the tourists are willing and can afford to pay.

But there is a big question on whether this tourism business helps generate income to the country like other ecotourism activities do as most of the diving businesses are owned or controlled by foreigners.

Moreover, tourists are usually required to pay for the diving package and accommodations to agents in their countries, meaning that they will not spend much here except for some miscellaneous expenses.

Apart from skepticism over revenue Thailand earns from this foreigner-dominated business, the diving industry has also been a prime suspect of causing damage to coral reefs in the Thai seas.

Problems surrounding diving businesses have accumulated for a long time, thus they could not be solved within a few days. Concerned agencies have tried to regulate the industry over the past decade. For example, the Marine and Coastal Resources Department has been working closely with Phuket authorities, the Thailand Diving Association (TDA), and the Phuket diving operators association to draft a new regulation to supervise the diving industry and strengthen marine environment protection practices.

Once the regulation is completed and adopted by all parties, it will be applied to other coastal provinces, including Krabi, Phangnga, and Surat Thani, which are also confronting problem of marine and coral degradation.

But considering the fierce competition in the industry, it seems that the effort to protect the corals from tourism is still a long way from success.

Many diving operators in Patong, though, said they were ready to comply with any environmental protection regulation and claim they have tried their best to protect the coral reefs and marine environment.

"Reef clean-up" is probably the first activity diving operators think of when it comes to coral conservation campaign. Almost every diving shop in Patong has joined the annual reef clean-up activity.

The activity is held twice a year — on November 1, which is officially the beginning of the high season, and the World Environment Day on June 5. It has been held annually for the past 18 years.

Andrea Hinrichs, managing director of Santana Diving Co, the first diving operator in Patong established in the late 1970s, says her company does not only join the reef clean-up activities every year, but also has its own guideline to protect corals from harms caused by diving. For example, dive masters and staff have to collect undersea garbage if they spot them during each dive.

Clients of Santana Diving are required to follow the firm's rules, such as a ban on wearing gloves, which aims to prevent divers from touching the corals and other fragile marine species. Divers wearing gloves tend to approach the corals to have a "first-hand" feel with the colorful and exotic marine animal.

Divers are also prohibited from getting to within two meters of the corals to prevent possible physical contact.

She dismisses accusations that the diving industry poses a threat to the coral reefs, saying that diving operators are highly concerned about marine life protection because "if the corals are destroyed, the diving business will collapse."

Mrs. Hinrichs blames large fishing vessels and the use of destructive fishing gears for the degradation of coral reefs in the Thai waters.

Temporary closure of diving spots, such as the Similan islands, to safeguard the corals from tourism and diving activities could not guarantee that the corals will be sheltered from harm as long as large fishing vessels continue to roam the sea and dump trash from fishing nets to batteries into the sea.

Prasert Banmuang, owner of Ocean Divers, a 30-year-old diving shop in Patong, says local diving operators have learned a lot about marine and coral protection from foreign divers.

สิ่งที่เก็บได้จากใต้ทะเล Undersea garbage is hauled on board to be disposed of on land.

ในมุมมองของเขา ลูกค้าต่างชาติไม่ใช่ผู้ร้ายเสมอไป เฉพาะในยุคก่อนๆ ร้านคนไทยก็ได้รับคำแนะนำต่างๆ จากนักท่องเที่ยว

“เราค่อยๆ เรียนรู้กันไป สมัยที่ใช้เรือประมงไปสิมิลัน เราทิ้งขยะ เศษอาหารลงทะเล พอฝรั่งแนะนำ ต่อมาเราก็ยังทิ้งในน้ำแต่ห่างจากฝั่ง เดี๋ยวนี้เรือทุกลำต้องนำขยะกลับมาทิ้งที่ฝั่ง แม้แต่เศษอาหารก็ไม่ให้ทิ้งลงทะเล เบ็ดตกปลาก็ไม่ให้ใส่ไว้ในเรือที่พาไปดำน้ำ”

อย่างไรก็ตามประเสริฐเห็นว่าหากธุรกิจดำน้ำยังคงเน้นปริมาณของนักท่องเที่ยวมากกว่าคุณภาพ นอกจากจะสร้างผลกระทบต่อปะการังและสัตว์ทะเลแล้ว ยังทำลายการท่องเที่ยวในตัวของมันเองด้วย เมื่อนักดำน้ำดำลงไปแล้วเจอแต่คนมากกว่าเจอปลา กลับขึ้นมาก็จะได้รับคำตำหนิว่าไม่คุ้มค่า

ที่น่าสนใจ ประเสริฐเห็นว่าร้านดำน้ำในภูเก็ตมีการรวมตัวกันเป็นชมรมอย่างหลวมๆ และรวมกันในเชิงธุรกิจมากกว่าเหตุผลอย่างอื่น และมักจะรวมตัวกันเหนียวแน่นตอนที่ฝ่ายราชการตั้งกฎคุมเข้มจนร้านของต่างชาติแทบจะอยู่ไม่ได้ จึงค่อยรวมตัวกันปกป้องผลประโยชน์ อันที่จริงหากมีการรวมตัวกันได้เหนียวแน่นก็จะดี เพื่อจะได้คอยควบคุมมาตรฐานการทำงานกัน หรือทำกิจกรรมด้านอนุรักษ์ร่วมกัน

ภักดี ครุฑานัง นายกสมาคมท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเก็ตและผู้จัดการร้านดำน้ำใหญ่ของป่าตอง “เวสต์โคสต์ไดเวอร์” เห็นด้วยว่าหากมีเรือและนักดำน้ำมากเกินไปย่อมส่งผลกระทบต่อปะการังและสัตว์ทะเล โดยเฉพาะในช่วงไฮซีซั่น ช่วงเวลาหนึ่งจะมีคนลงไปดำน้ำหนาแน่น เพราะแต่ละวันจะมีแค่ช่วงเวลาเดียวที่สามารถดำน้ำท่องเที่ยวได้สะดวก

รอบ ๆ ภูเก็ตจะมีจุดดำน้ำสำคัญๆ อาทิ หมู่เกาะราชา เกาะพีพี เกาะแวะ ชาร์คพอยต์ เกาะดอกไม้ กองหินแดง หินม่วง สถานที่เหล่านี้ล้วนมีตำนานเล่าขานถึงความสวยงาม ซึ่งบางแห่งก็เกือบกลายเป็นอดีตไปแล้วจริงๆ เมื่อต้องแบกรับนักดำน้ำเกินกำลัง

ภักดียกตัวอย่างว่าเมื่อก่อนตามแนวปะการังพวกนี้จะพบเห็นม้าน้ำได้ง่าย เช่นเดียวกับฉลามแมวบริเวณชาร์คพอยต์ หรือฉลามวาฬที่เคยเข้ามายังกองหินริเชลิวในช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน ทุกปี แต่หลังๆ มานี้ไม่มีให้ดูอีกแล้ว

ทั้งหมดอาจเกิดจากสาเหตุเดียวกัน--ไม่มีที่หลบภัย คนไปกวนมากเกินไป ขณะเดียวกันนิสัยของปลาบางประเภทก็เปลี่ยนไป ปลาบางชนิดพอได้ยินเสียงเรือก็มารอกินอาหาร ภักดีเห็นว่าการมองหาจุดดำน้ำใหม่ ๆ นอกแนวเขตปะการังธรรมชาติอย่างเช่น จุดเรือจม “คิงครุยเซอร์” น่าจะช่วยผ่อนเบาปริมาณนักดำน้ำไปได้บ้าง โดยเฉพาะพวกที่เพิ่งเรียนดำน้ำหรือห่างหายการดำน้ำไปนาน พวกที่ลงทะเลเปิดไดฟ์แรก ไปจนถึงกลุ่มมือใหม่ที่ดำน้ำไม่เกิน 10 ไดฟ์ นักดำน้ำพวกนี้ยังลอยตัวไม่ชำนาญ หากลงดำตรงแนวปะการังอาจทำให้เกิดความเสียหายได้ ซึ่งทางบริษัทเวสต์โคสต์ไดเวอร์จะเคร่งครัดในการจัดกลุ่มลูกทัวร์ตามชั่วโมงบิน และจัดไกด์ดำน้ำคอยตามประกบ

อำเพียร เถื่อนถิ่น

เจ้าพ่อแห่งกิจกรรมดำน้ำเก็บขยะอ่าวป่าตอง

อำเพียร เถื่อนถิ่น หรือ “น้าเพียร” ของคนป่าตอง นับเป็นสามัญชนที่คนในวงการท่องเที่ยวป่าตองตลอดจนภูเก็ตส่วนอื่นๆ ให้การยอมรับอย่างกว้างขวาง

น้าเพียรอายุ 62 ปี พื้นเพเป็นลูกหลานของป่าตองแท้ๆ ฝันชีวิตจากชาวสวนมาหากินกับการท่องเที่ยวตั้งแต่ พ.ศ.2518 และสิ่งที่แกทำเพื่อป่าตองตลอด 18 ปีที่ผ่านมา คือ กิจกรรมดำน้ำเก็บขยะ – ทั้งในฐานะผู้ริเริ่ม และผลักดันกิจกรรมนี้เรื่อยมา

เขาเล่าว่า ก่อนปีพ.ศ. 2534 ยังไม่เคยมีกิจกรรมดำน้ำเก็บขยะในภูเก็ต เพื่อนที่สุขาภิบาลตำบลป่าตอง (ขณะนั้น) มาปรึกษาและให้ช่วยคิดกิจกรรมภาคกลางวันในงานเปิดฤดูท่องเที่ยววันที่ 1 พฤศจิกายน ซึ่งหนึ่งในกิจกรรมรวมคนก็คือ การแข่งดำน้ำเก็บขยะในอ่าวป่าตองและทะเลรอบๆ

มีชาวเรือหางยาวสละเวลามาช่วยกัน

"In the old days, when most diving operators were not concerned about the environment, we usually dumped waste from our boat into the sea. Our crew sometimes fished while waiting for the divers. But we've stopped doing this after our clients told us about the damage it caused to the marine ecology," says Mr. Prasert.

Ocean Divers specializes in the live-in diving trip in which divers stay overnight onboard for 4-5 days. Some people say the live-in diving creates more environmental impact than a day trip because there is no proper waste management onboard. Moreover, tour operators sometimes discharge wastewater, garbage, and food leftover into the sea instead of carrying them back to the shore.

Mr. Prasert organizes the live-in diving trip about four times a month. Each trip has some 15 tourists, mostly foreigners, and 4-5 staff.

The veteran diving operator says limiting the number of divers per dive was a crucial means to mitigate impact on the marine environment. Famous diving sites are too crowded as each diving operator brings their clients to the sites at the same time. This causes too much disturbance to the fragile coral reefs.

However, he admits it was difficult to have diving operators limit client number because business operators need to make profit.

Mr. Prasert also comments that marine conservation activities will be much stronger in Patong if diving operators join forces. Currently, they get together only to fight against regulations that will affect their business interests, he says.

Pakdee Khruthanang, managing director of West Coast Divers and president of Phuket Ecotourism Association, agrees. She says several well-known diving sites are severely damaged and no longer famous because they have to shoulder large numbers of tourists over the years.

The popularity of Koh Racha, Koh Phi Phi, Koh Wae, Shark Point, Koh Dokmai, and Hin Muang-Hin Daeng, have been fading.

ขวดและเหล็ก ตัวอย่างเล็กๆ น้อยๆ จากใต้ทะเล A small sample of undersea garbage.

"Uncle Phian"
The Reef Clean-up Master Chief of Patong

Phuket – Ask any diving operator in Patong about reef clean-up in this divers' haven and they would refer you to Amphian Teuntin, or "Uncle Phian" as those who know him affectionately call him.

The 62-year-old Patong native has been widely respected by people in the tourism and diving industry in Phuket.

Mr. Amphian turned himself from a fruit planter to a tourism entrepreneur some 30 years ago. He was the first to introduce the reef and beach clean-up operation in Patong in early 1990s and has been the key person of the marine environment protection effort ever since.

According to Uncle Phian, there was no such thing as "reef clean-up" in Patong until 1991 when an official from Patong municipality asked him to create an activity to celebrate the opening of the high-season on November 1 that year.

That was when undersea garbage collection popped up in his mind. When he told the municipality about it, they readily took to it.

To make the activity more exciting, the organizer then offered a reward for any diving team which retrieved the largest amount of garbage from undersea.

The Patong's reef clean-up competition on Nov. 1, 1991, marked the first undersea garbage collecting activity that still continues to this day and has later been followed suit by several other coastal provinces on the Andaman and the Gulf.

The veteran diver said coral clean-up was something he was determined to do since he began his career as a dive master around three decades ago.

Most of the diving spots he brought tourists to, including famous reefs in Phuket waters, Krabi's Koh Phi Phi, and Similan islands off Phangnga, are littered with marine debris and various kinds of waste, ranging from fishing gear remnants, fertilizer sacks, plastic materials, to car tyres.

He marked the "dirty" diving spots on the map with a plan to clean them up in his free time.

The more diving sites affected by marine debris, the more he became worried that Thailand's diving industry would come to an end due to degradation of the coral reefs, which are homes to numerous marine species.

ป้ายโฆษณาร้านดำน้ำที่ป่าตอง Signs advertising dive shops at Patong

ในท้ายที่สุด เมื่อพูดถึงกฎระเบียบที่หน่วยราชการออกบังคับร้านดำน้ำเพื่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ภักดียืนยันว่าเธอเห็นด้วยบางส่วน หากปัญหาก็คงไม่หมดง่ายๆ เพราะลำพังเจ้าหน้าที่รัฐเองก็ไม่พอจะตามตรวจสอบ ไม่ว่างานเอกสารหรือการออกตรวจตราผู้กระทำผิดในพื้นที่

สำหรับตัวเธอ ยังคงให้ความสำคัญกับวิธีปฏิบัติ (operate) ของร้านดำน้ำ เนื่องจากแต่ละร้านมีวิธีจัดการและวิธีปฏิบัติแตกต่างกันไป ทั้งส่วนของเรือและการดำน้ำ บางร้านก็เคร่งครัด เรียกได้ว่า “ร้านดำน้ำสีเขียว” บางร้านก็ปล่อยปละละเลย ไม่ตระหนักต่อปัญหาส่วนรวม ยกตัวอย่าง

- งานใต้น้ำ ไกด์ดำน้ำ 1 คนควรจะดูแลสมาชิกไม่เกิน 4-5 คน แต่ร้านที่ไม่เคร่งครัดอัตราส่วนของไกด์ต่อนักดำน้ำกลายเป็น 1:10 หรือ 1:20 ซึ่งไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึงและควบคุมยาก
- การเลือกบทเรียนใต้ทะเลให้คนที่เพิ่งเรียนดำน้ำถือเป็นเรื่องสำคัญ ต้องเลือกสถานที่ที่ปลอดภัย ไม่พาไปในแนวปะการังที่มีความเปราะบางตั้งแต่แรก
- เรือท่องเที่ยวแบบค้างคืนบนเรือมักจะมีปัญหาเรื่องขยะ เศษอาหาร ดังนั้นควรมีการจำกัดจำนวนวันให้เหมาะสม มีตัวอย่างเรือบางลำอยู่กันหลายวันเหมือนเป็นโรงแรมลอยน้ำ

สุดท้ายเธอกล่าวสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวพิจารณาเลือกร้านดำน้ำที่ให้บริการโปรแกรมทัวร์ที่ปฏิบัติตามแนวทางการดำน้ำที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อย่างเช่น “โครงการกรีนฟินส์” ของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายร้านดำน้ำที่ยึดหลักการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งกรีนฟินส์ได้มอบใบประกาศ (Certificate) ให้กับผู้ให้บริการดำน้ำที่เข้าร่วมโครงการ และมีการเชิญชวนให้นักดำน้ำใช้บริการจากสถานประกอบการที่มีใบประกาศดังกล่าว ■

70-80ลำ ใครจะเชื่อ...งานปีแรกได้ขยะจากทะเลรวมกันถึง 3 ตันเศษ ! ถือว่าเยอะสุดๆ

ผู้เป็นต้นคิดกิจกรรม นอกจากจะขับเรือหางยาวแล้วก็ยังดำน้ำกับเขาด้วย

ย้อนวันเวลากลับไปที่จุดเริ่มของความคิด แกเล่าว่า ตลอดเวลาที่พานักท่องเที่ยวไปดำน้ำ เขามีโอกาสดำน้ำเป็นเพื่อนแขก ไม่ว่าจะทะเลรอบๆ ภูเก็ต เกาะพีพี เขตจังหวัดกระบี่ ไปจนถึงเกาะสิมิลัน เขตจังหวัดพังงา ทุกที่ที่ไปเยือนล้วนได้เห็นกับตาว่ามีขยะอยู่ตามแนวปะการังมากมาย โดยเฉพาะเศษอวน ถุงปุ๋ย พลาสติก ยาง รถยนต์ จะมากกว่าอย่างอื่น

“เวลาไปดำน้ำ ผมเริ่มจดบันทึกว่าบริเวณไหนมีขยะมาก” เขาเล่า โดยตอนนั้นก็เริ่มคิดแล้วว่าขยะเป็นอันตรายต่อแนวปะการังซึ่งเป็นบ้านของปลา นอกจากนี้หากคนมาเห็นแล้วกลับไปบอกปากต่อปากว่าทะเลภูเก็ตไม่สวย ใครเขาจะอยากมาเที่ยว

การแข่งขันดำน้ำเก็บขยะจัดต่อเนื่องเป็นประเพณีทุกๆ ปีควบคู่งานเปิดหาดป่าตอง ขณะเดียวกันก็ได้ความร่วมมือจากนายไพฑูล แพนชัยภูมิ ปัจจุบันคือหัวหน้าศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต ช่วยศึกษาแยกประเภทขยะ การย่อยสลาย รวมถึงแหล่งที่มาของขยะ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาจากต้นเหตุ อย่างเช่นทำหนังสือถึงเทศบาลเจ้าของท้องที่ต้นทางของขยะ จนระยะหลังๆ เห็นได้ว่าปริมาณขยะรวมจากงานดำน้ำเก็บขยะลดน้อยลงไป ขณะที่ทีมที่อาสาเข้าแข่งขันก็มากขึ้นและมีกลุ่มเยาวชน นักเรียนในพื้นที่เข้าร่วมมากขึ้น

จะว่าไป...น้าเพียรและสมัครพรรคพวกหาได้ทำงานเพื่อสร้างภาพหรือเพื่อธุรกิจส่วนตัว เลือดรักถิ่นฐานป่าตอง-กะหู้ยังฉีดทั่วกายอันแข็งแกร่งของผู้เฒ่า นี่มิใช่ข้อพิสูจน์เพียงอย่างเดียว อำเพียรเถือนถิ่น ยังมีตำแหน่งเป็นประธานอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรทางทะเล ช่วยเป็นหูเป็นตาให้ชุมชนและราชการ สอดส่องคนทำประมงผิดกฎหมาย คนทำธุรกิจที่ไม่เป็นมิตรต่อชายหาดและทะเลป่าตอง-กะหู้

หากคุณมีโอกาสนั่งรถขึ้นเขาเลยจากหาดป่าตองไปทางใต้หน่อยเดียว พอพ้นดงไม้ก็จะพบกับชายหาดส่วนตัวแห่งหนึ่ง ชื่อ “หาดพาราไดซ์” อันเป็นสมบัติจากน้ำพักน้ำแรงของน้าเพียร

หาดเล็กๆ แห่งนั้นสะอาดจนคุณพิสูจน์ได้ ■

ร้านดำน้ำมีอยู่เกลื่อนกลาดที่หาดป่าตอง Dive shops line the Patong beach.

Common species found in coral reefs like seahorses have disappeared and there are no more sharks at the Shark Point. Many marine animals have fled these popular diving sites because of disturbance from human activities, she adds.

Some fish species still remain in the area but have lost their natural behavior. Many of them become "pet fish", always waiting for food from tourists.

Promoting new diving sites, including man-made sites, could ease impact on natural coral reefs, she suggests.

Besides limiting diver number, diving operators should screen their clients carefully.

"The more experienced the divers are, the less they will cause damage to the corals," she says, adding that her shops avoid taking first-time divers or those with fewer than 10 dives to pristine diving sites.

These beginners could not keep their balance in the water and tend to step on or grasp the corals to rest themselves, she explains.

Ms. Pakdee says she agrees with most of state regulations requiring diving operators to protect marine resources, but doubts if they are effective since there are insufficient officials to enforce the regulations and mete out punishment to violators.

As the regulation and its enforcement have to be further developed, environmental awareness among diving operators is the most crucial factor to safeguard precious marine resources from their business, she says.

To mitigate impact of diving on coral reefs, operator should:

- Limit the number of divers per a dive master at 4-5 divers to one dive master.
- Avoid taking inexperienced divers to prime diving sites to prevent them from damaging the corals.
- Limit the number and duration of live-in diving trips because large amount of waste discharged from these "floating hotels" pollutes the marine environment.

Meanwhile, divers should choose diving operators who are serious about marine protection such as those who are partners of the Marine and Coastal Resources Department's Green Fins Project.

Under the project, the department will issue certificate to diving operators with strong environmental awareness and do the business in an environmentally-friendly way. ■

"At that time, I was afraid that divers would no longer be impressed with our coral reefs and wouldn't come back here again. They might also spread the word that Thai waters were not worth visiting and this would be disastrous for the country's tourism industry," he said.

Patong's first reef clean up activity 18 years ago was joined by hundreds of participants. Diving operators sent 70-80 boats to facilitate the operation. A total of three tons of garbage was collected from major diving sites, Mr Phian recalled.

The reef clean-up and undersea garbage collection competition has been held in Patong every year since then with more and more divers, diving business operators, and volunteers taking part.

State agencies also lend a hand.

The most dedicated agency is the Phuket Marine Conservation Center under the Ministry of Natural Resources and Environment's Marine and Coastal Resources Department but was then under the Fisheries Department.

The center's marine biologist Paitoon Paenchaiyaphum has taken part in the activity since the very beginning. Every year, he helps the reef clean-up squad study and identify sources of waste. The report on undersea garbage and conditions of the coral reefs will be submitted to relevant agencies, including local tourism operators and local administrative bodies.

They hope that statistics on undersea garbage and reef conditions will convince the state and private sectors to seriously protect the marine environment.

Decreasing amount of waste collected during each reef clean-up was evidence that the activity had achieved a certain degree of success, said Uncle Phian.

Almost 20 years of devotion in marine environment protection is a testament that Uncle Phian has not done this only for the benefit of his tourism and diving business but for his love and care for the marine ecology and his hometown of Patong.

Despite his old age, Mr. Amphian, who has been appointed as a state marine protection volunteer, is still working relentlessly to ensure that no illegal and destructive activities occur in this community.

Next time you go to Patong, visit Uncle Phian's Paradise Beach, which is located on the south-end of Patong beach. This tranquil and beautiful beach is obviously cleaner than any others. This is not surprising because this beachfront land belongs to the founder of Patong's beach and reef clean-up activity. ■

ท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ

นิคม พุทธา

ชีวิตของคนเรานั้นมีความจำเป็นที่ต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นธรรมชาติอย่างปฏิเสธไม่ได้ ยิ่งในปัจจุบันการดำรงชีวิตในเมืองใหญ่ การทำงานที่หนักหน่วง การอยู่กับความสับสนวุ่นวาย ท่ามกลางเทคโนโลยีต่างๆมากมาย ทำให้ทุกคนยิ่งโหยหาสิ่งที่เป็นธรรมชาติ อย่างน้อยก็อยากนำพาตัวเองเข้าไปอยู่ท่ามกลางของธรรมชาติบ้าง เป็นครั้งคราวก็ยังดี การได้เข้าไปเห็นป่าเขาที่สวยงาม ธารน้ำตกที่ไหลเย็น ดอกไม้และสัตว์ป่าในธรรมชาติ ได้สูดอากาศที่บริสุทธิ์ก็ย่อมทำให้เกิดความสุข มีจิตใจที่เบิกบาน และชีวิตก็ผ่อนคลาย... การท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตไปแล้ว

น้ำตกเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่เป็นที่นิยมอย่างมาก ในรูปเด็กและผู้หญิงกำลังไต่ก้อนหินที่น้ำตกเขากระทิง อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จันทบุรี - วสันต์ เตชะวงศ์ธรรม

Waterfalls are among the most popular natural attractions. Picture shows a child and a woman climbing the rocks at Khao Krathing Fall in Khao Khitchakut National Park , Chanthaburi.- Wasant Techawongtham

ล้น-สิ่งก่อสร้าง/นักท่องเที่ยว
ขาด-ข้อมูล/การมีส่วนร่วมของชุมชน

ประเทศไทยมีการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ ทั้งที่เป็นอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จากภูเขาสูงไปจนถึงท้องทะเลลึกหลายแห่ง โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพียงแห่งเดียวเท่านั้น แต่ยังมีหน่วยงานอื่นๆ เช่น กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช และองค์การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ในพื้นที่พิเศษ (อพท.)

Back to Nature

Nikhom Putra

Traveling has become a necessity for city folks. The hustle and bustle of the city and the hi-tech surroundings have made us even more yearning to go back to nature. A short break to stroll in the woods, jump into cold waterfall, watch flora and fauna in their natural setting and take a deep breath of fresh air is a great refreshment and energy boost.

Too much of structures/visitors

Too little of understanding/ public participation

The Tourism Authority of Thailand is not the sole agency overseeing tourism. Other parties are, for example, the National Park, Wildlife and Plant Conservation Department and the Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (DASTA).

The past tourism management policies did not take into account the ecosystem and left out the locals. The consequences of degraded natural resources and local culture point to the need to rethink the country's tourism strategies.

THE MAJOR CONCERNS ARE:

1. The rapid expansion of tourism facilities, such as roads, cable cars, mega structures, without well-thought plan and design. The development of Chiang Mai Night Safari, Koh Chang National Park in Trat and Koh Lanta in Krabi has fanned conflict with the locals.

Many developments which sprouted up in tourist spots to accommodate tourists have brought irreparable damage, such as forest encroachment, loss of rich forest to road construction, dam construction, and structures built in water bodies and-wildlife habitats which also block scenic views.

During the high season, the famous Khao Yai, Inthanon and Phu Kradung National Parks, to name a few, are packed with tourists and activities. Heavy traffic, lodging shortage, inadequate food services and toilet facilities, pollutions and piles of

กลุ่มเด็กวัยรุ่นสนุกสนานกับการล่องแก่ง บนแม่น้ำคลองกลาย ต.กรุงชิง อุทยานแห่งชาติเขาหลวง นครศรีธรรมราช - แม้นวาด กุญชร ณ อยุธยา

A group of teenagers are in high spirits after a rafting trip in Khlong Klai River in Khao Luang National Park, Nakhon si Thammarat. - Maenwad Kunjara na Ayuttaya

การจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานหรือในพื้นที่ธรรมชาติในรูปแบบที่เหมาะสมยังคงเป็นนโยบายเชิงยุทธศาสตร์หลักที่ประเทศไทยต้องมีการคบคิดให้หนักมากขึ้นกว่าเดิม เพราะในอดีตที่ผ่านมาเรามักจะพบเห็นปัญหาที่เกิดจากการจัดการการท่องเที่ยวมากมาย

สิ่งที่น่าเป็นห่วงด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานหรือพื้นที่ธรรมชาติขณะนี้ก็คือ

1. การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกอาคารสิ่งปลูกสร้างอย่างรวดเร็ว เช่น การตัดถนน การสร้างกระเช้าไฟฟ้า การมีอาคารสิ่งปลูกสร้างขนาดใหญ่ จนขาดการวางแผน และการคิดค้นในรูปแบบที่เหมาะสมอย่างละเอียดรอบคอบ จนก่อให้เกิดความขัดแย้งและผลกระทบ เช่น สวนสัตว์เชียงใหม่ไนท์ซาฟารี อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จ.ตราด และการพัฒนาเกาะลันตา จ.กระบี่ ซึ่งมีปัญหาความขัดแย้งกับคนท้องถิ่น

garbage have left nothing but a bad memory for holiday makers.

2. Lack of participation of local communities is another problem. The 2007 Constitution stipulates that the people and local bodies take part in natural resource management. In practice, private firms wonconcessions to run tourism services, depriving the locals a chance to make a living in the forest next door. No matter how much tax and other revenues the state reaps from offering forests, which are public properties, to for-profit firms to make use of, the local communities

ขบวนรถขับเคลื่อนสี่ล้อกลางป่า การท่องเที่ยวที่ล่อแหลมต่อการทำลายธรรมชาติ – *เอื้อเฟื้อภาพโดยบางกอกโพสต์*

Joining an off-road caravan pushing through mud and scrub into deep forest can be tough but fun. But it can also disturb the natural setting. – *Photo courtesy of the Bangkok Post*

การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาคารสิ่งปลูกสร้างมักก่อให้เกิดปัญหาตามมา เช่น การจับจองที่ดินเป็นพื้นที่ส่วนตัว การบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า ผลกระทบทางด้านระบบนิเวศ และบดบังวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม เป็นต้น ซึ่งพบว่ามีการพัฒนาอาคารสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหลายแห่งโดยขาดการวางแผน การศึกษาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งๆ ที่เป็นโครงการฯ หรือกิจกรรมที่ทำโดยหน่วยงานของรัฐ

การสร้างสิ่งสาธารณูปโภคแต่ขาดการจัดการที่ดี ยังทำให้เกิดปัญหาความไม่สมดุลของนักท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ในช่วงเทศกาลเราจะเห็นว่าตามเขตอุทยานยานต่างๆ เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อินทนนท์ ภูกระดึง ฯลฯ มีนักท่องเที่ยวและกิจกรรมจำนวนมากจนเกินไป ปัญหาที่ตามมาก็คือ จำนวนรถยนต์ที่หนาแน่น ส่งผลต่อความสะดวกและความปลอดภัย จำนวนคนที่

bear the brunt of degraded natural resources and pollutions.

Amendments of relevant laws, such as the National Park Act B.E. 2504 and the Wildlife Protection and Conservation Act B.E. 2535, prescribe "service zones" where the department's secretary-general and park officers are empowered to allow for-profit firms to invest in tourism activities and services, such as restaurants and accommodations. Such zoning is made without academic or local input. Local communities should have a say in the zoning arrangement.

...ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา หน่วยงานของรัฐมักจะแยกการจัดการพื้นที่ป่าธรรมชาติออกจากพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจะเห็นได้จากการจัดการอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่อาศัยทั้งกฎหมายและเจ้าหน้าที่ แต่ในความเป็นจริงเราต้องยอมรับว่า วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับทรัพยากรดินน้ำป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ได้ก่อเกิดและเพาะบ่มมาเป็นเวลานานจนเรียกว่าเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่นนี้เองเป็นปัจจัยสำคัญที่จะรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกเหนือไปจากปรากฏการณ์ของธรรมชาติ...

มากเกินไปทำให้ต้องแย่งกันใช้ทรัพยากรทั้งที่กิน ที่พัก ห้องน้ำ ก่อให้เกิดปัญหาขยะ ของเสีย มลภาวะอื่นๆ ที่สำคัญคือนักท่องเที่ยวเหล่านั้นแทบจะไม่ได้ประโยชน์อะไรจากการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจเลย

2. การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นก็เป็นอีกปัญหาหนึ่ง เราจะเห็นได้ว่าในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้ประชาชนและหน่วยงานชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรฯ แต่ในทางปฏิบัติ เมื่อหน่วยงานของรัฐขาดศักยภาพในการจัดการและการบริการการท่องเที่ยว จึงเป็นช่องว่างให้ภาคเอกชนเข้ามาทำหน้าที่แทน

การปรับแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ 2504 และพ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ซึ่งในรายละเอียดข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขดังกล่าว จะเสนอให้มีการจัดพื้นที่เพื่อบริการ (Service Zone) การท่องเที่ยวโดยให้อำนาจหน้าที่กับอธิบดีและเจ้าหน้าที่อุทยานเป็นผู้กำหนด และเปิดโอกาสให้ภาคเอกชน ซึ่งรวมไปถึงบริษัทที่แสวงหาผลกำไร เข้าไปลงทุนดำเนินการบริการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก และอาหาร เป็นต้น ซึ่งมักจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึง และปัญหาที่ตามมาคือ “ความขัดแย้ง” ชุมชนท้องถิ่นขาดโอกาสที่จะมีอาชีพและรายได้ จึงเท่ากับว่าหน่วยงานของรัฐได้เอาผืนป่า ซึ่งเป็นสมบัติสาธารณะไปให้ภาคเอกชนเสาะแสวงหาผลกำไร ซึ่งในประเด็นนี้ก็ไม่แน่ใจว่าหน่วยงานของรัฐสามารถจัดเก็บภาษีและรายได้มากน้อยเพียงไร

อย่างไรก็ตาม ที่แน่ๆ ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว ทั้งภาวะความเสื่อมโทรมของพื้นที่ธรรมชาติและมลภาวะอื่นๆ ตกอยู่กับชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือ การกำหนดพื้นที่ (Zoning) ควรจะมีกระบวนการศึกษาทางด้านวิชาการและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยเฉพาะร่วมกับชุมชนท้องถิ่น และการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้าไปลงทุน

3. สิ่งที่ขาดหายไปอย่างน่าเสียดายในสถานที่ท่องเที่ยวพื้นที่ธรรมชาติก็คือ การรับรู้ข้อมูล การให้การเรียนรู้ รู้คุณค่าและความสำคัญของระบบนิเวศ พันธุ์พืช พันธุ์

What is also desperately missing is an opportunity to appreciate the value and importance of the ecosystem, flora and fauna, relationship of living creatures and natural phenomenon. Responsible agencies have not offered any learning activities particularly for the youth. This is inconsistent with the National Park, Wildlife and Plant Conservation Department's intent to turn a forest into an outdoor classroom for lifelong learning.

Natural tourism provides an opportunity to relax and unwind as well as learn about the ecology in a natural setting. Regrettably, boozing, gambling, and noisy and disturbing activities have been allowed to go on at many destinations. There is a need to cultivate a tourism culture that would instill environmental awareness among state officials and business operators and responsible behaviors among tourists. Alcohol, for example, should be banned in natural spots and tourists should take care of their garbage.

LINKING COMMUNITIES, RESOURCES AND CULTURE

How could tourism be managed in a way that is sustainable and appropriate to local context? Many localities have worked out master plans towards sustainable tourism with public participation. Concrete examples of this include cooperation between regional educational institutions and the Thailand Research Fund to plan and revise tourism activities which blended with local culture and way of living, such as in Ban Mae Kampong in Chiang Mai's Mae On sub-district as well as in many communities in Mae Hong Son and seaside communities. The studies are based on the assumption that man is part of the ecosystem

สัตว์ ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิต และปรากฏการณ์ของธรรมชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแทบจะไม่ได้ให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมและรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อให้การศึกษาการเรียนรู้ โดยเฉพาะกับกลุ่มเยาวชน ซึ่งขัดต่อหลักการของการจัดการทางอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่มุ่งหวังจะให้ผืนป่าดังกล่าวเป็นเสมือนห้องเรียนกลางแจ้ง เพื่อการเรียนรู้อย่างไม่รู้จักหมดสิ้น

หลายแห่งในพื้นที่ท่องเที่ยวธรรมชาติยังมีการปล่อยปละละเลยหรือมอมเมาประชาชนที่เป็นนักท่องเที่ยว เช่น ให้มีการดื่มเหล้า เล่นการพนัน รวมไปถึงกิจกรรมที่ก่อให้เกิดเสียงดังและมลภาวะอื่นๆ

โจทย์ข้อใหญ่คือทำอย่างไรที่จะสร้างวัฒนธรรมการท่องเที่ยวในลักษณะที่เป็นการยกระดับ สร้างการเรียนรู้ ทั้งต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติงาน ระดับพื้นที่ และผู้ประกอบการให้มีสำนึกต่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสร้างความรับผิดชอบกับนักท่องเที่ยว เช่น ความรับผิดชอบขยะของตัวเอง ซึ่งอาจจะรวมไปถึงการงดขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในพื้นที่ท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ เป็นต้น

เชื่อมโยงชุมชน-ทรัพยากร-วัฒนธรรม

ภายใต้ความคิดที่ว่า เราจะจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหรือในรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่อุทยานนั้นๆ ได้อย่างไร ขณะนี้หลายแห่งในประเทศไทยได้มีกระบวนการศึกษาการจัดทำแผนแม่บทและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวแล้ว ที่เป็นกรณีตัวอย่างและรูปธรรมที่ดี เช่น มีความร่วมมือของสถาบันการศึกษาในระดับภูมิภาคและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยทำการศึกษาเพื่อวางแผนและจัดปรับกระบวนการการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เหมาะสมขึ้น เช่น บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ และอีกหลายๆ ชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และชุมชนชายฝั่งทะเลที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวในทะเลควบคู่ไปกับวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น โดยใช้หลักคิดว่า คนเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ และให้เห็นการเชื่อมโยงระหว่างคนทรัพยากรฯและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา หน่วยงานของรัฐมักจะแยกการจัดการพื้นที่ป่าธรรมชาติออกจากพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจะเห็นได้จากการจัดการอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่อาศัยทั้งกฎหมายและเจ้าหน้าที่ แต่ในความเป็นจริงเราต้องยอมรับว่า วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับทรัพยากรดินน้ำป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ได้ก่อเกิดและเพาะบ่มมาเป็นเวลานานจนเรียกว่าเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่นนี้เองเป็นปัจจัยสำคัญที่จะรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกเหนือไปจากปรากฏการณ์ของธรรมชาติ

ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างการเรียนรู้เพื่อปรับรูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติอย่างเหมาะสม

สิ่งที่เป็นตัวชี้วัดสำคัญถึงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวคือการคำนึงถึงคุณค่าและความสำคัญของระบบนิเวศและวัฒนธรรมที่คงอยู่ได้และความเป็นธรรมที่ชุมชนท้องถิ่นจะเข้าถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ซึ่งถ้าหากทั้งทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเสื่อมโทรม และมีความขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่นอย่างที่ปรากฏหลายพื้นที่ของประเทศไทยในขณะนี้นั้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย จะก่อให้เกิดความยั่งยืนได้อย่างไร ■

So far, authorities have drawn a line between forests and local habitats, as evidenced in the governing laws and actual management of national parks and wildlife conservation zones. In fact, the locals have banked their livelihood on natural resources and biological diversity for generations. Such relationships have become their way of living and cultures.

---

and there is a need to create a link between man, natural resources and culture.

So far, authorities have drawn a line between forests and local habitats, as evidenced in the governing laws and actual management of national parks and wildlife conservation zones. In fact, the locals have banked their livelihood on natural resources and biological diversity for generations. Such relationships have become their way of living and cultures.

There is a need for a learning process to blend such local cultures and way of life with tourism.

The key indicator to sustainable tourism is the attention to ecosystem, local cultures and fair access for the locals to benefit from tourism. Degraded nature and culture and conflicts with local communities in many parts of the country show there is a long way to go to achieve sustainable tourism. ■

พจนา สวนศรี
ว่าด้วยชุมชนกับอีโคทัวร์

เกื้อเมธา ฤกษ์พรพิพัฒน์

มิใช่ความตั้งใจแต่ต้นที่จะเข้ามามีบทบาทส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่ด้วยมุมที่มองการท่องเที่ยวว่าไม่ใช่เพียงเรื่องพักผ่อนหย่อนใจ หากสามารถเป็นกระบวนการสร้างความเข้าอกเข้าใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ประกอบกับเมื่อ 10 กว่าปีที่แล้ว ภาพลักษณ์ขององค์กรพัฒนาเอกชนในสายตาสังคมทั่วไปคือผู้ขัดขวางการพัฒนา ในฐานะเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนของมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ซึ่งมีหน้าที่ส่งอาสาสมัครลงไปทำงานในพื้นที่ พจนา สวนศรี จึงได้นำการท่องเที่ยวมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับงานพัฒนาในพื้นที่ขององค์กรพัฒนาเอกชนกับสังคมภายนอก หลังจากนั้นไม่นานพจนาก็ก้าวเข้าสู่วงการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างเต็มตัว ก่อนจะผันตัวเองกลับมาทำงานส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับชุมชนอีกครั้งในนามสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นมา ซึ่งส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

Potjana Suansri
Ecotourism & Beyond

Keurmaetha Rerkpornpipat

Ecotourism is not her calling. But the misconception of non-governmental organizations or NGOs as a hurdle to development prompted Potjana to take up tourism as a powerful tool to communicate with outsiders the works the Thai Volunteer Service (TVS), her organization then, accomplished. For her, tourism is more than just recreation, but a process to understand, learn and experience. She jumped to the Community-Based Tourism Institute (CBT-I) to work full-time on community-based tourism, with backing from the Thailand Research Fund (TRF).

พจนา สวนศรี ถือว่าเป็นคนทำงานในแวดวงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาตั้งแต่ยุคบุกเบิก เธอจึงสั่งสมประสบการณ์และบทเรียนไว้มากมาย ซึ่งพร้อมแล้วที่จะมาบอกเล่าสู่ผู้อ่าน

แรงบันดาลใจอะไรที่ทำให้มาทำงานเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เริ่มจากตอนนั้นทำงานที่มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม แล้วเรารู้สึกว่าภาพลักษณ์ของเอ็นจีโอในสายตาสาธารณะและรัฐไม่ค่อยดี ทั้งที่เอ็นจีโอเข้าไปส่งเสริมการพัฒนาทางเลือก ไม่ว่าเกษตรปลอดสาร ผ้าย้อมสีธรรมชาติ คนอยู่กับป่า การจัดการทรัพยากรโดยชุมชน เป็นมิติในเชิงบวก เชิงงดงาม แต่คนไม่ค่อยเห็น จะเห็นแต่ในเชิงของการประท้วง คือคนไม่เข้าใจว่าเอ็นจีโอกำลังทำอะไรในพื้นที่ อย่างที่สองเราถูกมองว่าคนจะทำงานเอ็นจีโอได้ ต้องทิ้งทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วไปทำงานเพื่อมวลชน เราเลยอยากจะเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ว่าคุณจะทำงานอาสาสมัครก็ได้โดยไม่ต้องละทิ้งทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ขอให้เข้าใจสังคมและรู้ว่าตัวเองมีทักษะอะไร ซึ่งคนจะมีสำนึกเพื่อสังคมได้ เขาต้องลงไปดู ไปรู้ ไปเห็น นี่จึงเป็นแรงจูงใจอันที่สองว่าเราจะสร้างคนให้มีสำนึกทางสังคมได้อย่างไร ประเด็นที่สามคือช่วงนั้นปี 2535 - 2536 มีกระแสเรื่องการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทำให้เราเกิดการตั้งคำถามว่าการท่องเที่ยวจะยั่งยืนได้จริงหรือเปล่าถ้ายังไม่เปลี่ยนวิธีคิดและกระบวนการ ขณะที่เราก็มักถูกท้าทายว่าเอ็นจีโอมักเป็นแบบนี้เสมอ คือชอบตั้งคำถาม แต่ไม่ยอมหาทางออก เราก็เลยคิดว่า ทางออกที่น่าจะเป็นรูปธรรมคือผสมผสานระหว่างการท่องเที่ยวกับการนำคนข้างนอกไปเข้าใจเอ็นจีโอ ใช้การท่องเที่ยวนำไปสู่การแบ่งปันการรับรู้สร้างความเข้าใจให้กับคน แล้วลองให้ชุมชนเข้ามามีบทบาททางการท่องเที่ยว แล้วดูว่าไปได้หรือเปล่า นั่นเป็นจุดเริ่มต้น

มาทำงานเป็นสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างไร

ตอนนั้นพอเตรียมชุมชนแล้วก็เกิดคำถามว่าใครจะมาเที่ยว ทีนี้มันก็ขัดกับกฎหมายที่ห้ามมูลนิธิทำงานในลักษณะเก็บเงิน เราก็เลยคิดว่าถ้าอยากทำงานตรงจุดนี้แล้วไม่ต้องมาพึ่งพางบประมาณเอ็นจีโอที่ก็มีน้อยนิดอยู่แล้ว สุดท้ายก็เลยตัดสินใจแยกออกมาจดทะเบียนในรูปของบริษัท อีกอย่างคือเป็นเรื่องที่ท้าทายด้วย เพราะแต่เดิมเราให้บริษัทช่วยขายทัวร์ให้หน่อย บริษัทก็บอกว่าไม่มีคนมาเที่ยวแบบนี้หรอก นี่ก็เป็นแรงจูงใจหนึ่งที่เราจะต้องทำให้ได้ แต่ทีนี้เราทำจนถึงขั้นว่าจะเตรียมชุมชนอย่างไร เตรียมความพร้อมตลาดยังไง ทำจนถึงขั้นมีองค์ความรู้แล้ว เมื่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยมีงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แล้วก็มีเรื่องท่องเที่ยวเกิดขึ้นมาเยอะ แต่ไม่สามารถเอางานวิจัยไปต่อยอดในเรื่องของการตลาดหรือขยายผลในเชิงนโยบายได้ เราจึงยุติบทบาททางธุรกิจแล้วทำงานร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ตั้งเป็นสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น กลับมาเล่นบทบาทส่งเสริมและเป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชน ซึ่งปัจจุบันเรามีเครือข่าย 50 กว่าชุมชน

มองการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาครัฐในปัจจุบันว่าอย่างไร

ตอนนี้ก็ถือว่าซาๆ ลงไป หลังจากที่ไม่มีเจ้าภาพที่ชัดเจน เพราะเมื่อมีการตั้งกระทรวงใหม่ คือกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ก็มีการแบ่งหน้าที่ให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมาทำเรื่องการตลาด สำนักพัฒนาการการท่องเที่ยวมาทำในซีกชุมชน นี่เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้การท่องเที่ยวสะดุดอยู่เหมือนกัน เพราะก็ต้องยอมรับว่าคนของการท่องเที่ยว

Ms Potjana is happy to share her passion and experiences as a pioneer in ecotourism.

What inspired you to take up ecotourism?

While working at the Thai Volunteer Service (TVS), we got a feeling that NGOs were bad guys in the eyes of the public. Although we promoted alternative developments, such as toxic-free farming, natural dye clothing, community forest and community-based resource management, which are positive forces, the public often saw us as protesters. The second misperception is that NGO staff must sacrifice their whole life for the public. I want to right such wrong views and show that you can do social services and still remain your own self. My third inspiration is a sustainable tourism campaign which ran between 1992 and 1993. We wondered how tourism can be sustained if our mindset and processes remained unchanged. At the time, we were criticized that NGOs were only good at posing questions but doing nothing. So we thought tourism could be a tool to let the public get to know NGOs better. After all, nothing inspires people to work for the society better than a hands-on experience. Tourism is thus a way to create understanding and an opportunity for the community to play a part. We have kept the ball rolling ever since.

How did you land at the Thailand Community-Based Tourism Institute (CBT-I)?

We had worked so hard to the point that we knew how to prepare the community and the market to embrace ecotourism. The Thailand Research Fund (TRF) had studied various aspects of ecotourism, but the works had not been put to good use in terms of marketing or policy-making. Tour agencies did not trust ecotourism programs could take off, while our foundation itself was neither legally nor financially capable to run a show. These factors drove us to register a company. The company has worked in conjunction with TRF under the CBT-I's banner to support and advise communities. Our network now covers some 50 communities.

What is your opinion of the state-run ecotourism campaign?

Ecotourism craze is on the wane now because it is not clear who plays the host of the program. Since the set-up of the Tourism

...ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จหรือว่าล้มเหลวคือมีนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมหรือไม่ และเข้าไปในปริมาณที่เหมาะสมหรือไม่ หลายครั้งชุมชนมีกระบวนการเตรียมที่ดี แต่ถ้าได้กลุ่มที่ไม่พร้อมจะเข้าไปเรียนรู้ ชุมชนก็จะเกิดอุปสรรคได้ หรือว่าได้กลุ่มที่อยากเข้าไปเรียนรู้ตั้งคำถาม ทำให้เขาเกิดความภาคภูมิใจ อะไรที่ไม่รู้ เขาก็จะไปแสวงหาคำตอบ ไปถามผู้รู้ ดังนั้นปัจจัยสำคัญคือต้องได้นักท่องเที่ยวที่สนใจอยากไปเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน และไปจำนวนไม่มาก รวมทั้งเวลาไป ก็ต้องบอกล่วงหน้า เพราะบางทีชุมชนของเขาเป็นชาวประมง เป็นชาวนา เป็นชาวสวน เพราะฉะนั้นเขาไม่สามารถคอยรอต้อนรับการท่องเที่ยวอย่างเดียว...

...The type and number of visitors determine the fate of ecotourism. The ideal visitors are ones who are respectful and eager to explore community's lifestyle. They should not arrive in such a sheer number that overwhelms the infrastructure. Advance arrangement is also needed because the locals normally are fishermen and farmers who do not have the luxury of time to wait...

แห่งประเทศไทยผ่านการถกเถียงและวางแผนนโยบายเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาแล้ว แม้ที่ผ่านมาจะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่เขาก็มีต้นทุนมาบ้าง แต่เมื่อมีการตั้งหน่วยงานใหม่ให้มาดูเรื่องชุมชน ก็เหมือนต้องมาเริ่มงานใหม่ พอเริ่มใหม่เขาเลยมาจับอะไรที่เล็กๆ ชัดๆ จึงเกิดการส่งเสริมโฮมสเตย์ขึ้น เรียกว่าแตกกระสานซ่านเซ็นออกมาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โฮมสเตย์เป็นส่วนหนึ่งของงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่

บางหน่วยงานที่เขาไปส่งเสริมเขาก็มองอย่างนั้น แต่เนื่องจากไม่มีการบูรณาการ ดังนั้นเมื่อส่งเสริมทำโฮมสเตย์จึงเป็นว่า เอานักท่องเที่ยวมาพักในชุมชน พอเป็นงานส่งเสริมก็ทำเรื่องการให้มาตรฐาน ซึ่งก็ยังไปมองในบริบทของตัวบ้าน บ้านที่พักเป็นอย่างไร สะดวก สะอาด ปลอดภัยไหม มีอาหารไหม แต่ไม่ได้มองบริบทชุมชน แล้วบังเอิญชื่อว่าโฮมสเตย์ คนส่งเสริมเลยมองที่สิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นความไม่ชัดของคนทำงาน

อะไรคือบทเรียนที่ได้รับจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการทำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเปรียบเทียบกับชุมชนที่ล้มเหลว

ในส่วนชุมชนที่ล้มเหลว ก็เป็นเพราะขาดการเตรียมความพร้อม คือเวลามีนโยบายส่งเสริม ผู้ที่ลงไปส่งเสริมไม่ชัดว่าต้องลงไปทำอะไร ก็เป็นตัวแปรที่ทำให้ล้มเหลว ประการที่สองคือไปส่งเสริมในชุมชนที่ไม่เข้มแข็งและไม่มีกระบวนการเตรียมความพร้อมให้ชุมชน ก็ล้มเหลวได้ ประการที่สามคืออาจมีการเตรียมความพร้อมให้ชุมชนรองรับนักท่องเที่ยว แต่ขาดการกลั่นกรองนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม เข้าไปเกินขีดความสามารถที่รองรับ อันนี้ก็ล้มเหลวได้ หรือทำๆ ไปแล้วการจัดการผลประโยชน์ไม่กระจาย อันนี้ก็ล้มเหลวอีก ดังนั้นจึงเป็นเรื่องของทั้งสองส่วน ทั้งภายในชุมชนเองและจากภายนอก ก็จะเห็นหลายๆ พื้นที่ที่ดัง

and Sports Ministry, the Tourism Authority of Thailand (TAT) has been pushed to the sidelines to do marketing. The brand-new Tourism Development Office was tasked with handling the community program. Ecotourism hit a snag as a result. The TAT has for quite some time discussed and mapped out an ecotourism policy. Though the TAT proceeded at a snail's pace, it had at least developed a knowledge base. Now the shake-up meant ecotourism has gone back to square one. The ministry has jumped into homestay program, which is a variation of ecotourism, to achieve something concrete quickly.

Isn't homestay a subset of ecotourism?

Responsible agencies share this view. But in their straight-forward interpretation, homestay campaign simply means to put tourists in the villagers' homes. The place must be clean, convenient and safe and serve good food. They don't quite grasp the eco-tourism concept and completely overlook the potential contributions of local communities.

What are the lessons drawn from the stories of success and failure?

The factors contributing to the failure of some communities are both internal and external. The responsible agencies have no clear direction on what to do to make ecotourism work. There is no mechanism to screen tourists to ensure they are environmental

...เรามาจากในซีกที่เห็นชุมชนถูกเอาเปรียบ แล้วเห็นว่าชุมชนมีแง่มุมที่งดงาม ดังนั้น จึงจะทำอย่างไรให้แง่มุมที่งดงามเหล่านี้ได้รับการบอกกล่าวกับผู้คนอย่างเข้าใจและไม่ทำร้ายตัวเขาเอง ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการที่ดี ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม อย่างงานที่เราทำคือการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีชุมชนเป็นฐาน เป็นคนกำหนดว่าจะใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือให้เป็นประโยชน์ต่อเขาอย่างไร...

...We have had the experience of witnessing communities being exploited. Therefore, we wish to see the beautiful side of community presented to outsiders so that they understand and do no harm to the communities they visit. To achieve such goal, communities must take part in tourism management. Communities decide how tourism can work to their benefits...

แค่ชั่ววูบแล้วหายไป ก็ถูกตั้งคำถามว่าชุมชนล้มเหลวแล้ว ขัดแย้งแล้ว ท่องเที่ยวมา ชุมชนพัง

ในทำนองกลับกัน ชุมชนที่ประสบความสำเร็จเป็นเพราะเขารู้ว่าจะเอาการท่องเที่ยวมารับใช้อะไรของชุมชน คือใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนา โดยชุมชนที่เข้มแข็งและสามารถทำได้ต่อเนื่อง ส่วนใหญ่เขาไม่ได้มองการท่องเที่ยวเป็นเรื่องเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก แต่เขาให้การท่องเที่ยวเป็นการเผยแพร่เรื่องคนอยู่กับป่า การจัดการทรัพยากรโดยชุมชน การใช้การท่องเที่ยวเพื่อบอกว่าฉันเป็นใคร มีตัวตนในสังคมไทย ถ้าเป็นชุมชนแบบนี้เขาจะมีแรงขับเคลื่อน การจัดการเศรษฐกิจจะค่อยๆ มาภายหลัง การที่เป้าใหญ่ของเขาไม่ใช่เรื่องเงิน มันก็จะไปได้ ที่ทำเรื่องนี้เพราะต้องการบอกว่าเราอยู่กับป่าได้นะ วัฒนธรรมของเราเป็นสิ่งที่อยู่กับเรามาหลายชั่วอายุคน ดังนั้นเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ก็จะคลี่คลาย เพราะรู้จักการสละผลประโยชน์ แต่ถ้าเพื่อผลประโยชน์ การจัดการเรื่องผลประโยชน์ไม่เคยมีจุดลงตัว

นักท่องเที่ยวมีส่วนต่อความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนไหม

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จหรือว่าล้มเหลว คือมีนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมหรือไม่ และเข้าไปในปริมาณที่เหมาะสมหรือไม่ หลายครั้งชุมชนมีกระบวนการเตรียมที่ดี แต่ถ้าได้กลุ่มที่ไม่พร้อมจะเข้าไปเรียนรู้ ชุมชนก็จะเกิดอุปสรรคได้ หรือว่าได้กลุ่มที่อยากเข้าไปเรียนรู้ ตั้งคำถาม ทำให้เขาเกิดความภาคภูมิใจ อะไรที่ไม่รู้ เขาก็จะไปแสวงหาคำตอบ ไปถามผู้รู้ ดังนั้นปัจจัยสำคัญคือต้องได้นักท่องเที่ยวที่สนใจอยากไปเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน และไปจำนวนไม่มาก รวมทั้งเวลาไป ก็ต้องบอกล่วงหน้า เพราะบางทีชุมชนของเขาเป็นชาวประมง เป็นชาวนา เป็นชาวสวน เพราะฉะนั้นเขาไม่สามารถคอยรอต้อนรับการท่องเที่ยวอย่างเดียว ถ้านักท่องเที่ยวที่เข้าไปมีการบอกล่วงหน้า เขาก็จะสามารถจัดการได้ แต่ตอนนี้กลายเป็นเหมือนแผนที่บอกไป คือไปได้ทุกเวลา ไม่ต้องบอกล่วงหน้า มันก็ทำให้หลายชุมชนเดือดร้อน ลำบากใจ บางชุมชนก็เริ่มเปลี่ยนวิถีไป ก็มีเสียงครหาว่า

and cultural sensitive and arrive in a manageable number. Some communities are not strong or well prepared and the income distribution is not fair.

Behind the success story of ecotourism lays communities that know well how to employ tourism to their best interests. Strong communities pursue development, not monetary gains per se. Tourism is a tool to showcase their ability to coexist with forests and manage local resources. Tourism is a tool for the communities to tell outsiders who they are. When dispute arises, they know how to resolve it by turning away from monetary interest. When money is an issue, it is hard to let go. But people in a strong community can.

Tourists are a force behind the success of community-based tourism management, aren't they?

The type and number of visitors determine the fate of ecotourism. The ideal visitors are ones who are respectful of and eager to explore community's lifestyle. They should not arrive in such a sheer number that overwhelms the infrastructure. Advance arrangement is also needed because the locals normally are fishermen and farmers who do not have the luxury of time to wait. They have a fishing boat to sail and a farm to tend to. Otherwise, the last-minute visitors would ruin their lifestyle, as happened with many villages.

Can community afford to be picky as they seem to be at the receiving end?

Strong communities can. Our study showed unruly visitors arriving in unsuitable number and timing did more harm than good. Thai tourists learned about and were drawn to the communities mostly through media coverage so it is important that the media informs audiences of community

ชุมชนเปลี่ยนไป รอคอยแต่นักท่องเที่ยว แต่จริงๆ เป็นเพราะพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเป็นแบบนี้ มันก็ทำให้เขาต้องรอ

ฟังดูเหมือนชุมชนเป็นฝ่ายตั้งรับ ชุมชนจะคัดกรองนักท่องเที่ยวได้อย่างไร

ถ้าเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ในส่วนที่เราทำงานด้วย เราก็ได้สรุปบทเรียนกันมาแล้วว่า ถ้าชุมชนได้นักท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสม ปริมาณไม่เหมาะสม ไม่มีการจองล่วงหน้า ก็จะส่งผลกระทบในเชิงลบและการจัดการค่อนข้างยาก ก็เลยมามองว่านักท่องเที่ยวจะมาได้จากแหล่งไหน ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวไทยก็จากการผ่านสื่อหรือคู่มือท่องเที่ยว ดังนั้นถ้าจะมีสื่อมาทำเรื่องนี้ ก็น่าที่จะเป็นสื่อที่ให้ข้อมูล ไม่ใช่เชียร์แขก อธิบายว่ามาชุมชนนี้ต้องมีการติดต่อล่วงหน้า และมีข้อกติกาอย่างไร ทีนี้สื่อบ้านเราค่อนข้างจะยาก เพราะเป็นสื่อเชียร์แขก ไม่ใช่สื่อให้การศึกษา ถ้าเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนไทยก็ค่อนข้างลำบาก เพราะฉะนั้นเรื่องการท่องเที่ยวบนฐานของชุมชนอาจไม่ค่อยดังในสื่อไทย แต่มีเป้าหมายการทำงานกับต่างประเทศไปเลย โดยมีการวางแผนล่วงหน้า ติดต่อล่วงหน้า ทีนี้ต่างประเทศจะรู้จักกับชุมชนได้อย่างไร ก็จะต้องมีการทำการตลาดตอนแรกทัวร์โอเปอเรเตอร์ไทยก็มองว่าไม่ค่อยมีตลาดแบบนี้

แต่ 10 ปีที่ผ่านมาเริ่มมีตลาดพวกนี้ที่เขาเรียกว่าตลาดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ เราก็ไปทำการบ้านกับกลุ่มนี้ บริษัททัวร์ไทยก็เริ่มปรับตัว เพราะเดิมกฎหมายไทยไม่อนุญาตให้เขามาทำทัวร์โดยตรงกับชุมชน ส่วนงานของพี่คือประสานระหว่างชุมชน ตอนนี้เรารู้แล้วว่าชุมชนไหนมีความพร้อม และพยายามใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ ไม่ใช่เพื่อเงิน เงิน เงิน แล้วเราก็หาตลาดล่วงหน้า ตลาดที่มีการเตรียมความพร้อม คนพามามีความเข้าใจ ชุมชนก็เริ่มมีเครือข่าย การท่องเที่ยวก็มีการกระจายตัว เช่น หมู่บ้านนี้พอแล้วนะ ก็ไปที่อื่น เพราะนักท่องเที่ยวต่างประเทศเขาไม่ได้ติดกับชื่อของหมู่บ้าน แต่เขาติดกับกลิ่นอายของหมู่บ้าน เราก็ทำตรงนี้เพื่อให้นักท่องเที่ยวไม่กระจุก

ฝันว่าอยากเห็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างไร

เรามาจากในซีกที่เห็นชุมชนถูกเอาเปรียบ แล้วเห็นว่าชุมชนมีแง่มุมที่งดงาม ดังนั้นจึงจะทำอย่างไรให้แง่มุมที่งดงามเหล่านี้ได้รับการบอกกล่าวกับผู้คนอย่างเข้าใจและไม่ทำร้ายตัวเขาเอง ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการที่ดี ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม อย่างงานที่เราทำคือการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีชุมชนเป็นฐาน เป็นคนกำหนดว่าจะใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือให้เป็นประโยชน์ต่อเขาอย่างไร ไม่ปฏิเสธเรื่องเศรษฐกิจ แต่เศรษฐกิจไม่ใช่เป็นอันดับแรก อันดับแรกคือการมีตัวตน ดำรงวิถีของเขา เขาเกิดความภูมิใจ มีคนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเขา

การท่องเที่ยวต้องไม่ใช่ใครฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์ ต้องทั้งสองฝ่าย ชุมชนได้เผยแพร่ คนที่มาก็ได้ซึมซับความงดงาม ความดีความงาม ความจริง เพราะบางชุมชนก็ต้องเผชิญปัญหา ถ้าไม่ได้แนวร่วมจากข้างนอก บางทีเขาอาจจะไม่สามารถยืนหยัดในความดีความงามนั้นได้ อย่างเช่นเรื่องคนอยู่กับป่า ■

พจนา ขณะเป็นวิทยากรให้ชาวบ้านในชุมชน
Potjana Suansri gives a talk to villagers on community-based tourism.

limitations and advance-booking requirement. But most of the Thai media get used to promotional reporting rather than educating the audiences. So we shift our attention to overseas visitors whose norm is advanced booking.

Despite Thai tour operators' hesitation, the past decade saw a significant expansion in responsible tourism market. Because Thai laws bar Thai operators from striking a deal with communities directly, it is my job to coordinate. We know which communities are well prepared and do not embrace tourism as their major source of income, but a development tool. Because we run a network, when one village is fully booked, we transfer visitors to another village with vacancy. Foreign tourists are not choosy about which village to go to. They are more interested in experiencing the native lifestyle. This way, tourists would not strain the community's resources.

How do you wish to see ecotourism?

We have had the experience of witnessing communities being exploited. Therefore, we wish to see the beautiful side of community presented to outsiders so that they understand and do no harm to the communities they visit. To achieve such goal, communities must take part in tourism management. Communities decide how tourism can work to their benefits. They do not deny economic gains, though that is not the priority. The priority is to maintain their identity and way of life. They are proud that people come to have a learning experience with them.

Tourism should yield a win-win result. Visitors get to absorb the beautiful aspects as well as the harsh facts of community life. For communities in trouble, they need allies from the outside world; otherwise, they may not be able to maintain their beautiful lifestyle, such as their harmonious co-existence with forests. ■

นครวัดไม่เคยร้างรานักท่องเที่ยว The magnificent Angkor Wat never fails to draw tourist crowds.

ครั้งหนึ่งที่ “นครวัด”

สุเจน กรรพฤทธิ์

“See Angkor and die”

อาร์โนลด์ ทอยน์บี *นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ*

มิถุนายน 2550, เมืองเสียมเรียบ

ที่ชั้นบนสุดของปราสาทนครวัด ผมพบว่ารูปอัปสรายามต้องแสงอาทิตย์ที่สาดมาทางทิศตะวันตกนั้นงดงามอย่างน่าตื่นใจ แต่พอตัดสินใจยกกล้องขึ้นบันทึกภาพ ก็จะพบว่าเลข “0” สว่างวาบอยู่บนหน้าปัด – บอกสถานะกล้องว่าไม่สามารถถ่ายภาพได้อีกต่อไป เว้นแต่จะลบภาพเก่าที่บันทึกในช่วงตลอด 3 วันที่ผมสัญจรอยู่ในแถบภาคเหนือของกัมพูชาออกสัก 7-10 ภาพ

ตัดใจยืนนิ่ง ซึมซับแสงอาทิตย์สีทองที่ค่อยๆ ทอดอาบคลุมปราสาทอันขรึมขลัง สังเกตความเคลื่อนไหวรอบตัว ตั้งใจจดจำทุกสิ่งทุกอย่างให้ได้มากที่สุด

ห่างไปไม่ถึง 50 เมตร นักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ทยอยลงจากปรางค์ประธานปราสาทนครวัดอย่างช้าๆ แต่ละคนมีสีหน้าหวาดเสียวอยู่ไม่น้อยเพราะต้องไต่ลงบันไดลาดชันเกือบ 70 องศา ที่ความสูงเท่ากับตึก 5 ชั้น แขวนชีวิตไว้กับลวดสลิงที่ทางการขึงเอาไว้ให้พยุงตัวระหว่างลงไปสู่ชั้นล่าง

บางที ภาพตรงหน้าผมนี้ อาจเป็นสิ่งเดียวที่คอยย้ำเตือนว่าผมกำลังอยู่ในปราสาทหินอายุเกือบพันปีในพุทธศักราช 2550 มิใช่ในช่วงที่มันถูกสร้างขึ้นในปี 1656-1695 โดยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2

การที่ผมต้องรอคิวเพื่อที่จะไต่ลงจากชั้นบนสุดของปราสาทยังเป็นสิ่งที่คอยย้ำเตือนมโนสำนึกว่าในอดีต สถานที่แห่งนี้สร้างขึ้นสำหรับเทพเจ้าเท่านั้น มิได้สร้างมาเพื่อให้มนุษย์เดินดินอย่างผมและคนอื่นๆ ปีนป่ายขึ้นมาชื่นชมความงาม

ด้วยดินแดนขอมสมัยโบราณ ได้อิทธิพลทางศาสนาจากอินเดีย โดยเฉพาะความเชื่อตามคติพราหมณ์-ฮินดู อันเป็นบ่อเกิดลัทธิ “เทวราชา” ที่เชื่อว่ากษัตริย์คือเทพเจ้าที่อวตาร (แบ่งภาค)

Once upon a Time in "Angkor Wat"

Sujane Kanparit

"See Angkor and die."

Arnold J. Toynbee, British historian

SIEM REAP, JUNE 2007

At the top floor of Angkor temple complex, the *devatas* (guardian spirits) sets off brilliantly under the sunlight so much so that I pull out my camera and take aim. "0" flashes on the meter bar, indicating that the memory card is full and I can shoot no more unless I erase some photos I have taken during my journey in northern Cambodia.

I decide to just stand still and absorb the golden sunlight that gradually blankets the sacred temple complex with my own eyes, hungrily stamping the breathtaking panoramic views in my memory.

About 50 meters away, a large crowd of tourists slowly climb down the main tower. They could not hide their fear as the 70-degree slope down the flight of stairs stands almost five-storey high. Their lives are hanging on a sling provided as a stair rail.

I am standing inside ancient ruins dated back almost a thousand years, built during B.E. 1656-1695 at the order of King Suryavarman II.

Waiting in line for my turn to descend from the temple top reminds me that the complex was built for gods not man like me and others to mount and explore.

The ancient Khmer culture was highly influenced by Indian religions, particularly Hinduism, giving rise to "devaraja" cult which taught that the king was a divine manifestation. So each king built a temple to worship gods so that he would unite with the sacred deity, be it Vishnu or Shiva, in his next life.

The belief prompted King Suryavarman II to order tens of thousands of sandstone blocks, estimated by archeologists to be over 6,000,000 cubic meters, be moved from Phanom Kulen mountain range some 50 kilometers away to construct the complex, stretching 850 meters wide and 1 km long with the main temple, rising 65 meters high, not to mention four other temples.

There are no fewer than 1,800 giant stone pillars, each weighing more than 10 tons (1,000 kg),

...ด้วยถ้าพิจารณาประวัติศาสตร์ นครวัดเกิดก่อนอาณาจักรแรกของคนไทยคือสุโขทัย (พ.ศ. 1781-1981) ราว 86 ปี (พ.ศ.1656-1695) ทั้งยังเกิดก่อนอยุธยา (พ.ศ.1893-2310) เกือบ 200 ปี ส่วนรัฐชาติไทยสมัยใหม่ก็เพิ่งเกิดเมื่อปี 2475 (นับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง) การเหมาว่านครวัดในจังหวัดเสียมราฐที่สยามประเทศเคยยึดมาเป็นเมืองขึ้นเป็นระยะๆ มาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เคยเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติไทยจึงเป็นความรับรู้ที่คลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงในอดีต ไร้ประโยชน์ในปัจจุบัน และจะก่อปัญหาในอนาคต...

ลงมาเกิดในโลกมนุษย์ซึ่งเป็นที่มาของประเพณีที่กษัตริย์ขอมทุกพระองค์ต้องสร้างเทวาลัยถวายเทพเจ้าหรือนัยหนึ่งคือสร้างให้ตนเอง เพื่อในภายหน้าเวลาที่จากโลกนี้ไปแล้ว จะได้ไปหลอมรวมกับเทพเจ้าที่ตนนับถือไม่ว่าจะเป็น พระศิวะ หรือ พระวิษณุ อีกครั้งหนึ่ง

ความเชื่อเช่นนี้เอง ที่มีพลังถึงขั้นทำให้พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 สั่งประชาชนในอาณาจักรให้เคลื่อนย้ายหินนับหมื่นก้อนที่นักโบราณคดีคาดการณ์ว่ามีปริมาตรกว่า 6 แสนลูกบาศก์เมตรจากแหล่งตัดหินที่ภูเขาพนมกุเลนซึ่งอยู่ห่างออกไป 50 กิโลเมตร มาสร้างมหาปราสาทที่กว้าง 850 เมตร ยาว 1 กิโลเมตร มีปรางค์ประธานสูง 65 เมตร ไม่นับปรางค์องค์รองอีก 4 ยอดที่มีความสูงลดหลั่นกันไป

ทั่วปราสาท มีเสาหินหนักกว่า 10 ตัน (10,000 กิโลกรัม) ไม่ต่ำกว่า 1,800 ต้น ระเบียงโดยรอบมีภาพสลักหินเล่าเรื่องตามคติฮินดู อาทิ รามายณะ มหาภารตะ และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดในรัชสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ยาวหลายกิโลเมตร

ความจริง “นครวัด” มิใช่ชื่อดั้งเดิมของปราสาทหินแห่งนี้

หลักฐานต่างๆ ชี้ว่าเดิมนครวัดชื่อ “บรมวิษณุโลก” อันหมายถึงพระวิษณุเป็นเจ้า – เทพเจ้าที่พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 นับถือ

เพียงแต่ชื่อ “บรมวิษณุโลก” ที่ปรากฏในจารึกซึ่งพบในภายหลังถูกลืมไปเสียสนิทจากความรับรู้ของชาวเขมรรุ่นตั้งแต่พุทธศักราช 1974 ลงมา

ที่เป็นเช่นนั้น เพราะกองทัพสยามสมัยสมเด็จเจ้าสามพระยาได้บุกโจมตีเมืองพระนครหลวงจนแตกแล้วทำลายเสียราบคาบ ทำให้กษัตริย์ขอมองค์หลังๆ ต้องย้ายราชธานีไปให้ไกลจากกรุงศรีอยุธยาที่ทวีความเข้มแข็งมากขึ้นเรื่อยๆ โดยทิ้งปราสาทสำคัญอย่างบรมวิษณุโลกไว้ให้รกร้างอยู่กลางป่าทึบ

ส่วนกลางของนครวัดสามารถขึ้นถึงได้ทางบันไดหินที่สูงชัน ขาขึ้นไม่เท่าไหร่ แต่ขาลงไม่แนะนำสำหรับผู้กลัวความสูง – *เอื้อเฟื้อภาพโดยบางกอกโพสต์*

The raised central section of Angkor Wat can be reached via steep stairways. But going up is nothing when compared with getting down which is not recommended for those who are afraid of height and those with a plane to catch – *Photo courtesy of the Bangkok Post*

นานวันเข้า คนเขมรรุ่นต่อมาก็ไม่รู้ว่าเมืองพระนครหลวงอันเป็นที่ตั้งของปราสาทนครวัดอยู่ที่ใด พอเจอเข้ากับบรมวิษณุโลกของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ซึ่งใหญ่โตโอพารก็เข้าใจผิดว่านี่คือเมืองพระนครหลวง เลยเรียกกันไปว่า “นอกอร” หรือ “อังกอร์” อันหมายถึง “นคร”

ส่วน “นครวัด” น่าจะมีที่มาจากการที่ปราสาทแห่งนี้ถูกเปลี่ยนรูปแบบใช้งานมาเป็นวัดในพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทในภายหลัง โดยมีการนำพระพุทธรูปมาประดิษฐานและดัดแปลงบางส่วนของปราสาทเป็นพระอุโบสถเช่นบริเวณ “ห้องพระพัน” ที่คนเขมรออกเสียงว่า “ห้องเปรียะเปือน” อันเป็นโถงด้านทิศตะวันตก อยู่ระหว่างชั้นสองกับชั้นสามของตัวปราสาทที่สันนิษฐานว่า ครั้งหนึ่งเคยมีพระพุทธรูปนับพันองค์ประดิษฐานอยู่และส่วนหนึ่งก็น่าจะถูกย้ายขึ้นมายังชั้นบนสุดของปราสาทที่ผมยืนรอคิวลงสู่พื้นดินในเวลานี้

ระหว่างรอ เพื่อนร่วมทางท่านหนึ่งยังตั้งข้อสังเกตว่า แม้จะเปลี่ยนฟังก์ชั่นใช้งานไปเพียงใด แต่นครวัดก็ยังเหลือร่องรอยคติฮินดูอยู่อย่างชัดเจน

throughout the complex. The kilometers-long inner walls of the galleries bear a series of large-scale scenes depicting episodes from the Hindu epics, the Ramayana and Mahabharata, and key incidents during King Suryavarman II's reign.

In fact, "Angkor Wat" is not the original name of this ancient wonder.

Evidence shows that the temple in its early days was known as "Vrah Pisnulok," after the presiding deity Vishnu which the king highly respected.

Vrah Pisnulok, the name mentioned in stone inscriptions, was completely forgotten and did not ring a bell among the Cambodians since B.E. 1974. (1431 A.D.)

This is because Siamese troops under Chao Sam Phraya invaded and completely destroyed the capital, forcing Khmer kings to relocate the capital much farther away from Siamese capital of Ayutthaya, abandoning Vrah Pisnulok to be engulfed by jungle encroachment.

Hundreds of years later, Cambodian peasants stumbled on the lost city they had no clue about. They called the lost city "Nokor" or "Angkor" which means capital.

"Wat," which means temple was added into "Angkor Wat" probably after the secular structures were later turned into a temple for Theravada Buddhism. Buddha statues were placed there and certain parts of the temple turned into ordination hall, such as the "Hall of a Thousand Buddhas," or "Preah Poan" in Cambodian. The western gallery connecting the second and the third floors is believed to have stored thousands of Buddha statues. Some were removed to the main temple in which I am standing.

During the wait, a fellow traveler observes that despite a change in function, the Hindu influence still holds strong.

"For example, it is a ploy to force a worshiper to bow his head while hiking to the temple top on the incredibly steep stairs that was not designed for humans like us to climb."

I cannot agree more. The ancient people would have no business climbing the near-vertical stairway to attend up here, save for kings who came to worship gods.

But with the magnificence of this biggest tourist attraction in Cambodia, nothing can stop enthusiastic holiday makers these days.

For the Thais, the highlight of the trip is the one-kilometer-long sculpted mural depicting the procession of troops, believed to be Siamese, heading to sack Champa kingdom under King Suryavarman II, which is located on the west of the southern gallery.

A part of the mural shows three Siamese soldiers apparently having a lively chat while the army was on the move. There used to be an inscription in ancient Khmer script which says "This is Siam Kuk," suggesting that they were Siamese soldiers. (Such inscription has now disappeared.)

As a modern Siamese, I am struck by the keen observation of the ancient Khmer sculptor who accurately depicted the Siamese people's fun-loving attitude even in the time of war.

While I am admiring the work of arts, at least 10 Thai tour groups flash by this spot. I can't help but overhear their critiques of the sculpted scene. "These are Thai soldiers!" "Eh, this is Thai habit."

But the last comment particularly pricks my ears. "Too bad. If Angkor Wat belonged to Thailand, we could run a more thorough study on this."

The last comment is quite dangerous to the bilateral ties and definitely unfounded. The first sandstone block of Angkor Wat was laid hundreds of years before the rise of Siam.

Siem Reap, where Angkor Wat is located, might have once in a while been conquered by Siam during the Ayutthaya and Ratanakosin period, but this does not give Thailand a claim of ownership over this architectural wonder of the world.

That afternoon, I lumber down the stairway with a mixed feeling of fear and regret.

My naive perception of Angkor Wat before I actually arrived does not prepare me for its magnificence, its sacred atmosphere and its sheer size. A historian once described Thailand's proudest Khmer-style complex of Phanom Rung or Phimai complex as insignificant compared to Angkor Wat, and size-wise only as big as an archway of the magnificent ancient ruins. This is not mentioning the exquisite decorative patterns sculpted into many stone pieces.

The wonder, beauty and exquisiteness of this sanctuary have taken up all the space in my camera's memory cards and rolls of film. Three days wouldn't be enough to have a good look of the entire place.

I tell myself I would one day be back to further study and absorb the great Khmer culture which is the genesis of many aspects of the Thai culture.

Adapting Toynbee's expression, historian Dr. Charnvit Kasetsiri said it best:

See Angkor and again and again…■

“นี่เสียมกุก” ภาพที่หลายคนเชื่อว่าเป็นกองทัพสยาม แต่ก็ยังมีปริศนาว่าหมายถึงคนสยามจากที่ไหนกันแน่

A bas-relief frieze thought by many to portray a Siam army. But it remains a mystery from whence these “Siamese” came.

พระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ในปางประธานชั้นบนสุดของนครวัด

A Buddha statue on the topmost level of Ankor Wat.

“เช่นอุบายในการให้ผู้ที่มาสักการะบูชาเทพเจ้า ต้องค้อมตัวคารวะเทพเจ้าในขณะที่ขึ้นสู่ชั้นยอดปราสาทโดยสร้างบันไดที่สูงชันซึ่งไม่ได้ออกแบบมาสำหรับมนุษย์ที่พวกเรากำลังไต่ขึ้นลงอยู่นี้”

ซึ่งก็คงจริง เพราะด้วยความสูงของมัน ผมก็ไม่คิดว่ามนุษย์ยุคก่อนจะมีธุระอะไรบนนี้ เว้นแต่กษัตริย์ที่ต้องกระทำการสักการะบูชาเทพเจ้า

เพียงแต่ในยุคที่กระแสการท่องเที่ยวครอบคลุมไปทั่วโลกตรรกะนี้ดูจะเลือนลางไปเสียแล้ว

สำหรับคนไทย ไฮไลต์อีกอย่างหนึ่งของนครวัดคือภาพสลักส่วนหนึ่งบนกำแพงระเบียงทิศใต้ฝั่งตะวันตก ณ ชั้นแรกสุดของปราสาทที่เล่าเรื่องการยกทัพไปตีอาณาจักรจามของพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ยาวเกือบ 1 กิโลเมตร โดยจัดแบ่งกองทัพหนุนจากเมืองต่างๆ อย่างชัดเจน

ส่วนหนึ่งของกระบวนทัพ มีจุดเด่นตรงที่กองทัพหนึ่งมีทหาร ๓ คนหันหน้าหันหลังคุยกันอย่างสนุกสนานในระหว่างเดินทัพ ที่ตรงนี้ในอดีต เคยมีอักษรขอมโบราณแปลได้ว่า “นี่ เสียมกุก” จารึกอยู่ ทำให้ผู้พบเห็นคิดไปว่าเป็นกองทัพสยามจากลุ่มน้ำเจ้าพระยา (ปัจจุบันจารึกนั้นสูญหายไปแล้ว)

นี่เอง ทำให้ชาวสยามยุค 2007 อย่างผมอุทานด้วยความสนเท่ห์ว่า โอ! ช่างแกะสลักชาวขอมโบราณช่างสื่อลักษณะชนชาติสยามที่รักสนุกแม้แต่ในยามสงครามได้อย่างยอดเยี่ยมเสียนี่กระไร

อย่างไรก็ตามปัจจุบันนักประวัติศาสตร์หลายสำนักยังตีความเห็นต่าง และยังสรุปไม่ตรงกันว่า “เสียมกุก” คือบรรพบุรุษของคนไทยในปัจจุบัน

ผมสัญจรไปเยี่ยมๆ มองๆ ดูกองทหารเสียมกุก ก็พบเสียงเซ็งแซ่ของทัวร์ไทยที่เข้ามาไม่ต่ำกว่า 10 คณะ ซึ่งทุกคณะเมื่อผ่านตรงนี้ก็จะหยุดวิพากษ์วิจารณ์ไปต่างๆ นาๆ ไม่ว่าจะเป็น “นี่ทหารไทย” “เอนี่มันนิสัยคนไทย” หรือแม้แต่กระทั่ง “เสียดายถ้านครวัดยังเป็นของไทยคงมีการศึกษาได้มากกว่านี้”

ทัศนะหลังสุดนั้น อันตรายอย่างยิ่งต่อความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ด้วยถ้าพิจารณาประวัติศาสตร์ นครวัดเกิดก่อนอาณาจักรแรกของคนไทยคือสุโขทัย (พ.ศ. 1781-1981) ราว 86 ปี (พ.ศ.1656-1695) ทั้งยังเกิดก่อนอยุธยา (พ.ศ.1893-2310) เกือบ 200 ปี ส่วนรัฐชาติไทยสมัยใหม่ก็เพิ่งเกิดเมื่อปี 2475 (นับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง) การเหมาว่านครวัดในจังหวัดเสียมราฐที่สยามประเทศเคยยึดมาเป็นเมืองขึ้นเป็นระยะๆ มาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เคยเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติไทยจึงเป็นความรับรู้ที่คลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงในอดีต ไร้ประโยชน์ในปัจจุบัน และจะก่อปัญหาในอนาคต

เย็นวันนั้น ผมเดินลงจากชั้นบนสุดของปราสาทด้วยความหวาดเสียวปนเสียดาย

จะว่าไปแล้ว นี่เป็นความไม่ประสาอีกประการหนึ่งในการเตรียมตัวเดินทางมาที่นี่ ด้วยทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับนครวัดที่จินตนาการเอาไว้ผิดหมดเมื่อมาถึงสถานที่จริง

ไม่ว่าความงาม ความขรึมขลัง ที่อัศจรรย์ที่สุดคือ ขนาดปราสาทซึ่งนักโบราณคดีท่านหนึ่งเปรียบไว้อย่างเห็นภาพว่า ถ้านำปราสาทหินพนมรุ้งหรือปราสาทหินพิมายไปเทียบ มันจะมีขนาดเพียงแค่ซุ้มประตูหนึ่งของนครวัดเท่านั้น! ไม่นับรวมความวิจิตรพิสดารของลวดลายถูกสลักเสลาเอาไว้บนทับหลัง กำแพง ฯลฯ

ความอัศจรรย์ ความงาม และความวิจิตรของปราสาทหินแห่งนี้เอง เป็นเหตุให้หน่วยความจำและฟิล์มทั้งหมดที่เตรียมไปไม่พอ และทั้งหมดนี้หากตั้งใจเดินดูอย่างพินิจพิจารณา 3 วันก็ไม่น่าพอ

แน่นอน วันหนึ่งผมจะต้องกลับไปอีกครั้ง กลับไปเพื่อศึกษานครวัด และไปซึมซับความยิ่งใหญ่ของอารยธรรมขอมอันเป็นต้นรากทางวัฒนธรรมหลายอย่างของคนไทยปัจจุบัน

ถึงตรงนี้ บางทีคงต้องยืมคำของ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ที่เอ่ยแก้คำของอาร์โนลด์ ทอยน์บี ว่า

See Angkor and again and again.... ■

อีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวทางเลือกในเสียมเรียบ Another way to travel in Siem Reap.

เที่ยวนครวัดแบบไม่ก่อมลภาวะ

ถ้าหากคุณพักอยู่ในตัวเมืองเสียมเรียบ วิธีการเดินทางไปชมนครวัดนครธมและกลุ่มปราสาทต่างๆ ที่อยู่ทางทิศเหนือของเมืองอีกวิธีหนึ่งนอกจากนั่งรถคือเช่าจักรยาน โดยร้านเช่าจักรยานสามารถหาได้ทั่วไปในตัวเมืองเสียมเรียบ ส่วนมากค่าเช่าจะไม่เกินวันละ 2 ดอลลาร์ (ประมาณ 70 บาท) ถูกมากเมื่อเทียบกับการจ้างรถรับจ้างและความแข็งแรงที่จะได้รับกลับมาจากการออกกำลังกาย แถมยังไม่ก่อมลภาวะอีกด้วย

ทั้งนี้ ก่อนการปั่นจักรยานเข้าชมสถานที่ต่างๆ จะต้องซื้อบัตรที่ด่านที่อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ ๖ กิโลเมตรเสียก่อน โดยบัตรจะแบ่งเป็น ๑ วัน ๒๐ เหรียญ ๓ วัน ๔๐ เหรียญ ๗ วัน ๖๐ เหรียญ เข้าชมได้ทั้งนครวัด นครธม และกลุ่มปราสาทที่อยู่บริเวณใกล้เคียงทั้งหมด

เส้นทางการปั่นมีหลายทาง ส่วนมากนิยมเริ่มต้นตั้งแต่ตัวเมืองเสียมเรียบไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือปั่นย้อนทิศทางอ้อมตัวเมืองทางเหนือแบบทวนเข็มนาฬิกา ผ่านปราสาทกระวาน (Kravan) บันตีกะเด (Bantaey Kdei) สระสราง (Sras Srang) ตาแก้ว (Ta Keo) ธมมานน (Thommanon) จากนั้นจึงไปเข้าเขตนครธม ย้อนลงใต้มาทางนครวัดก่อนจะกลับเข้าสู่ตัวเมืองเสียมเรียบ ระยะทางทั้งหมดคือ ๒๐ กิโลเมตร โดยประมาณ ซึ่งระหว่างทางจะมีโอกาสได้สัมผัสกับชนบทและวิถีของชาวกัมพูชาอย่างใกล้ชิด ■

Exploring Angkor Wat Cleanly

If you happen to stay in Siem Reap, one way to explore Angkor Wat and other ancient complexes is to hop on a bicycle. Bikes are available for rent throughout the city at less than US$2 a day (approximately 70 baht), relatively cheap compared with chartered ride. Cycling is also a healthy and non-polluting way to go around.

Cyclists need to pay entrance fee for such excursion at the main entrance about 6 km from town. Admission for all Khmer temples in the neighborhood is $20 for one day, $40 for three days and $60 for a week-long pass.

There are many routes to take, but most people tend to leave the city heading toward the Northeast and then going around the town to the North in the counter-clockwise route. The route takes you to Kravan temple, Bantaey Kdei, Sras Srang, Ta Keo and Thommanon. From there you can proceed to Angkor Thom and to the south of Angkor Wat before returning to town. The loop is about 20 km. It is a leisurely ride through rural Cambodian settings, a revelation that cannot be savored plying the main roads. ■

Flight of the Gibbon หรือทางเดินบนยอดไม้ สิ่งก่อสร้างในบ้านแม่กำปอง – *เอื้อเฟื้อภาพโดยบางกอกโพสต์*

"Flight of the Gibbon" – the rainforest canopy tour in Mae Kam Pong, Chiang Mai. – *Photo courtesy of the Bangkok Post*

กำไรที่แม่กำปอง

อัจฉราวดี บัวคลี่
ภาพ ทับทิม มั่นมาก

ถ้าเป็นว่าว ชื่อนี้ก็เรียกว่าติดลมบนไปแล้ว สำหรับหมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์อย่าง "บ้านแม่กำปอง"

ธารน้ำไหลเย็นเยียบ ดอกกำปองเล็กๆ สีเหลืองแดงริมห้วยแพ่อาณาจักร สวนเมี่ยงละลานตา และอากาศฉ่ำชื่นตลอดปี นี่คือจุดหมายปลายทางของนักเดินทางสีเขียว

แต่กว่าที่กำปองจะมีวันนี้ คนที่นี่ก็ต้องเรียนรู้ และลงมือเลือกเส้นทางเดิน กำไรของคนกำปองจึงไม่ใช่เม็ดเงินที่เพิ่มมาจากการเติบโตของการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ดอกผลนั้นคือวิธีสร้างความยั่งยืนของชุมชนที่เป็นดังกำไรชีวิตที่คนกำปองเรียนรู้และจัดการตัวเอง

บ้านแม่กำปอง ต.ห้วยแก้ว อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ซ่อนตัวเองอยู่ในหลืบของหุบเขา นานนับร้อยปี นับจากชาวดอยสะเก็ดหลายร้อยคนอพยพไปเลือกวิถีแห่งการทำสวนเมี่ยงในแถบนี้ จนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

เส้นทางเกษตรกรรมคือเส้นทางแรกที่คนที่นี่เลือก แต่ทุกวันนี้ลมหายใจของหลายๆ คนในบ้านแม่กำปองคือการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่กำลังก้าวเดินอย่างระมัดระวัง แม้จะคุ้นเคยกับวิถีนี้มาเกือบ 10 ปีแล้วก็ตาม

พรหมมินทร์ พวงมาลา อดีตผู้ใหญ่บ้านแม่กำปองคือผู้มีบทบาทสำคัญที่ปลุกบ้านแม่กำปองเข้าสู่เส้นทางการท่องเที่ยว แต่ก็ไม่ปล่อยให้ที่นี่ตกเป็นเหยื่ออย่างฉาบฉวย ด้วยการร่วมกันจัดระบบท่องเที่ยวของที่นี่ด้วยคนในชุมชนเอง

"คนกำปองหาของป่า ทำเมี่ยง ขายสินค้าล้วนเสียเปรียบเพราะบ้านเราอยู่ไกล แต่ถ้าเราดึงตลาด ดึงคนมาหาเรา เราจะอยู่ได้ ซึ่งสิ่งที่เหมาะสมสำหรับบ้านเราคือหมู่บ้านท่องเที่ยว รายได้เสริมจากการท่องเที่ยวจะช่วยลดการบุกรุกพื้นที่ป่า และรักษาธารน้ำของหมู่บ้านให้คนอยู่ได้"

จากจุดประกายแนวคิดนั้น พ่อหลวงพรหมมินทร์เพียรสร้างความเข้าใจกับลูกบ้าน และลงมือทำทันที กระจายพื้นที่สร้างผู้นำย่อย ปรับปรุงชุมชน ทำความเข้าใจให้ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าของน้ำ ป่า สมุนไพรรอบตัว ....แกงแค น้ำพริกอ่อง กับข้าวพื้นเมือง การทำไร่เลื่อนสะล้อ ซอ ซึง ที่อาจดูแสนธรรมดาสำหรับคนที่นี่ แต่นี่แหละคือที่สิ่งผู้มาเยือนแสวงหาได้เรียนรู้

พ่อหลวงพรหมมินทร์ยังเชื่อมโยงกับบริษัทท่องเที่ยว ประสานหน่วยราชการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ที่สุดบ้านแม่กำปองก็เปิดบ้านรับนักเดินทางมาเรียนรู้วิถีคนเมืองในฐานะหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เมื่อปี 2543

Gains for Mae Kam Pong

Atcharawadi Buaklee
Photos Tubtim Munmak

ทางเข้าหมู่บ้านโฮมสเตย์แม่กำปอง
A road to Mae Kam Pong home stay village.

If it were a kite, Ban Mae Kam Pong, which has offered home stay for tourists, must have been flying high in the sky.

A running stream of chilly water, vast expanses of land covered with yellow-red small *Kam Pong* flowers, lush *Miang* plantations, and year-round crispy air. Here is a destination of many a green tourist.

But, before becoming what it is today, the people here had to learn and decided on a path to take. The gains for the people of Mae Kam Pong are thus not just money generated from the growth of tourism but their ability to attain sustainable ways of self-reliance and management.

Mae Kam Pong, a village of tambon Huay Kaew in Mae On district of Chiang Mai province, nestles in a corner of a valley for hundreds of years since the day several hundred people migrated from Doi Sa Ket to this location to embark on *Miang* (a native tree which produces leaves for chewing) plantations which have become a symbol of the locality.

Agriculture was the first path the people here chose to take. But, for today, home stay tourism has become a way of life for many people, though they are moving along this road carefully even after being on it for nearly a decade.

Prommin Duangmala, a former village headman, plays an important role in leading the village along the path of tourism. But, the people here are careful enough not to take it lightly by setting up a tourism management system of their own.

"Mae Kam Pong people deal in wild products, *Miang* (chewing sets) and other goods and are at a disadvantage because we are in a remote area. But if we can draw people to us and make our village a market, we will be able to survive. Our village is suitable for tourism. A supplementary income from tourism will reduce forest encroachment and save the stream for the villagers."

With a spark from this idea, Pho Luang (an honorific given to a respected person in northern Thailand) Prommin tirelessly forged an understanding with the villagers. He started to cultivate leaders, improve the community, and educate the villagers about the values of what they have around them – forests, herbal plants, local food like *kaeng khae* and *prik ong*, plantations, and sounds of such musical instrument as *salor*, fiddle or *saw* and guitar-like *sueng*. He told them these assets may be very common to the villagers, but are much sought after by visitors.

Pho Luang Prommin then contacted tour companies and coordinated with government agencies to build tourist facilities. Mae Kam Pong was finally opened to tourists as a village for ecotourism in 2000.

That was when travelers began to see the beauty of the 100-meter-high and seven-tier Mae Kam Pong waterfall and a stream of the same name that runs underneath a large rock. They could experience the wonder of a large rock called Hin Khlon that sways only with a gentle touch but which stays solidly in place when pushed hard. The visitors could take in the fresh air amid a forest of *Phaya Sua Khrong* flowers on Doi Mon Lan mountain. Or they could opt for living a local lifestyle by staying with the villagers, sharing their meals and collecting, steaming or wrapping up *Miang* leaves. They could learn about herbal plants, visit a temple for merit-making, or

สายน้ำใส ในน้ำตกชั้นแรก
A stream of clear water at the first tier of the waterfall.

นักเดินทางได้สัมผัสได้ถึงความงามของน้ำตกแม่กำปองที่สูง 7 ชั้นกว่า 100 เมตร ชมธารน้ำแม่กำปองที่ลอดผ่านก้อนหินผาขนาดใหญ่ที่ผาน้ำลอด พบมหัศจรรย์แห่งหินคลอนที่เป็นก้อนหินขนาดใหญ่เมื่อผลักหรือออกแรกโยกเพียงเล็กน้อยก็ทำให้หินคลอนได้ แต่หากออกแรงเต็มที่หินกลับไม่ขยับ สูดไอเย็นของธรรมชาติท่ามกลางซากุระเมืองไทยหรือดอกพญาเสือโคร่งบนยอดดอยม่อนล้าน หรือจะใช้ชีวิตแบบคนเมืองในบ้านร่วมกับชาวแม่กำปอง ทำกับข้าวร่วมกัน เก็บใบเมี่ยง นึ่งเมี่ยง มัดเมี่ยง เรียนรู้คุณค่าของสมุนไพร หรือไปทำบุญที่วัด หรือจะร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพิธีบายศรีสู่ขวัญ

แต่ครั้งหนึ่งการมาถึงของการท่องเที่ยว ก็ส่งผลให้ที่แห่งนี้แปรเปลี่ยนไปเช่นกัน ขยะที่เพิ่มขึ้น พืชพรรณไม้ที่ถูกทำลายทั้งโดยตั้งใจและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไปจนถึงความพลุกพล่านและการปฏิบัติตัวที่ต่างวัฒนธรรม ซึ่งทำให้คนแม่กำปองต้องขบคิดหาทางป้องกันรักษา “บ้าน”ของตัวเองให้พัฒนาอย่างถูกที่ถูกทาง ด้วยการนำผลการวิจัย “โครงการวิจัยรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนบ้านแม่กำปอง” ซึ่งสนับสนุนโดยกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค(สกว.ภาค) มาเป็นกรอบการพัฒนา

ตัวพ่อหลวงพรหมมินทร์และชาวบ้านในชุมชนลงมือวิจัย สร้างความเข้าใจที่ตรงกันด้านการท่องเที่ยวของชาวบ้านให้ตรงกันว่าจำเป็นที่จะต้องรักษาสภาพบ้าน ทรัพยากร ป่าไม้ และวิถีชีวิตดั้งเดิมให้คงอยู่ เปิดให้ทุกส่วนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดด้วยการการตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวจากตัวแทน 6 ป๊อกบ้าน กำหนดกติกาเพื่อป้องกันปัญหาและหาทางออกในสิ่งที่คนในชุมชนกังวล เช่น มีจุดตรวจพาหนะเพื่อความปลอดภัย ป้องกันการลักลอบนำทรัพยากร พรรณไม้ออกนอกพื้นที่ ขับรถความเร็วไม่เกิน 35 กม.ต่อชั่วโมง ไม่สร้างสิ่งปลูกสร้างใกล้ลำน้ำ ไกด์นำเที่ยวต้องแนะให้ผู้มาเยือนเข้าใจถึงวิถีชีวิตประเพณี ความเชื่อของคนที่นี่ และปฏิบัติตัวให้ถูกต้องเหมาะสม ที่สำคัญคนในชุมชนได้ร่วมกันกำหนดอัตราค่าบริการต่างๆ ให้ชัดเจน ได้มาตรฐานและกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวนั้นอย่างเท่าถึงและเป็นธรรม

นั่นเป็นหัวใจสำคัญของการก้าวเดินไปของหมู่บ้านท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพราะการจะเรียกร้องให้คนในหมู่บ้านกว่า 500 คน ที่อยู่เป็นป๊อกบ้านทั้ง 6 ป๊อกช่วยรักษาทรัพยากร ช่วยดูแลวิถีชีวิตให้คงเสน่ห์แบบดั้งเดิมตามกติกาที่กำหนดขึ้น แต่มีบ้านเพียง 17 ครัวเรือนจากจำนวนประมาณ 100 ครัวเรือนใน 2 ป๊อกที่เปิดเป็นโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวเท่านั้นที่ได้รายได้ทางตรงจากการเข้าพักของนักท่องเที่ยว วิธีบริหารจัดการจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการก้าวเดินการท่องเที่ยวที่นี่

นอกจากพวกเขาจะสานต่อ พื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และวิถีดั้งเดิมของตัวเองขึ้นมาให้ประสานคล้องกับการเปิดรับนักท่องเที่ยว เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การรวมกลุ่มเล่นดนตรีพื้นเมือง การแสดงฟ้อนแบบต่างๆ การรวมตัวทำเครื่องจักสาน กลุ่มเครื่องเรือนไม้ไผ่ กลุ่มสมุนไพรพื้นบ้าน กลุ่มนวดแผนโบราณ การฟื้นการตีมีดอันเป็นภูมิปัญญาเก่าแก่ ซึ่งเป็นการขยายแนวร่วมสู่เส้นทางการท่องเที่ยวเพิ่มเติมขึ้นได้เป็นจำนวนมากแล้ว การกระจายรายได้อย่างทั่วถึง โดยกำหนดให้กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นกิจกรรมหนึ่งของ “สหกรณ์” เพราะทุกหลังคาเรือนของบ้านแม่กำปองล้วนแต่เป็นสมาชิกสหกรณ์การไฟฟ้าโครงการหลวงแม่กำปองจำกัด ที่ก่อตั้งร่วมกันมาตั้งแต่ปี 2529 จึงเป็นรูปธรรมว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่นี่เป็นตัวสร้างรายได้และกระจายสู่ชุมชนอย่างทั่วถึงแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นบ้านที่เปิดรับนักท่องเที่ยว กลุ่มที่มีรายได้จากการเป็นกลไกของการท่องเที่ยวต่างๆ เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วก็จะนำเม็ดเงินที่ได้จัดสรรเป็นรายได้ของสหกรณ์ที่มีเงินปันผลให้กับสมาชิกทุกคนด้วย

แน่นอนว่าการเปลี่ยนแปลงคือสัจธรรม ปัจจุบันเริ่มมีสิ่งใหม่เกิดขึ้นที่บ้านแม่ปอง เมื่อสี่เดือนที่แล้ว มีนักลงทุนต่างถิ่นชาวต่างชาติไปลงทุนสร้างสลิงชิงไปตามต้นไม้จำนวน 15 ฐาน ระยะทาง 1 กิโลเมตร อยู่ท้ายหมู่บ้านธารทองและแม่กำปอง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ชอบผจญภัย

พ่อหลวงพรหมมินทร์มองว่านี่เป็นการเสริมกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่ เช่น การเดินป่า แต่เพื่อไม่ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงจนเสียเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน จึงมีมีการพูดคุยกันในกรรมการหมู่บ้านให้จัดโซนอยู่ด้านนอก และแบ่งปันผลประโยชน์โดยนักลงทุนได้จ่ายเงินบำรุงหมู่บ้านและเจ้าของพื้นที่เป็นรายปี

“ตอนนี้คนนอกเข้ามาอยู่เยอะขึ้น ถ้ามองว่านี่คือความเปลี่ยนแปลงและเป็นภาพลบก็มองได้ แต่ก็ต้องไปดูเป้าหมายการพัฒนา ถ้าเราต้องการให้หมู่บ้านเจริญก็ถือว่าสำเร็จ เหมือนภาพรวมของประเทศที่มีการลงทุนจากภายนอก...ที่นี่จุดที่เน้นคือให้มีวิถีชีวิตดั้งเดิมและให้รักษาทรัพยากร โดยมีการท่องเที่ยวเป็นจุดเสริม เชื่อว่าวิถีธรรมชาติแม่กำปองจะไม่เปลี่ยนแปลง”

เมื่อคนที่นี่เกี่ยวโยงต่อเนื่องกันถึงการท่องเที่ยวจึงมองเห็นความสำคัญ และเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้นว่า การจะรักษาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนก็ต้องร่วมกันดูแลรักษาต้นทุน การเฝ้าดูแลทรัพยากรของตนเองจึงเกิดขึ้นด้วยการปฏิบัติตามกติกาที่ร่วมกันกำหนด

กำไรที่แม่กำปองจึงมากกว่ารายได้เสริม แต่เป็นการเติมผืนดินที่พวกเขาอยู่ให้คงไว้ซึ่งสีเขียวและวิถีดั้งเดิมที่ประคองตนอยู่ร่วมกันชีวิตยุคใหม่ได้อย่างภาคภูมิ. ■

ธารน้ำที่ไหลใจกลางหมู่บ้าน ทำให้บ้านพักแทบทุกหลังสัมผัสได้ถึงเสียงอันฉ่ำชื่น
A stream which runs through the the village permeates the air with its soothing, gurgling sound.

take part in a traditional *bai sri soo khwan* ceremony to strengthen their spirits.

The arrival of tourism did bring about undesirable consequences, however. Garbage started piling up and was left unattended to. Plants were destroyed unintentionally or unwittingly. The community became crowded and plagued with alien cultures. These conditions caused the villagers to explore ways of protecting their "homes". They wanted appropriate development and so they conducted a research on "sustainable forms of eco-tourism management at Mae Kam Pong village," sponsored by the regional office of the Thailand Research Fund as a framework for development.

Pho Luang Prommin and the villagers then worked out to reach a mutual understanding concerning tourism that it is necessary for them to preserve their village, natural resources, forests, and their traditional way of life. A tourism committee comprising representatives from six sections of the village was set up to ensure participation from all concerned. Rules for common practice were formulated. A road check point was set up to prevent smuggling of protected forest resources, ensure the speed limit of 35kph is observed, and see to it that no construction encroaches on the stream. Tour guides are required to inform visitors about the local way of life, traditions, and beliefs and to know how to behave themselves properly. Members of the community jointly fixed service rates at an acceptable standard and managed to fairly distribute income from tourism.

Such rules are essential for sustainable tourism. It is necessary for all of about 500 people in six sections to maintain the village's resources and the charm of the traditional way of life. Since only 17 out of 100 houses in two village sections are opened for home stay to earn directly from tourism, effective management is therefore of high importance.

In addition to restoring local cultures and the old way of life along with other activities to attract tourists, the villagers have launched several other activities. These include training of local tour guides, and formations of a native musical group, a local dance troupe, a wickerwork making group, a bamboo furniture making group, a native herb group, a traditional massage group, and a traditional knife-making group. Since the heads of all households in Mae Kam Pong village are members of the Mae Kam Pong Electricity Project Cooperative which was founded in 1986, eco-tourism has been made an activity of the cooperative. Therefore, it can be said that eco-tourism is the main source of income of the community. The income is thoroughly distributed to all households. After deduction of expenses, the profit goes to the cooperative which pays dividend to all of its members.

Changes are inevitable, however. A new thing has been brought to Mae Kam Pong. Four months ago a foreign investor has set up a camp where cables were laid on trees to connect 15 bases points for a distance of 1 kilometer at Tharn Thong and Mae Kam Pong villages to cater to adventure-loving tourists.

Pho Luang Prommin sees this as a supplementary activity to jungle trekking. But, in order for the village not to lose its identity, the village committee agreed to allow this activity in a zone outside the village. The investor is required to pay an annual fee to the village and land owners.

"There are now many outsiders living here. This may be viewed as a change or a negative development. But, based on the objective of our development, it can be regarded as a success – like a country which has drawn foreign investors. However, we place emphasis on keeping the original ways of life and maintaining our resources, having tourism as a supplement. We believe the nature of Mae Kam Pong will not change."

Since the people here are involved in tourism, they have had a profound understanding and realization that to have sustainable tourism, they are duty-bound to take care of their resources according to the rules they jointly formulated.

What Mae Kam Pong has gained is not only a supplementary income but their land that is kept green and their original way of life maintained in harmony with the modern way of life. ■

"ต้นกล้าแห่งสายน้ำ" น้ำตกห้วยโต้

เรื่อง/ภาพ: กลุ่มต้นกล้าแห่งสายน้ำ

กลุ่มต้นกล้าแห่งสายน้ำ
ถ่ายรูปร่วมกันบนพื้นหญ้าใกล้น้ำตกห้วยโต้ในอุทยานเขาพนมเบญจา

Members of the Ton Kla Haeng Sai Nam group pose for a picture on the ground of Khao Phanombencha National Park.

ไม่มีใครในจังหวัดกระบี่ที่ไม่รู้จักน้ำตกห้วยโต้ ทั้งนี้คงเป็นเพราะความสวยงามของสายน้ำที่ไหลลงผ่านหน้าผาและโขดหินแตกละอองอย่างสวยงามติดตา นอกจากความงามของน้ำตกแล้วยังมีผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิดที่พวกเราชาวกระบี่ภาคภูมิใจ

น้ำตกห้วยโต้ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจา ซึ่งเป็นอุทยานแห่งชาติทางบกแห่งเดียวของจังหวัดกระบี่ตั้งอยู่ตำบลทับปริก อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ด้วยการเดินทางที่แสนสะดวก จึงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งที่แขกบ้านแขกเมืองต้องมาเยือน

นอกจากความงามจากธรรมชาติที่มีไว้ให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสแล้ว น้ำตกห้วยโต้ยังเป็นต้นกำเนิดคลองแปดสาย เปรียบเสมือนกับสายเลือดที่หล่อเลี้ยงคนทั้งจังหวัดกระบี่ให้มีน้ำใช้การอุปโภคบริโภคตลอดทั้งปี

บ่อยครั้งที่พวกเราและเพื่อนๆ ได้มาเล่นน้ำที่น้ำตกห้วยโต้ วันหนึ่งคุณครูทัศเทียกพวกเราทั้งนั้นเข้ามาคุย ว่าสนใจจะทำกิจกรรมมหิงสาสายสืบไหม เพื่อนในห้องเราบางคนก็เคยทำกิจกรรมนี้มาก่อนแล้ว พวกเราก็พอจะรับรู้เรื่องราวของโครงการบ้าง เงื่อนไขที่คุณครูบอกพวกเราคือ ให้รวมกลุ่มกัน 8 คน ที่สามารถทำงานร่วมกันได้

แล้วคุณครูก็พาพวกเรามาที่อุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจา จากความรู้เดิมที่พวกเรารู้เพียงว่าห้วยโต้เป็นเพียงที่ที่ทำให้เราหายร้อน เมื่อเข้ามาถึงเย็นสบายและสนุกสนานเมื่อได้เล่นน้ำตกเย็นๆ ก็เปลี่ยนมาเป็นคำถามมากมายที่รอเราค้นหาคำตอบ

ไหม่ ปุ๊ย นุ๊ก นาง ตอง เฟก วี และหนึ่ง พวกเราเป็นนักเรียนชั้นม.5 ของโรงเรียนเมืองกระบี่ จึงเกิดแนวคิดที่จะรวมกลุ่มกันเป็นนักสืบน้อย...ตามรอยมหิงสา โดยตั้งชื่อกลุ่มว่า "ต้นกล้าแห่งสายน้ำ"

นับตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2550 ในทุกวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ หรือช่วงวันหยุดที่มีเวลาว่างพร้อมกัน พวกเราเริ่มเดินทางจากบ้านมาโรงเรียน แล้วมาพร้อมกันที่อุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจา เริ่มศึกษาพื้นที่ป่าต้นน้ำ ความสำคัญของผืนป่า

จากคำแนะนำของพี่เลี้ยงโครงการทำให้พวกเราตัดสินใจสมัครเป็นสมาชิกมหิงสาน้อย โดยขอเสนอโครงการระดับเหรียญทอง

พวกเรามีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับน้ำที่ไหลจากป่าต้นน้ำคือน้ำตกห้วยโต้ ผ่านการใช้งานของชุมชนบ้านห้วยโต้ บ้านทับปริก และตำบลกระบี่ใหญ่ โดยแบ่งจุดศึกษาออกเป็น 4 จุด เพื่อศึกษาคุณภาพและปริมาณของน้ำ ศึกษาคุณภาพน้ำทั้งทางเคมี กายภาพ และชีวภาพ จากข้อมูลที่พวกเราค้นพบ น้ำที่ไหลผ่านการใช้งานของชุมชนยังอยู่ในระดับที่สามารถใช้ในการอุปโภคได้ และด้านปริมาณ เราพบว่ามีปริมาณน้ำที่เพียงพอในการผลิตน้ำประปาตลอดทั้งปี

แต่สิ่งที่พวกเราเป็นห่วงมากที่สุดคือ สภาพป่าห้วยโต้ถูกบุกรุกทำลายมากขึ้น เพราะชาวบ้านในจังหวัดของเรามีการเพิ่มพื้นที่ทำสวนปาล์มน้ำมันและสวนยางพารามากขึ้น สิ่งที่พวกเราทำได้คือพวกเราไปพบกับอบต. ให้เราช่วยกันดูแลรักษาป่าชุมชน โดยนำผลการศึกษาของพวกเราไปให้ เราไปวิทยุชุมชน โดยผ่านเพื่อนที่เป็นดีเจให้ประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนเห็นคุณค่าของป่าห้วยโต้ ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำ ให้เห็นคุณค่าของน้ำที่ไหลผ่านชุมชนที่จะต้องช่วยกันดูแลไม่ทิ้งขยะลงในคลอง เพราะน้ำในคลองเป็นน้ำที่ถูกนำมาใช้ผลิตน้ำประปาเลี้ยงคนทั้งจังหวัดกระบี่ นอกจากนี้เรายังติดป้ายไม่ทิ้งขยะลงในลำคลองด้วย

นี่คือสิ่งเล็กๆ ที่พวกเราทำได้ด้วยมือเล็กๆ

เราหวังแต่เพียงว่าป่าแห่งนี้จะเป็นป่าซับน้ำที่มีน้ำไหลไว้เลี้ยงชาวกระบี่และมีน้ำตกที่เป็นที่คลายร้อนและดึงนักท่องเที่ยวมาเที่ยวกระบี่ตลอดไป ■

Seedlings of a Waterfall

Story/photos: Ton Kla Haeng Sai Nam (Seedlings of Streams) Group

Huay To waterfall is known to everyone in Krabi province, probably because of the beauty of a stream that runs down from the top of a cliff and hits rocks down below, causing captivating splashes and mists of water spray. Besides the waterfall, there is a forest rich with various kinds of flora that the Krabi people are proud of.

Huay To waterfall is situated in Khao Phanom Bencha, an inland national park in tambon Thap Prik of Muang district. A trip to the waterfall is convenient, making it a place for all tourists to visit.

Apart from its natural beauty, Huay To waterfall is also the source of eight streams which serve as water feeding lines to the people of Krabi throughout the year.

We often visited the waterfall and played in the water. One day, our teacher, Khru Thad, called for a meeting and asked if we would like to participate in an activity called "Mahingsa Inspectors." Some of our friends said they used to take part in this activity. We also had learned about it before. So, the teachers told us to divide into groups of eight students who can work together.

Then the teacher took us to the Phanom Bencha National Park. Prior to this visit, Huay To waterfall to us was only a place where we could be relieved of the heat with coolness and play in the water before sunset. This time, we came up with many questions to which we had to search for answers.

Our group – Mai, Pui, Nook, Nang, Tong, Fake, Vee and Nueng – who made up a group of close friends of a Mathayom 5 class of Muang Krabi School then came up with an idea to form a group of little explorers to follow the traces of Mahingsa. We named our group "Ton Kla Haeng Sai Nam" (Seedlings of Streams).

Starting June 2007, every Saturday, Sunday or holiday when we had free time we walked together from our homes to the school and proceeded to the Phanom Bencha National Park where we began to study the importance of the source of streams and the forest.

With advice from a project assistant, we decided to apply for Little Mahingsa membership and proposed a gold-medal project.

ตวจอผลการตรวจสอบน้ำในลำห้วย
Checking the result of water testing.

หนึ่งในสมาชิกต้นกล้าฯ เก็บตัวอย่างน้ำจากห้วยโต้
A Ton Kla member takes a water sample from the creek of Huay To.

We were interested in how water which runs from Huay To waterfall is used by residents in Huay To and Thap Prik villages as well as others in tambon Krabi Yai. We conducted study at four spots to determine water volume and its chemical and biological quality. As we found out, the water in the stream that ran through the communities was still fit for use. We also found that the water was of a sufficient volume for producing tap water throughout the year.

But, what was much of our concern was the wide-scale destruction of the Huay To forest as villagers acquired more land for oil palm and rubber plantations. We went to meet members of the tambon administration organization and asked them to help protect the community forest. We gave them the results of our study. We went to the community radio station. And, through our friend who was a radio show host, we told the villagers how important the Huay To forest is. We told them not to throw garbage into the streams, to keep water in good quality because it was the source of tap water for the whole population of Krabi. We also put up no-littering signs by the streams.

That was what we did with our little hands.

We hope the forest will continue to serve as a source of water to feed the Krabi people and to let us have a waterfall to relax ourselves and to draw tourists to our province. ■

ลึกๆ เรื่องของการท่องเที่ยว

รัญจวน ทวีวัฒน
ภาพ นณณ์ ผานิตวงศ์

Tourism Insight

Ranjuan Thaweewat
Photos Nonn Phanitwong

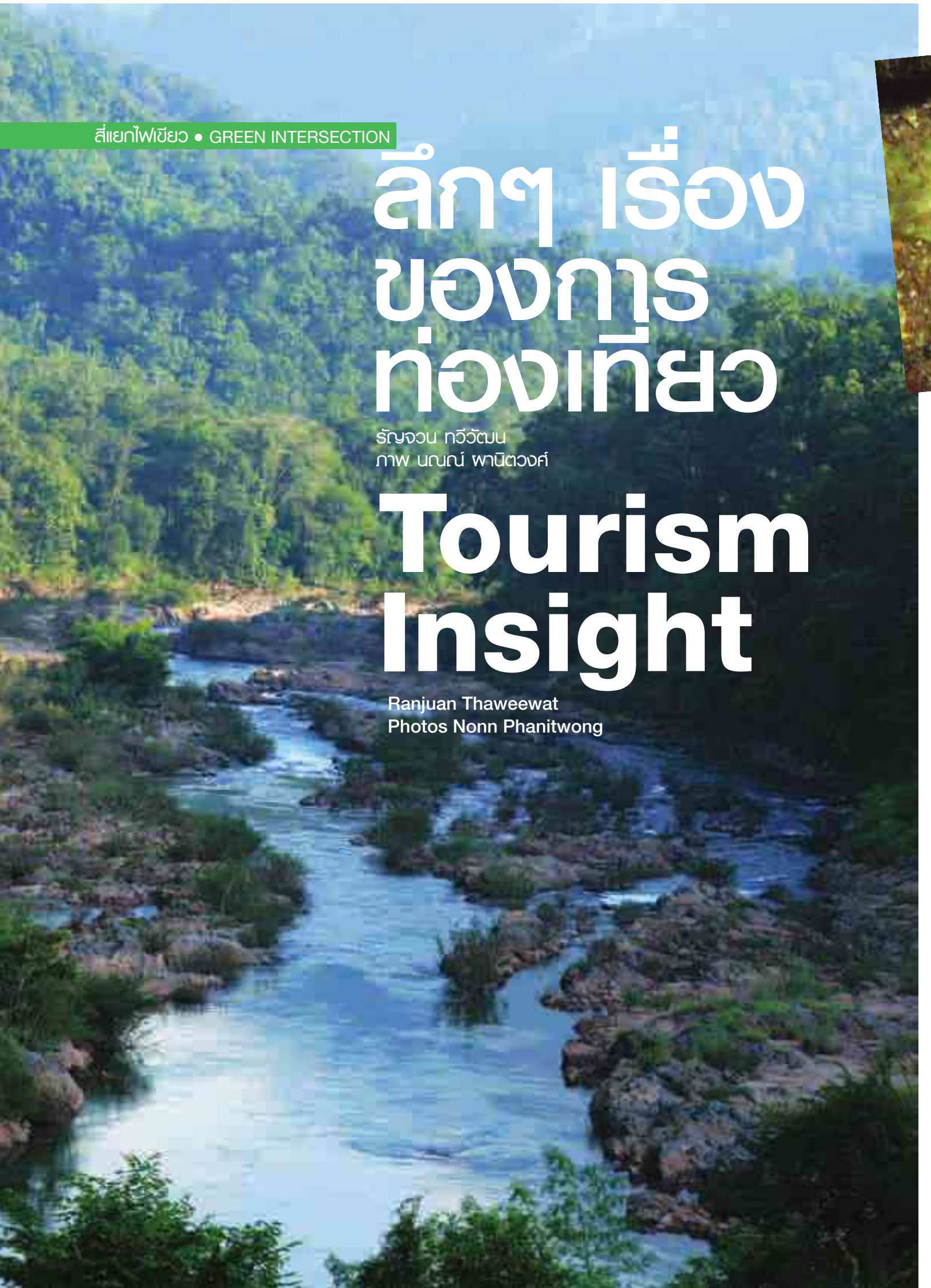

(หน้าตรงข้าม) น้ำว้าเป็นแหล่งน้ำสำคัญ เป็นทั้งแหล่งอาหาร การเกษตร แหล่งท่องเที่ยว ที่หลอมรวมเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนเป็นจำนวนมาก

(Facing page) Nam Wa, an important source of water as well as source of food and agriculture, has given rise to ways of life and cultures for the region.

(ซ้าย) ปลามัน – ปลาเฉพาะถิ่นในน้ำว้าที่แสนอร่อย แต่ใกล้สูญพันธ์

(Left) Pla Mun *(Garra parvifilum Fowler)*, an endemic species in Nam Wa that tastes so good but is near extinction.

ชีวิตคนชอบเที่ยวและมีอาชีพเป็นนักเขียนสารคดี ทำให้ดิฉันมีโอกาสได้เดินทางบ่อย จนหลายคนแอบบอกว่า “น่าอิจฉา” แต่ก็ยังมีเรื่องราวอีกมากมายที่อยากจะเรียนรู้ไม่มีวันจบสิ้น แม้แต่เรื่องราวที่ผ่านพบมานาน วันหนึ่งก็อาจจะเพิ่งรู้ว่าเรานี่ไม่รู้อะไรเลย

เรื่องเล่าเรื่องแรกเกิดขึ้นบนดอยสูงที่ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน เกือบสิบปีที่แล้วในแม่น้ำว้าอันเย็นใส ทุกวันจะมีชาวบ้านถือสวิงถือกระชอนออกย่ำเดินหาปลาไปตามสายน้ำ สุดยอดของอร่อยจากแม่น้ำสายนี้ คือ “ปลามัน” ซึ่งจะว่ายทวนน้ำขึ้นมาวางไข่ยังต้นน้ำน่านในช่วงเดือนมีนาคมของทุกปี ชาวบ้านจะรวมกลุ่มกันหรือฉายเดี่ยวออกหาปลามันกันคึกคัก ปลาจะมีไข่เต็มท้อง เวลานำมาย่างไฟน้ำมันจากปลาจะหยดลงบนถ่านส่งเสียงฉี่ๆ หอมเป็นที่สุด

ความโอชะของปลามันทำให้มีใบสั่งส่งตรงมาจากตัวเมืองแบบไม่อั้น ปลามัน 1 กิโล (หลายสิบตัวอยู่) จะขายได้ในราคา 80 บาท ตอนนั้นปลามันนับร้อยกิโลคือสินค้าชั้นหนึ่งที่พ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงที่นำทยอยลงสู่เมือง ดิฉันก็เป็นคนหนึ่งที่ติดอกติดใจรสชาติของปลาตัวโตกว่านิ้วมือนิดเดียวชนิดนี้เหมือนกัน ...ทุกวันนี้ยังแอบอยากกินอยู่ไม่วาย

จนเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ได้ยินข่าวจากแม่ค้าในตลาดสดของจังหวัดน่านว่า ปลามันหายากใกล้สูญพันธุ์ เพราะถูกจับอย่างมากในช่วงฤดูวางไข่ ดิฉันจึงเริ่มค้นคว้าจนพบว่า “ปลามัน” เป็นปลาในสกุล Garra — “ปลาเลียหิน” มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ *Garra parvifilum Fowler* เมื่อก่อนพบได้ทั่วไปบนภูเขาสูงในลำห้วยสาขาของแม่น้ำน่าน โดยระยะหลังมีข้อมูลทางวิชาการที่จัดปลามันอยู่ในสภาวะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์จริงดังข่าวด้วย

จากนั้นมาดิฉันก็ได้รู้จักกับ “ปลามัน” แสนอร่อยในมุมอื่น เช่น ปลามันเป็นสัตว์เฉพาะถิ่น (คือหาที่อื่นไม่ได้) เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพน้ำเพราะอยู่อาศัยได้เฉพาะในน้ำสะอาดและมีออกซิเจนในน้ำสูงเท่านั้น ปลามันที่วิ่งทวนน้ำขึ้นมาออกไข่ ไข่จะฟักเป็นตัวภายใน 18 - 19 ชั่วโมง รวมถึงได้ข่าวการอนุรักษ์ของชุมชนริมน้ำว้า (และชุมชนอื่นๆ อีกมากมายในจังหวัด) ที่ออกกฎระเบียบชุมชนประกาศพื้นที่ห้ามจับปลาเป็นช่วงๆ และห้ามจับปลามันในช่วงเดือนมีนาคมของทุกปีเกือบตลอดลำน้ำ

Being a traveler and a documentary writer gives me opportunities to go places. Many people would find it enviable. Still, I have found, there are endless things to learn. What you thought you already knew, you might one day find you had known nothing.

The first story I wish to relate happened almost 10 years ago on a highland in Tambon Bo Klua Nua of Bo Klua district in the northern province of Nan. In the cool water of Wa River then, villagers would fish with their nets. The most delicious fish is Pla Man, which normally swim against the stream to spawn during March every year. Villagers, in groups or individuals, would hunt for the fish which would be pregnant with eggs. When grilled, the fish oil would drop on the fire making sizzling sound and smelling heavenly.

Its delicious taste attracted buy orders from people living in cities. A kilogram of the fish (containing several of them, actually) cost a mere 80 baht. The fish, which was considered then as a first-class product, had drawn city middlemen to come right to the place and take away the fish by hundreds of kilograms. I was one of those who got hooked by the taste of the fish that is just a tad larger than my little finger.... Even today I still longs to have it in my mouth.

A couple years ago, I heard from a fresh market vendor in Nan that the fish had become nearly extinct because of unrelenting catch during its spawning season. My subsequent research informed me that the fish is in the genus Garra with a scientific name *Garra parvifilum Fowler.* It can be generally found in the tributaries of Nan River on the highland. Recently, research data have put it in the endangered species list.

Later I learned more about the tasty Pla Man. This freshwater animal is endemic to the area. Importantly it is an indicator of the water quality as it can only survive in clean water with a high level of dissolved oxygen. Its eggs hatch within 18-19 hours. I also learned about conservation efforts of communities along the Wa river as well as other communities in the province. They have issued a community rule prohibiting the catch of Pla Man in parts of the river and in March of every year.

สิ่งสำคัญอีกข้อที่ตระหนักถึงคือ ดิฉันในฐานะนักท่องเที่ยวก็เป็นคนหนึ่งที่เคยเสาะหาปลามันกินแบบกวาดซื้อโดยไม่ได้คิดถึงอย่างอื่นมาก่อน

การกินปลามัน หรือนิสัยที่มาพร้อมกับการเที่ยวอื่นๆ เช่น การซื้อ-เก็บกล้วยไม้หรือไม้ป่า การซื้อผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเปลือกหอยแสนสวย ก็ล้วนเป็นกรณีที่ทำให้ดิฉันอยากเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ที่พบเจอมากกว่าการเป็น “นักช็อป” หรือ “นักเที่ยว” ผู้ชอบชมและดื่มด่ำกับธรรมชาติแบบโรแมนติกเพียงอย่างเดียว เกิดความใส่ใจกับผลกระทบต่อธรรมชาติที่ตัวเองอาจเป็นผู้ก่อขึ้น และยังทำให้มีมุมมองเรื่องการท่องเที่ยวฉันมิตรที่ครอบคลุมถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่ผสมกลมกลืนอยู่กับสถานที่ เพราะไม่มีภู-ป่า-น้ำ-ทะเลใดที่ไร้คนพึ่งพิงอาศัย

จนในห้วงที่การท่องเที่ยวทางเลือกเริ่มเป็นกระแส คำชักชวนที่ให้นักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมตลาดเช้าของสถานที่ที่ไปเยือนโดนใจดิฉันมาก เพราะในบรรยากาศของตลาดสดยามเช้า เราจะได้เห็นสินทรัพย์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ รวมถึงการกินอยู่ประเพณี วัฒนธรรม หรือความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นที่เห็นได้จากสินค้าในตลาด ได้เรียนรู้ระบบนิเวศอันหลากหลายในบ้านเราได้อย่างดีก็ในตลาด ยิ่งถ้าได้พูดคุยถามไถ่ผู้คนที่เราพบเจอ ก็ยิ่งได้เรียนรู้ถึงชีวิต ความคิด ความรู้สึก ซึ่งอาจทำให้อดทึ่งในภูมิปัญญาจนต้องแสดงความเคารพพวกเขาด้วยซ้ำ

ในยุคที่ผู้คนโหยหาธรรมชาติ ถ้าเราออกไปท่องเที่ยวด้วยความสนุก อย่างช่างสังเกต อยากจะเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ไม่ทำลายได้อย่างแท้จริง และสำนึกเสมอว่าการไปเที่ยวของเรามิได้นำความเสื่อมหรือผลกระทบไปสู่ที่ที่เราเยือนที่มีความซับซ้อนทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของทุกชีวิตที่เกี่ยวเชื่อม ก็ไม่มีความจำเป็นต้องนำคำว่า Ecotourism หรือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มาใช้เป็นเครื่องมือรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีใจและการกระทำอันเป็นมิตรกับทุกๆ องค์ประกอบในสถานที่ที่เราไปถึง

เนื่องจากชอบเที่ยวในที่เย็นๆ น้ำตกจึงเป็นสถานที่เหมาะ

สถานที่หนึ่ง เมื่อได้เดินน้ำตกบ่อยๆ ความสนใจในเรื่องอื่นๆ นอกจากการเล่นน้ำหรือการปีนป่ายไปให้ถึงยอดก็ตามมา ดิฉันเริ่มอยากรู้อยากเห็นว่าสัตว์เล็กแมลงน้อย รวมถึงพืชพรรณมากมายที่พบเจอมีชื่อเสียงเรียงนามว่าอะไร ชีวิตของมันเป็นอย่างไร

ตอนนั้นดิฉันเริ่มหาข้อมูลอย่างเพลิดเพลิน เทียบรูปนับร้อยที่ถ่ายมากับหนังสือหรือข้อมูลในเวปไซต์ต่างๆ แล้วดิฉันก็ได้รู้จักกับชีวิตเพิ่มขึ้นอีกหลายชนิด รู้ว่าวัฏจักรของชีวิตหนึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นๆ รวมถึงวิถีชีวิตคนหรือชุมชนตรงไหนและอย่างไร ความรู้สึกนี้อาจคล้ายๆ กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบดูนก ดูผีเสื้อ ดูพันธุ์ไม้ เช่น กล้วยไม้ เฟิน ดอกหญ้า หรือกลุ่มอื่นๆ ที่ชอบดูสัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ฯลฯ

แม้พฤติกรรมเที่ยวเชิงลึกแบบนี้อาจจะมีอยู่ไม่มากนัก แต่ก็เป็นกำลังสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในแวดวงการท่องเที่ยว เพราะนักเที่ยวกลุ่มนี้จะรู้ลึกซึ้ง และรายงานถึงสถานการณ์ของพืชและสัตว์เหล่านั้นว่าอยู่ในสถานะไหน หายากใกล้สูญพันธุ์จากเหตุอันใด หรือสามารถเพาะขยายพันธุ์ได้แล้ว บางกลุ่มถึงกับกลายเป็นผู้ค้นพบสัตว์พันธุ์ใหม่ของโลกอยู่เนืองๆ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์กับนักท่องเที่ยวอื่นๆ ที่เริ่มหันมาสนใจการเที่ยวในลักษณะนี้ ทั้งยังเป็นแรงงานสำคัญในทางวิชาการ

ถึงแม้ว่ากลุ่มความสนใจแบบนี้จะมีอยู่ค่อนข้างจำกัด แต่ส่วนตัวดิฉันที่เป็นปัจเจก แค่คิดว่ามันสนุกและน่าภูมิใจที่เราสามารถบอกเพื่อนฝูงญาติมิตรได้ว่าพืชหรือสัตว์ที่เห็นชื่ออะไร ชีวิตความเป็นอยู่ของมันเป็นอย่างไร แบบสามารถมองเห็นคุณค่าของทุกชีวิตที่เกี่ยวโยงแนบแน่นต่อกันได้...แค่นี้ก็เพียงพอแล้ว

อย่างที่กล่าวไปในข้างต้นว่าการท่องเที่ยวทางเลือกเป็นรูปแบบความสนใจของคนเฉพาะกลุ่ม แต่คนกลุ่มใหญ่คือนักท่องเที่ยวทั่วไป คนท้องถิ่น หรือคนที่ดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้นๆ มีความเป็นไปได้มากว่านักท่องเที่ยวและคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อาจมองข้ามคุณค่าจากเรียนรู้ว่าทำไมน้ำจึงใสป่าจึงสวย หรือสิ่งละอันพันละน้อยของชีวิตอื่นๆ เพราะมองไม่เห็น หรือเห็นเป็นประจำจนชินตาเสียแล้ว สถานที่ท่องเที่ยวจึงเป็นเพียงการเปลี่ยนบรรยากาศ เปลี่ยนที่กินที่นอนเพื่อพักผ่อนหย่อนใจในฐานะของ “ผู้เสพ” หรือ “ผู้ซื้อ” บริการจากการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ผลพวงจากพฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบเสพหรือซื้อ ก็ทำให้การรณรงค์เรื่องการท่องเที่ยวกลายเป็นการตลาดและการโฆษณาโดยขาดเรื่องลึกๆ ของการท่องเที่ยวที่เป็นความสนุกในด้านการเรียนรู้ การศึกษา หรือการปลูกฝังจิตสำนึกที่แท้จริงของการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีก็ยังมีน้อยไป

ดิฉันมีโอกาสได้ฟังการสัมภาษณ์คุณพจนา สวนศรี มีคำพูดประโยคหนึ่งที่ทำให้มองเห็นบางสิ่งเพิ่มขึ้นว่า “ไม่มีคำว่าเข้มแข็งตลอดไปหรือยั่งยืนได้ตลอดกาล” การทำงานทุกอย่างมีทั้งช่วงที่สำเร็จ เบาบาง หรือช่วงที่ต้องกลับไปล้มลุกคลุกคลาน ดังนั้นวิธีคิดและการปฏิบัติเรื่องกระบวนการท่องเที่ยวที่ดีจำเป็นต้องสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่ากับนักท่องเที่ยวหรือผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวเองขยายผลให้ได้อย่างกว้างขวาง และปรับเปลี่ยนกระบวนการให้สอดคล้องกับความเป็นไปของยุคสมัยตลอดเวลา

เรื่องสุดท้ายเป็นความคิดเห็นส่วนตัวจริงๆ ดิฉันคิดว่าสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติที่สุด หมายถึงไร้การปรุงแต่งของรสนิยมคือที่ท่องเที่ยวอันน่าปรารถนา เพราะหลายครั้งที่ได้เห็นรสนิยมมากมายของผู้ดูแลที่ประดับประดาแต่งแต้มอยู่ในธรรมชาติ เห็นแล้วก็อด >_< ไม่ได้

เรื่องเล็กๆ ที่อยากยกตัวอย่าง เช่น การถางป่ารกๆ เป็นสวนญี่ปุ่น สนามหญ้าเขียวงาม บ้านพักทรงยุโรป มีคาราโอเกะไว้บริการ หรือป้ายบอกสถานที่ที่สร้างจากปูนสูงใหญ่ราวอนุสาวรีย์ ทางเดินศึกษาธรรมชาติลาดปูนขนาดรถสองคันวิ่งนิ่มๆ สวนกันได้สบายๆ ดิฉันไม่อยากให้สถานที่ท่องเที่ยวกลายเป็นแบบนี้ไปเสียหมด

ขอแบบเดิมๆ เหลือไว้ให้นักท่องเที่ยวแบบดิฉันบ้างก็จักขอบพระคุณอย่างสูง ...ด้วยมิตรภาพ..■

I have since come to realize that I was just like any other tourists who go look for the exotic fish to consume without thinking of the consequences for the animal.

My taste for Pla Man as well as other habits that came with my traveling, such as buying or collecting wild orchid, wild plants or products made of sea shells, somehow make me eager to learn more about all that I have encountered than just being a shopper or traveler who loves nature for its "romantic ambience". I have become concerned about impacts to the environment that I have caused. Moreover, I have since developed a tourism-friendly attitude that extends to people and their way of life because there is no mountain, forest, river or sea without communities.

When alternative tourism became a trend, its promotion of local market tours left me with a good impression because there we could see local resources from nature on display as well as the local custom, culture and way of life. We get to learn about biodiversity available in our own backyard, so to speak. The more we learn about the locals' life, their thoughts and feelings, the more amazed we are and respect we have about their wisdom.

In an era when people yearn to be close to nature, if we go on a trip packed with fun, curiosity, eagerness to learn and understand, and realization of our impact on nature, society and culture of the place and people we visit, then there would be no need for the word "ecotourism" as a tool to promote tourists' awareness.

AS I LIKE TO TRAVEL TO FRESH AND COOL PLACES, waterfalls are one of my favorites. The more waterfalls I visit, the more I become interested in other activities besides jumping into water or climbing to the top of a mountain. Little insects as well as the innumerable species of fauna and flora have drawn my interest to know what they are called and what their life cycle is.

I have since formed a habit of doing research from books and the internet to find information about the various fauna and flora in the photos that I took. I have become more informed about the various lives in nature, their life cycle and their relationship with other beings including local people and communities. This feeling may be similar to people who have keen interest in birds, butterflies, plants or even reptiles.

While this type of "in-depth traveling" may not be popular, it could be an important force in building up new knowledge in tourism. Tourists of this type will be knowledgeable and could help in observing and reporting the state of the fauna and flora, whether certain species are facing threats or could be propagated to help them survive. Indeed, some of these tourists have helped identify new species. This type of information would be useful for the general tourists but more so for the academic world.

Admittedly, this group of tourists would be a small minority. As an individual, however, I find this kind of tourism much more fun and fulfilling. I was always proud when I could describe to friends and families the details of plants or animals we happened to encounter. It gives me satisfaction to be able to show them how each and every life is intricately intertwined.

As I said, alternative tourism is a matter of interest to only a limited number of individuals or groups. The majority of tourists – and local people as well – tend to overlook the value of learning about the little things in nature and why water is clear and forests are beautiful. That's probably because those things have been much familiar to them. Natural attractions thus are considered just places for a change of scenery and atmosphere and places to eat and relax

This type of "consumerist tourism" has rendered the ecotourism campaign a mere marketing ploy that is devoid of the fun of learning and the need to be environmentally and socially aware.

I happened to have a chance to listen in on an interview with Pojana Suansri, a community-based tourism pioneer. Some of the things she said struck me. "Strength and sustainability is not forever," she said. There is a mix of success, mediocrity and hardship in everything we do. Therefore, the thinking and doing about tourism development must evolve continually. Tourists as well as those responsible for managing attractions must evolve along with the times.

Lastly, this is my personal point of view. I think that truly natural tourist attractions should be just that – nature without any make-up. There were times when the taste exhibited by the keepers of those attractions in "managing" the places made me feel >_<. Some examples of these include a well-manicured lawn or a Japanese-style garden in what should be a wild forest, European-style lodgings, karaoke restaurants, huge signs that are more fitting as monuments, or wide, concrete-paved nature-study trails.

Leaving some of them as primitive as they are for tourists like me would be much appreciated…. With friendship. ■

ชายทะเลในเขตเมืองเก่าโคชินที่เต็มไปด้วยนักท่องเที่ยวชาวอินเดีย...และขยะ
Seashore of the old city Kochin, full of Indian tourists.....and garbage.

ความทรงจำจากอินเดีย

เรื่องและภาพ เป้สีฟ้า

จากการเดินทางไปอินเดียหลายครั้งด้วยความติดใจในสิ่งที่หาที่อื่นไม่ได้ในโลกใบนี้ ฉันไม่เคยหวังว่าในประเทศที่มีพลเมืองมากเป็นที่สองในโลก (1.13 พันล้านคน ณ มีนาคม 2551) มองไปทางไหนมีแต่ผู้คนและกองขยะจะได้พบเรื่องน่าประทับใจด้านสิ่งแวดล้อมจนอยากเอากลับมาทำในเมืองไทยอันแสนสงบของเรา...แต่ก็ได้พบ

ที่เมืองโคชิน อันเป็นเมืองธุรกิจใหญ่ของรัฐเคราลา รัฐทางใต้สุดของอินเดีย เมืองนี้เป็นศูนย์กลางการคมนาคมและการท่องเที่ยวของอินเดียใต้ เมื่อไปถึงใครๆ ก็ต้องแวะไปเยี่ยมชมเมืองเก่าที่ในอดีตเคยเป็นศูนย์กลางการค้าเครื่องเทศ อยู่บนเกาะที่นั่งเรือไปเพียงไม่กี่นาที...มีนักท่องเที่ยวไปพักเขตเมืองเก่ามากจนเกสต์เฮ้าส์ผุดเป็นดอกเห็ดและมีปัญหาน้ำขาดแคลน

สิ่งที่ฉันประทับใจไม่ใช่พระราชวังมัทแทนเชอรี่ที่สร้างตั้งแต่สมัยพวกโปรตุเกสครองเมือง สุสานดัช หรือโบสถ์เซนต์ฟรานซิส โบสถ์ที่เก่าแก่ที่สุดในอินเดียที่เคยเป็นที่ฝังศพของวาสโก ดา กามา นักสำรวจเลื่องชื่อชาวโปรตุเกสที่นำกองเรือจากยุโรปไปอินเดียเป็นคนแรก ก่อนที่จะถูกย้ายไปฝังในโปรตุเกสในเวลาต่อมา

ในร้านกาแฟเล็กๆ ในซอกทางเดินลัดเลาะจากแนวชายหาดที่ต้องเดินผ่านสวนสาธารณะที่เต็มไปด้วยหญ้าและกองเผาขยะเหม็น

Memorable India

Story/Photos Pae Sifah

Astounded by its uniqueness, I visited India several times but never expected any environmental impression from the country densely packed with the second largest population in the world (1.13 billion as of March 2008) and plenty of garbage everywhere. Finally, however, I did.

Cochin, a major business center in the state of Kerala at the southernmost tip of India, is popular among tourists as a center of transportation and tourism, encompassing an ancient town situated on an island just a few minutes away by boat. This old town once was a center of spices trade. At present, its popularity was witnessed by the large number of guesthouses, resulting in a shortage of water.

What impressed me most was not Mattanchery Palace built during the Portuguese invasion, the Dutch Cemetery, or St. Francis Church, the oldest church in India where the remains of Vasco Da Gama, a Portuguese explorer who commanded

ป้ายประกาศเขตปลอดพลาสติกที่เก่าคร่ำในฐานะผู้บุกเบิก
Old sign of the plastic-free zone by the pioneer.

คลุ้ง ด้านหน้าร้านมีแกลเลอรี่โปร่งโล่ง ด้านในตกแต่งด้วยบรรยากาศธรรมชาติ (ที่ไม่ตกแต่ง) มองเห็นต้นไม้ใหญ่ตะไคร่เขียวครึ้ม ขายกาแฟและอาหารง่ายๆ พอให้ดื่มกินพักเหนื่อย

ก็อีกนั่นแหละ ฉันไม่ได้ประทับใจภาพวาดสวยเก๋ กาแฟหรืออาหารอร่อย แต่สิ่งที่ติดใจฉันมาจนถึงทุกวันนี้เป็นเพียงสิ่งเล็กๆ ที่ร้านอาหารส่วนใหญ่ไม่เคยนึกถึง นั่นคือป้ายประกาศ “ที่นี่จำหน่ายเฉพาะน้ำกรองจากขวดแก้ว (เก่า) ที่ฆ่าเชื้อด้วยความร้อนแล้ว ปลอดภัยต่อสุขภาพ เพื่ออนุรักษ์เมืองโคชิน”

ที่ไมซอร์เมืองหลักทางภาคใต้ของอินเดียอีกเมืองหนึ่งที่มีชื่อเสียงด้านความสวยงามของพระราชวังไมซอร์ที่ภายในสุดแสนอลังการด้วยเครื่องตกแต่งล้ำค่า ยามค่ำคืนบางคืนจะเปิดไฟสว่างไสวราวกับเป็นคืนพระจันทร์เต็มดวง ที่นี่ยังเป็นแหล่งผ้าไหม และหัวน้ำหอมจากไม้จันทน์ (sandal wood) ราคาแพงลิ่ว

การพบเห็นแหล่งท่องเที่ยวไฮไลต์เช่นนี้ก็น่าตื่นตาตื่นใจอยู่หรอก แต่จนถึงบัดนี้ก็จำรายละเอียดไม่ได้แล้วเพราะไม่ได้ “กินใจ” เท่ากับสิ่งเล็กๆ ที่คนส่วนใหญ่มองไม่เห็นบนวัดศรีจัมมุนดี วัดบนภูเขาสูงห่างจากตัวเมืองไม่กี่กิโลเมตรซึ่งเป็นที่นับถือเช่นเดียวกับที่คนเชียงใหม่นับถือพระธาตุดอยสุเทพว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง

คุณอาจเคยได้ยินว่าเมื่อสองสามปีที่แล้วเมืองมุมไบหรือที่เราคุ้นชื่อกันว่าบอมเบย์เกิดน้ำท่วมใหญ่ฉับพลัน ต่อมารัฐบาลประกาศห้ามจำหน่ายจ่ายแจกถุงพลาสติกชนิดบางที่เป็นต้นเหตุน้ำท่วมเพราะไปอุดขวางทางเดินน้ำ แล้วเมืองใหญ่ๆ ในอินเดียก็เริ่มดำเนินรอยตาม แต่ที่ดังไปทั่วโลกเมื่อช่วงปลายปีที่แล้วต่อต้นปีนี้ก็คือรัฐบาลจีนเอาอย่างด้วยการเตรียมออกกฎหมายห้ามใช้ถุงพลาสติกชนิดบางเช่นกัน

เชื่อหรือไม่ว่าที่วัดศรีจัมมุนดีเขาประกาศให้เขตวัดเป็นเขตปลอดพลาสติกก่อนหน้านั้นมาหลายปี

ก่อนที่กระแสโลกร้อนจะดังกระหึ่มเหมือนเช่นทุกวันนี้

ไม่ต้องเข้าป่าปีนเขาดำน้ำเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นนักท่องเที่ยวผู้รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวในตัวเมืองใหญ่ ท่ามกลางตึกรามและสิ่งก่อสร้างก็สามารถทำให้เป็นอีโคทัวร์แบบเมืองๆ ได้เหมือนกัน ■

the first ships to sail directly from Europe to India, was buried before being transferred later to Portugal. But, it was a little cafe with an airy gallery at the front embracing unadorned natural surrounding, where I found after walking across a park full of grass and a huge pile of burning rubbish along beachside pathways.

Again, I was not impressed by the stylish paintings, decent coffee or delicious food in the cafe, but a small thing that most people might overlook, that is, a sign announcing “Here we sell only filtered water from a (used) glass bottle made germ-free by heat and safe to your health to help conserve Cochin.”

AS FAR AS MYSORE IS CONCERNED, this city is popular for its celebrated palace ornately decorated with luxurious accessories. Some nights, the palace would be brightened by lights, as if there was a full moon. It is also a trade center for silk and expensive perfume made of sandal woods.

Popular tourist attractions might seem exciting, but they were not as memorable as some hideaways. Chamundeshwari Temple, for instance, situated on a high mountain not so far from the city, is respected by Indian people as the nation’s holy place similar to Thailand’s Wat Phra That Doi Suthep for the Chiang Mai natives.

You might have heard about a major flash flood in Mumbai, or formerly Bombay, a couple of years ago. Following that incident, Indian government issued an announcement prohibiting the sale or distribution of any thin plastic bags which were blamed for clogging waterways. Later, other big Indian cities followed suit. What made this into the world’s headlines is that China will soon adopt a similar rule.

Believe it or not, Chamundeshwari Temple has made its compound a plastic-free zone many years before, even before global warming has become a hot issue like it is today.

One doesn’t have to go hiking in a forest or climbing a mountain to be a nature-loving, environmentally-friendly tourist. Traveling in major cities amid buildings and other structures could also be made an ecotourism trip, albeit urban style. ■

พิธีมอบรางวัลสัญลักษณ์ตัว G

Small and medium-sized producers are presented with the G Label for employing clean and environmentally-friendly production process. The website ThaiEcoMarket.com was also launched.

เว็บไซต์ใหม่แนะนำ สินค้าและบริการสีเขียว

ในยุคที่คนไทยกำลังตื่นตัวกับการปรับพฤติกรรมการบริโภคให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมจึงได้เปิดตัวเว็บไซต์ www.ThaiEcoMarket.com ขึ้น เพื่อเป็นช่องทางสนับสนุนให้คนไทยได้มีแหล่งรวบรวมข้อมูลสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรืออีโคโปรดักส์ (Eco Product) ให้เข้าไปเลือกซื้อเลือกใช้ หรือศึกษาทำความรู้จักกับสินค้าประเภทนี้มากขึ้น

ในช่วงเริ่มต้นได้รวบรวมสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐานการรับรองของฉลากเขียว หรือ Green Label ที่ได้ให้การรับรองสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากขั้นตอนการจัดหาวัตถุดิบการผลิต การขนส่ง การใช้งาน และการจัดการหลังหมดอายุการใช้งานน้อยกว่าเมื่อเทียบกับสินค้าอื่นที่มีลักษณะการใช้งานอย่างเดียวกัน ซึ่งจากข้อมูลปัจจุบัน ประเทศไทยมีสินค้าที่ได้รับการรับรองฉลากเขียวซึ่งเป็นตราสัญลักษณ์ที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลกกว่า 20 กลุ่มผลิตภัณฑ์ จาก 31 บริษัทผู้ผลิต อาทิ หลอดฟลูออเรสเซนต์ ตู้เย็น สีทาบ้าน เครื่องสุขภัณฑ์ เครื่องปรับอากาศ กระดาษ สบู่ รถยนต์ เครื่องถ่ายเอกสาร เป็นต้น ThaiEcoMarket ได้รวบรวมธุรกิจบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะบริการโรงแรมและที่พักตามมาตรฐานใบไม้สีเขียว หรือ Green Leaf ที่ได้ให้การรับรองกับธุรกิจบริการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากขั้นตอนการจัดหาวัตถุดิบ การใช้ทรัพยากรและพลังงานในช่วงการให้บริการ และการจัดการของเสียที่เกิดขึ้นจากการให้บริการน้อยกว่า เมื่อเทียบกับการให้บริการอื่นที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน ซึ่งปัจจุบันมีผู้ให้บริการโรงแรมและที่พักที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐานใบไม้สีเขียวแล้วถึง 105 ราย

นอกจากจะเป็นการนำระบบสารสนเทศมาพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีแหล่งเลือกซื้อเลือกใช้สินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมแล้ว www.ThaiEcoMarket.com ยังช่วยผลักดันให้

A New Website for Green Products and Services

หน้าเว็บไวต์ www.ThaiEcoMarket.com
The intro page of website www.ThaiEcoMarket.com.

As Thai people today pay more attention to green consumption, the Department of Environmental Quality Promotion launches a website – http://www.ThaiEcoMarket.com – as another channel to inform consumers about green products and services or the so-called eco-products.

The website provides a collection of products certified under the Green Label program for their environmentally friendly processes from the selection of materials, transportation, applications to their after-use management. Thailand currently offers 20 groups of products from 31 manufacturers certified with the world's recognised Green Label, including fluorescent bulbs, refrigerators, paint, sanitary ware, air-conditioners, paper, soap, automobiles, and photocopiers.

ThaiEcoMarket is a source of environmentally friendly services, including hotels, resorts and accommodations which meet the stringent standards of Green Leaf. Green Leaf is a standard for services that cause less environmental impact than similar businesses in the selection of materials, the usage of resources and energy and efficient waste management. At present, 105 hotels and accommodations have received Green Leaf certification.

Apart from providing information for consumers on green products and services, www.ThaiEcoMarket.com also helps stimulate manufacturers to pay attention to the environmental impact caused by the production of products and services. The website contains information for businesses to learn about an environmentally sound production process and apply it in their own operations. They can also apply for membership and post their environmentally friendly process on the website.

Samui and Lanta Participate in Green Leaf Program

The Department of Environmental Quality Promotion has compiled information to promote the environment in tourist destinations and public participation in Koh Samui of Surat Thani province and Koh Lanta of Krabi province. This project is aimed at encouraging business establishments to be interested in environmentally-sound business practices or Green Tourism. Businesses and communities will play a role from the start of the project to set standard for "green accommodations" as well as evaluation process to ensure that the standards would be the product of joint efforts of all sectors in the communities and that everyone would help protect natural resources and the environment.

In 2007, information was compiled and maps made of all hotels and resorts on Lanta Island certified as green establishments. Some 30 hotels and resorts were certified. They have been classified

บริษัทผู้ผลิตหันมาให้ความสนใจและเลือกผลิตสินค้าและบริการที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยภายในเว็บไซต์ได้จัดส่วนสำหรับภาคธุรกิจให้เข้ามาศึกษาถึงกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปปรับใช้ในกระบวนการผลิต และสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกเพื่อนำข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของตนเองเข้าร่วมเผยแพร่ทางเว็บไซต์

ชุมชนสมุย-ลันตา ร่วมจัดมาตรฐานโรงแรมสีเขียว

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม จัดทำโครงการจัดทำฐานข้อมูลส่งเสริมสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของประชาชน ในพื้นที่เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เพื่อสนับสนุนให้สถานประกอบการสนใจดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือ Green Tourism โดยส่งเสริมให้สถานประกอบการและชุมชนในพื้นที่ได้เข้ามีส่วนร่วมกับโครงการตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานประกอบการที่พักสีเขียวไปจนถึงในขั้นตอนของการตรวจประเมิน เพื่อให้เกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวเป็นเกณฑ์ที่มาจากความเห็นร่วมกันของทุกภาคส่วนในชุมชน และให้ทุกคนสามารถดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนร่วมกันได้

ในปี 2550 ที่ผ่านมา นอกจากการจัดทำข้อมูลและแผนที่โรงแรม รีสอร์ทที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานสีเขียวในพื้นที่เกาะลันตาแล้ว ยังได้มีการประเมินผลโรงแรม รีสอร์ท มาตรฐานสีเขียวออกเป็น 3 ระบบ ซึ่งมีโรงแรมและรีสอร์ทในพื้นที่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ได้รับมาตรฐานสีเขียวกว่า 30 แห่ง โดยแบ่งเป็นระดับ Gold Class จำนวน 5 แห่ง ระดับ Silver Class จำนวน 17 แห่ง และระดับ Green Class จำนวน 13 แห่ง โดยโรงแรมและรีสอร์ทที่ได้รับมาตรฐานระดับ Gold Class ได้แก่ ลยานะรีสอร์ทแอนด์สปา พิมาลัยรีสอร์ทแอนด์สปา ศรีลันตารีสอร์ท มูนไลท์เบย์รีสอร์ท และเดอะนริมา

ฉลาก G ผลิตภัณฑ์นี้ใช้เทคโนโลยีสะอาดและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

เพื่อให้กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็กหรือกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนสามารถเข้าร่วมสร้างกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้จัดทำโครงการส่งเสริมการผลิตและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเกิดการพัฒนากระบวนการผลิตโดยการใช้เทคโนโลยีที่สะอาด และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการเพิ่มช่องทางทางธุรกิจให้กับกลุ่มผู้ประกอบการสามารถส่งสินค้าไปจำหน่ายได้ทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ และเพิ่มทางเลือกให้ผู้บริโภค

กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ผ่านเกณฑ์การผลิตและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตามหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เน้นการลดมลพิษ ณ แหล่งกำเนิด หรือเทคโนโลยีสะอาด (Clean Technology) ได้แก่ มีการใช้วัตถุดิบในกระบวนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ มีการลดหรือหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีหรือวัตถุดิบที่เป็นอันตราย มีการประหยัดพลังงานหรือใช้พลังงานที่สะอาดขึ้น มีการนำวัสดุเหลือใช้

ขั้นตอนหนึ่งของการทำกระดาษสา

One of the processes in the production of Sa paper.

หรือพลังงานกลับมาใช้ใหม่หรือใช้เทคโนโลยีหมุนเวียน และมีการจัดการมลพิษที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตที่มีการกำหนดไว้

สัญลักษณ์ตัว G นี้แบ่งออกเป็น 3 ระดับได้แก่ ระดับดีเยี่ยม เป็นสัญลักษณ์ตัว G สีทอง ระดับดีมาก เป็นสัญลักษณ์ตัว G สีเงิน และระดับดี เป็นสัญลักษณ์ตัว G สีทองแดง

ในปีที่ผ่านมา ได้มีการมอบรางวัลให้กับสถานประกอบการที่ผ่านเกณฑ์การผลิตและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมใน 4 กลุ่มผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์กระดาษสา ผลิตภัณฑ์สุรากลั่น ผลิตภัณฑ์สิ่งทอขนาดเล็ก และผลิตภัณฑ์ผักและผลไม้แช่เย็น/แช่แข็ง ในพื้นที่ 6 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แพร่ น่าน ลำปาง และลำพูน

ผู้ประกอบการกว่า 100 รายสมัครเข้าร่วมโครงการ โดยในแต่ละกลุ่มผลิตภัณฑ์จะมีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อเกณฑ์ที่จัดทำขึ้น และมีพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำในการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตให้เป็นไปตามกระบวนการผลิตที่สะอาด

ปัจจุบันมีสถานประกอบการผ่านเกณฑ์การคัดเลือกทั้งสิ้น 33 ราย ได้แก่ ผู้ประกอบการสุรากลั่นจำนวน 15 ราย แบ่งเป็นระดับดีเยี่ยม 3 ราย ระดับดีมาก 4 ราย และระดับดี 8 ราย ผู้ประกอบการสิ่งทอขนาดเล็กจำนวน 7 ราย เป็นระดับดีทั้งหมด ผู้ประกอบการกระดาษสาจำนวน 6 ราย แบ่งเป็นระดับดีมาก 1 ราย และระดับดี 5 ราย และผู้ประกอบการผักและผลไม้แช่เย็น/แช่แข็งจำนวน 5 ราย แบ่งเป็นระดับดีเยี่ยม 2 รายและระดับดีมาก 3 ราย

ผู้ประกอบการที่ได้รับการประเมินระดับดีมาก หรือได้รับสัญลักษณ์ตัว G สีทองในกลุ่มผลิตภัณฑ์สุรากลั่นได้แก่ วิสาหกิจชุมชนนงคราญพานิช กลุ่มเกษตรกรบ้านริมกวง และกลุ่มเกษตรกรผสมผสาน กลุ่มผลิตภัณฑ์กระดาษสา ได้แก่ บริษัท ซี.เอส.พี. เชียงใหม่กระดาษสา จำกัด และกลุ่มผลิตภัณฑ์ผักและผลไม้แช่เย็น/แช่แข็ง ได้แก่ บริษัท ยูเนี่ยนเฟรช (2003) จำกัด และบริษัท เชียงใหม่โฟรเซ่นฟูดส์ จำกัด(มหาชน) สำหรับผู้ที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินได้มีปรับปรุงตามข้อแนะนำอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตไปสู่การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมต่อไป ■

ผลิตภัณฑ์กระดาษสา ที่ได้รับฉลาก G
Some samples of products made of Sa plant paper.

into three groups: the Gold Class (5), Silver Class (17) and Green Class (13). More than 30 hotels and resorts were certified as Green Leaf. The Gold Class awardees include Layana Resort and Spa, Pimalai Resort and Spa, Sri Lanta Resort, Moonlight Bay Resort and The Narima.

G Label for Environmentally-friendly and Clean Technology

In order to provide Small and Medium-sized Enterprises (SMEs) and local communities with access to ecologically sound production process, the DEQP has initiated a project to promote green products and services campaign aiming at encouraging business operators to develop new production processes using clean technology that helps protect the environment. The ecologically sound processes will help manufacturers increase their competitiveness in both domestic and global markets, while offering more choices for consumers.

Clean technology is a means to provide products and services, which are environmentally friendly while minimizing pollution in the process. This advanced technology also focuses on efficient use of raw materials, minimization or avoidance of chemicals and hazardous substances in the process, recycling, energy saving, and efficient hazardous waste management.

The G Label is classified into three levels – golden G for excellent, silver G for very good and copper G for good.

Last year, many enterprises in six provinces from northern Thailand including Chiang Mai, Chiang Rai, Phrae, Nan, Lampang and Lumphun received G Label. The label was given to four different types of industries – Sa paper, distilled liquor, small textiles as well as frozen/chilled vegetables and fruits.

More than 100 enterprises have participated in the project. They are trained on the criteria of environmentally friendly production and are asked to make comments on the drafted standards. Advisors are ready to provide advice on how to adapt their businesses to meet environmental requirements.

Currently, 33 enterprises have satisfied the criteria. Fifteen of them are distilled liquor producers with three classified as excellent, 4 very good and 8 good. Seven textile producers were evaluated good. Six Sa paper producers were certified with one classified as excellent, the remaining five as good. Five enterprises from the frozen/chilled vegetable and fruit industry won two golden awards and three silver awards.

The winning line up for golden awards from the distilled liquor category was as follows: Nongkhran Phanit community enterprise, Baan Rim Kuang Agricultural Group, and the Mixed Farming Group. Excellence performance for Sa paper production went to C.S.P. Chiang Mai Sa Paper Co., Ltd., and for the frozen/chilled vegetable and fruit industry to Union Fresh (2003) Co., Ltd. and Chiang Mai Frozen Foods Plc.

Advice is continuously provided for enterprises which have yet to pass certification to help them adjust and improve their production process to meet the environmental criteria in the future. ■

Green Line

เส้นทางสีเขียว

ฉบับที่ 23 • พฤษภาคม - สิงหาคม 2551
Volume 23 • May-August 2008

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
Department of Environmental Quality Promotion, Ministry of Natural Resources and Environment

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฤๅจะหลงทาง?

ECOTOURISM Benign as it may sound?

กรุณาส่ง

กองบรรณาธิการวารสารเส้นทางสีเขียว
กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
49 พระราม 6 ซอย 30 ถนนพระราม 6
กรุงเทพฯ 10400

สมเด็จ

มาจับคู่ให้ "ป่า-เขา-ทะเล-สัตว์ป่า" กันเถอะ

สถานที่ท่องเที่ยวในภาพนี้อยู่ในอุทยานแห่งชาติอะไรเอ่ย ?
เอ!!! ทะเลนี้อยู่ที่ไหน ภูเขาลูกนี้ก็ดูคุ้นๆ ...อะๆๆ
นึกออกแล้วจ้า

 ป่าเมฆสูงสุดแดนสยาม	อช.ภูหินร่องกล้า
 ชมพูภูคา ป่าปาล์มยักษ์	อช.น้ำหนาว
 สวนสนบนภูหนาว	อช.ทุ่งแสลงหลวง
 ทุ่งสะวันนาแห่งผืนป่าไทย	อช.ภูสอยดาว
 มหัศจรรย์ธรณีสัณฐาน ลานหินปุ่ม	อช.ดอยภูคา
 ทุ่งไม้ดอกกลางป่าสน	อช.ดอยอินทนนท์

 มนต์เสน่ห์น้ำตกหินปูน	อช.ป่าหินงาม
 ธารมรกตแห่งป่าตะวันตก	อช.หมู่เกาะช้าง
 เกาะสวรรค์ทะเลตะวันออก	อช.เขื่อนศรีนครินทร์
 เสียงสะอื้นของช้างป่า	อช.ผาแต้ม
 ลานหินงาม ทุ่งกระเจียว	อช.เอราวัณ
 ป่าสนบนยอดภู	อช.เขาใหญ่
 ภาพพันปีที่ริมสันโขง	อช.ภูกระดึง

หมายเหตุ:อช.หมายถึงอุทยานแห่งชาติ

ช่วยกันโหวตหน่อยนะ

อุทยานแห่งชาติที่คุณเคยไปเที่ยวมา ที่ไหนโดนสุดๆ สวยคักๆ จัดการได้ขั้นเทพ
วารสารเส้นทางสีเขียว จักมอบประกาศนียบัตรไว้เป็นกำลังใจแก่อุทยานฯ นั้น เพื่อรักษาความดีไว้ถึงรุ่นโหลนนนน เป็นที่เที่ยวสุดดดยอดของคนไทยต่อไปนานๆ เลยจ้า

ชื่ออุทยานฯ

.....

เหตุผล.....

.....

.....

.....

ลุ้นรับเสื้อยืดแสนน่ารัก "สัตว์เล็กน่าจืด" 5 รางวัล และของตอบแทนน้ำใจสำหรับผู้ร่วมสนุกทุกท่าน กรุณาแฟกซ์คำตอบกลับมาที่ 02-2985629,02-379-5938 หรือส่งไปรษณีย์ตามที่อยู่ด้านหลังค่ะ

ชื่อ-นามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์.....

อีเมล.....

เส้นทางสีเขียวฉบับที่ 24 "สิ่งแวดล้อมศึกษา" มีเกมส์สนุกแกล้มความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม เพื่อแบ่งปันให้เพื่อนๆ ทั่วเมืองไทยส่งกลับมาได้ค่ะ ทางทีมงานจักขอบพระคุณอย่างสูงและมีของตอบแทนน้ำใจมอบให้จ้า

ประชาธิปไตยรากหญ้า คลื่นแห่งอนาคต

ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดในประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนระหว่างรัฐธรรมนูญปี 2540 และฉบับปี 2550 ปรากฏอยู่ในหมวดที่ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ได้เน้นย้ำและเพิ่มเติมเนื้อหาเรื่องนี้ในมาตรา 287 ที่ให้สิทธิประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น "โดยองค์กรส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วย"

นอกจากนี้ องค์กรท้องถิ่นต้องให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับ "การกระทำ" ที่จะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นก่อนจะกระทำการดังกล่าว และประชาชนสามารถร้องขอให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนจะมีการกระทำเกิดขึ้น แม้จนกระทั่งนำไปสู่การลงประชามติในท้องถิ่น

ดังนั้น แม้ว่ารัฐธรรมนูญไม่ได้ชี้ชัดว่าวิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมควรจะเป็นรูปแบบใด แต่ก็พออนุมานได้ว่า อย่างน้อยๆ ก็น่าจะมีการจัดประชุมหรือสัมมนาเพื่อให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนต่อนโยบายหรือโครงการที่จะมีขึ้น แม้จนกระทั่งรวมถึงการให้ประชาชนได้ร่วมในการตัดสินใจโดยให้มีตัวแทนอยู่ในคณะกรรมการต่างๆ หรือให้มีการลงประชามติ เป็นต้น

มาตรา 290 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยได้เพิ่มวรรคหนึ่งที่

Grassroots Democracy: Wave of the Future

A CLEAR DIFFERENCE BETWEEN THE 1997 AND 2007 CONSTITUTIONS on the issue of public participation appears in the chapter on local administration.

The current constitution expands on this issue in Article 287 which grants local citizens the right to participate in the running of local administration organizations (LAOs), stressing that the LAOs must initiate a process in which citizens may participate.

In addition, the LAOs must provide information about its "action" that will have an impact on the life of local citizens before proceeding with such action and the people have the right to public hearings before such action takes place. This could culminate in a local referendum.

Thus, even if the charter does not specify the way and means to effect public participation, it may be assumed that at the least there should be meetings or seminars to provide public information and to receive public comments on any policy or project being planned. The citizens

กำหนดให้กฎหมายลูกต้องมีสาระสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย

อีกประเด็นหนึ่งที่แตกต่างอย่างมากกับรัฐธรรมนูญปี 2540 เกี่ยวกับเรื่องการทำสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ

มาตรา 224 ในรัฐธรรมนูญปี 2540 เขียนสั้นๆ เพียงว่า สัญญาใดที่กระทบถึงอาณาเขตไทยหรือเขตอำนาจแห่งรัฐหรือต้องออกกฎหมายรองรับ ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา

ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลภายใต้ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้อาศัยช่องโหว่ทำสัญญาการค้าเสรี (Free Trade Agreement) กับต่างประเทศ เช่น จีนและออสเตรเลีย โดยไม่ได้ผ่านการพิจารณาหรือเห็นชอบจากรัฐสภา แม้จะมีเสียงเรียกร้องจากกลุ่มประชาชนต่างๆ โดยอ้างว่าสัญญาดังกล่าวมิได้ต้องมีกฎหมายรองรับ และมิได้กระทบถึงอาณาเขตไทยหรือเขตอำนาจแห่งรัฐ

มาตรา 190 ในรัฐธรรมนูญปี 2550 บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องเดียวกันนี้ด้วยเนื้อหาที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น โดยเพิ่มเนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญคือ กำหนดให้สัญญาที่ “มีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศ อย่างมีนัยสำคัญ ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา”

รัฐบาลยังต้องให้ข้อมูลและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน และชี้แจงต่อรัฐสภาก่อนที่จะทำสัญญากับนานาประเทศ และจะต้องให้ประชาชนเข้าถึงรายละเอียดของสัญญาเมื่อได้ลงนามในสัญญาแล้ว

นอกจากนั้น หากการทำสัญญามีผลกระทบต่อประชาชนหรือผู้ประกอบการขนาดกลางหรือขนาดย่อม รัฐบาลจะต้องแก้ไขเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ “อย่างรวดเร็ว เหมาะสม และเป็นธรรม”

ซึ่งหมายความว่า การทำสัญญาการค้าเสรีจะต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของรัฐสภา ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพิจารณามากขึ้น

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว ก็สามารถพูดได้ว่า รัฐธรรมนูญปี 2550 ให้สิทธิแก่ประชาชนและชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นกว่าเดิม ข้อโต้แย้งของกลุ่มประชาสังคมในประเด็นนี้น่าจะเป็นเพียงรายละเอียดปลีกย่อยซึ่งไม่ใช่สาระสำคัญมากนัก

กระนั้นก็ตาม นักพัฒนาสังคม นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมยังมีความคลางแคลงใจและคำถามบางประการที่ยังไม่สามารถหาคำตอบได้ คำถามหนึ่งก็คือ นามธรรมที่ดีขึ้น สวยหรูขึ้นในรัฐธรรมนูญฉบับล่าสุด จะนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นจริงสมตามเจตนารมณ์ได้อย่างไร และจะทำให้รัฐบาลที่ถูกเลือกตั้งเข้ามาภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2550 ปฏิบัติตามเจตนารมณ์นั้นโดยไม่บิดเบี้ยวเหมือนอย่างเช่นที่เคยเป็นมาได้อย่างไร ■

may also be represented in various committees or vote in a referendum.

Article 290 vests in the LAOs power and duties to promote and protect the environment. A paragraph, which did not appear in the previous charter, requires the organic law to contain public participation by local communities as a major part of the law.

ANOTHER DIFFERENCE BETWEEN THE TWO CHARTERS has to do with the country’s commitment in international agreements.

In the 1997 constitution, Article 224 states that: “A treaty which provides for a change in the Thai territories or the jurisdiction of the State or requires the enactment of an Act for its implementation must be approved by the National Assembly.”

The Thaksin Shinawatra government exploited a loophole in the article to enter into free trade agreements (FTAs) with countries such as China and Australia without submitting them for parliamentary endorsement despite calls from citizens groups. The reasons given were that the agreements did not require a new legislation or a change in the Thai territories or jurisdiction of the state.

This article was transformed into Article 190 in the current constitution in much more details. Significantly, it states that any treaty or agreement that “has extensive impacts on the country’s economic and social stability, or has significant bindings on trade, investment, or national budget, must be approved by the National Assembly.”

The government must publicize relevant information, make arrangement for a public hearing on the matter, and provide clarification of such a treaty to Parliament.

It must also provide access to the details of the treaty to the public after the signing the treaty.

In a case where the implementation of such a treaty will affect the people or the small or medium sized entrepreneurs, the government must take corrective actions or help the affected individuals “in a timely, suitable, and fair manner.”

What all this means is that the process of making any treaty, including free trade agreements, must go through parliamentary deliberation which should lead to increased public participation in such matter.

CONSIDERING AS A WHOLE, then, it may be said that the 2007 constitution grants to citizens and communities the rights to participate in the management and utilization of natural resources and the environment to a much greater extent than that provided for in the 1997 charter. Any protestation by civic groups on this issue involves only the fine points of the contents.

Be that as it may, social development advocates, academics and environmentalists remain unconvinced and have several unanswered questions. They question, for example, whether the charter with all its beautifully crafted text can be translated into real action according to the intent of the drafters and how to ensure that the elected government would act under the supreme law without evading its intent as had happened in the past. ■

9 วิธีท่องเที่ยวพิทักษ์โลก

เรื่อง...คุณตะวันรอน

ชีวิตคนเมืองยุคใหม่อย่างเรา เมื่อทำงานหนักก็ต้องเที่ยวกันแบบให้เต็มที่แบบหลุดโลก แต่อย่าลืมพิทักษ์โลกไว้เพื่อคนรุ่นหลังด้วยก็แล้วกัน... เรื่องแบบนี้ทำไม่ยากถ้าตั้งใจจริง...

เที่ยวใกล้ๆ ด้วยรถขนส่งสาธารณะ ขสมก. เขามีบริการเที่ยว 9 วัด ในกรุงเทพและจังหวัดใกล้เคียง ส่วนการรถไฟฯ เขาก็มีโปรแกรมท่องเที่ยววันหยุดที่น่าสนใจ ทั้งแบบค้างคืนและชั่วคราว (เช้าไปเย็นกลับ) ลองไปกับเขาดูสักครั้ง จะติดใจ ได้เพื่อน ไม่ปลืองน้ำมัน ได้ไกด์ฟรีอีกต่างหาก

ตรวจเช็ครถยนต์ก่อนเดินทางและไม่ขับรถเร็ว ขับรถไม่เกิน 90 กม.ต่อชั่วโมงจะประหยัดกว่าขับ 105 กม.ต่อชั่วโมงถึง 15 เปอร์เซนต์ ที่สำคัญยุคน้ำมันแพงหูฉี่แบบนี้ ต้องวางแผนการเดินทาง มีแผนที่พร้อมเนวิเกเตอร์ไว้ใจได้กันหลงทาง และหากคุณไม่ได้ไปตะลุยภูเขาฝ่าลำธาร ก็คงไม่ต้องขับรถโฟร์วีลซดน้ำมันโฮกฮาก ขับรถเล็กประหยัดเงินกว่า

Nine ways of protecting the earth

Khun Tawanron

For most hard-working city people like us, it is normal that when we take a trip we go all out to make it enjoyable. But please be reminded not to forget to preserve the earth for the future generations. With a strong intention, this is not hard to do. Here's how:

For a short trip, take public transport. The Bangkok Mass Transit Authority (BMTA) has organized a tour program to take you to nine temples in Bangkok and vicinity. The State Railway of Thailand also has tour program, both for an overnight stay and a one-day trip. Try one and you'll like it. You'll make new friends without wasting fuel. Plus, you'll get a free tour guide.

เดินทางโดยเครื่องบินเท่าที่จำเป็น ไปแต่ละครั้งไปให้คุ้ม ไปเพราะอยากไปจริงๆ และไปให้ได้สาระ ไม่ใช่ไปเพราะมีตั๋วฟรีหรือตั๋วถูก

การท่องเที่ยวคือการให้รางวัลกับชีวิต...แบบไม่ฟุ่มเฟือย การกินใช้ทรัพยากรอย่างไม่เคยทำมาก่อนในชีวิตของคุณรวมกับนักท่องเที่ยวที่คิดเหมือนคุณอาจสร้างภาระจนทำให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นพบฟืนร้ายไปเลย อย่าใช้น้ำไฟกระดาษชำระราวกับเป็นคู่แค้นเจ้าของโรงแรมเพียงเพราะคิดว่า “จ่ายเงินแล้ว” เดี๋ยวนี้นักท่องเที่ยวสำนึกดีเขาเริ่มบอกโรงแรมว่า ไม่ต้องเปลี่ยนผ้าปูทุกวัน ให้เปลืองน้ำเปลืองผงซักฟอกและเปลืองไฟ

อย่าหยิบหรือซื้อหาต้นไม้ใบหญ้าหรือชิ้นส่วนสัตว์ป่ากลับบ้าน ให้เขาอยู่ในถิ่นของเขาน่ะดีอยู่แล้ว เราจะได้กลับมาชมอีก คำพูดที่ว่า “จะไม่เหลืออะไรไว้นอกจากรอยเท้า และจะไม่เอาอะไรกลับมานอกจากภาพถ่าย” แม้จะเชย แต่ก็ยังใช้ได้ตลอดกาล

เอาใจเขามาใส่ใจเรา เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ให้เกียรติและกระจายรายได้ให้ท้องถิ่น อย่าทำตัวไฮโซน่าหมั่นไส้ด้วยการซื้อแฮมเบอร์เกอร์ฟาสต์ฟู้ดชื่อดังเป็นอาหารกลางวันในป่า ช่วยซื้อของกินของใช้ในท้องถิ่นบ้าง หากเราแบ่งปันและทำให้คนในพื้นที่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว เขาจะได้ช่วยอนุรักษ์บ้านเขาให้เราได้เที่ยวนานๆ

พกผ้าเช็ดหน้าแทนกระดาษทิชชูจนเป็นนิสัย กระดาษได้มาจากต้นไม้ แม้จะเป็นไม้จากป่าปลูก แต่ป่าปลูกก็ต้องใช้ทรัพยากรดิน น้ำแร่ธาตุมิใช่น้อย

พกถุงผ้าติดมือไปด้วย เวลาไปเที่ยวคุณต้องซื้อของกระจุกกระจิกตลอดเวลาอยู่แล้ว ซื้อน้ำขวดเดียว แม่ค้าใจดีแจกถุงก็อย่ารับ ซื้อขนมขบเคี้ยวใส่ถุงผ้า มีประโยชน์หลายชั้น เช่น เพื่อนมองไม่เห็น (เก็บไว้กินคนเดียว)

ท่องเที่ยวต้านโลกร้อนอย่างสร้างสรรค์ เดี๋ยวนี้ใครๆ ก็ฮิตจัดคาราวานท่องเที่ยวต้านโลกร้อนในช่วงเทศกาลวันหยุดยาว บางแห่งขบวนรถโฟร์วีลและรถใหญ่นับร้อยคันทำให้รถติดเต็มเมือง ท่องเที่ยวเล็กๆ หลังตะลุยเที่ยว (กินดื่ม) แบบเดิมๆ เสร็จแล้ว ก็เสริมกิจกรรมปลูกต้นไม้ เพื่อให้เข้าคอนเซปท์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสักหน่อย ความจริงถ้าอยากปลูกฝังค่านิยมรักสิ่งแวดล้อมด้วยการปลูกต้นไม้ทำที่บ้านก็ได้ ได้ร่มเงา ต้นไม้ไม่ตาย ดูดซับคาร์บอน

ลองหันมาคิดวิธีท่องเที่ยวแบบใหม่กันดีกว่า เช่น จัดประกวดนักท่องเที่ยวที่ใช้ขวดน้ำพลาสติกน้อย ใช้น้ำใช้ไฟ ใช้กระดาษทิชชูและสร้างขยะน้อยที่สุด แต่คงไม่ถึงไม่ถึงขั้นอาบน้ำน้อยที่สุด..เกรงใจเพื่อนข้างๆ ■

Check your car engine before a trip, and don't drive too fast. Driving at 90kph can save 15% of petrol compared to going at 105kph. In the era of high fuel cost, you need to plan ahead for a trip with a map, possibly together with a reliable navigator, to prevent you from getting lost. If you are not going to a mountain and run through a creek, leave your four-wheeler at home. A small vehicle goes a longer way on less fuel.

T**ake a plane only when necessary.** Make the most use out of every air trip. Travel by air only when necessary, not because you get a free or a low-cost ticket.

Travelling is a gift for our life but do it economically. Don't go if you and fellow tourists are going to waste resources like there's no tomorrow. Don't use water, electricity and tissue paper as if you are taking revenge on the hotel owner or thinking that "I have paid my money." Today, responsible tourists have begun to tell hotel staff that they don't need to change a bed sheet everyday so as to save water, detergent powder and electricity.

Don't take home or buy plants or wildlife. Leave them where they belong so that you can admire them again when you go back. A saying "We will leave nothing behind except foot prints and will not take anything out except photographs" can be applied forever even if it may sound a little old fashioned.

Be considerate. Try to learn and respect local cultures and distribute income to the locals. Don't be a snob by taking hamburger or popular fast food for lunch in the forest. Buy local food and products. If you help local people benefit from tourism, they will keep what they have in their locality in good shape so you can go back for another visit.

Make a habit of using a handkerchief instead of tissue paper. Paper is made of trees. Even when the trees come from a man-made forest, they still consume considerable amount of water and minerals from earth.

Always take along a cloth bag. We often buy snacks and stuff when on a trip. Don't take the plastic bag that the kind vendor gives to you just to put in a bottle of drinking water or bags of snack. Cloth bags have other uses besides. They hide your snacks from friends (so that you can save them for yourself alone).

Go globetrotting in a constructive way. An anti-global warming tour is now a big hit, especially during a long holiday. Sometimes a tour involves up to 100 four-wheel-drive trucks that cause traffic jams in any small town. After a full-scale sightseeing (plus drinking and eating) these tourists often resort to planting trees in an attempt to show off their concern for the environment. In fact, if you really want to instill environmental awareness, you can simply plant trees at home. The trees will give us shades and help absorb carbon dioxide.

Let us think of more constructive ways to travel. For example, have a contest to see who will use the least amount of tissue paper, the least number of plastic bottles, electricity and water and leaves the least garbage. However, you need not go so far as not taking a bath just to save water … just to be considerate to your fellow travelers. ■